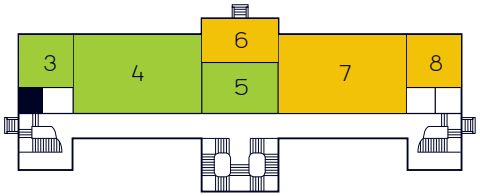
หนังสือนำชม นิทรรศการ เรียงความประเทศไทย

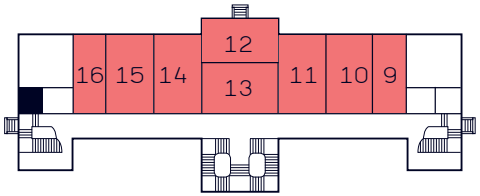
ฉบับเยาวชน

จากสุวรรณภูมิ สู่สยามประเทศ สิ่งประเทศไทย

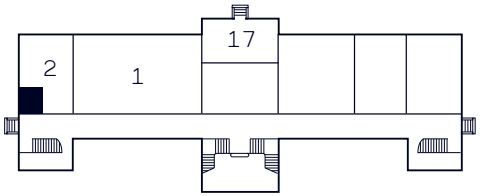
หนังสือนำชม นิทรรศการ เรียงความประเทศไทย ฉบับเยาวชน จากสุวรรณภูมิ สู่สยามประเทศ สิ่งประเทศไทย

ชั้น 3

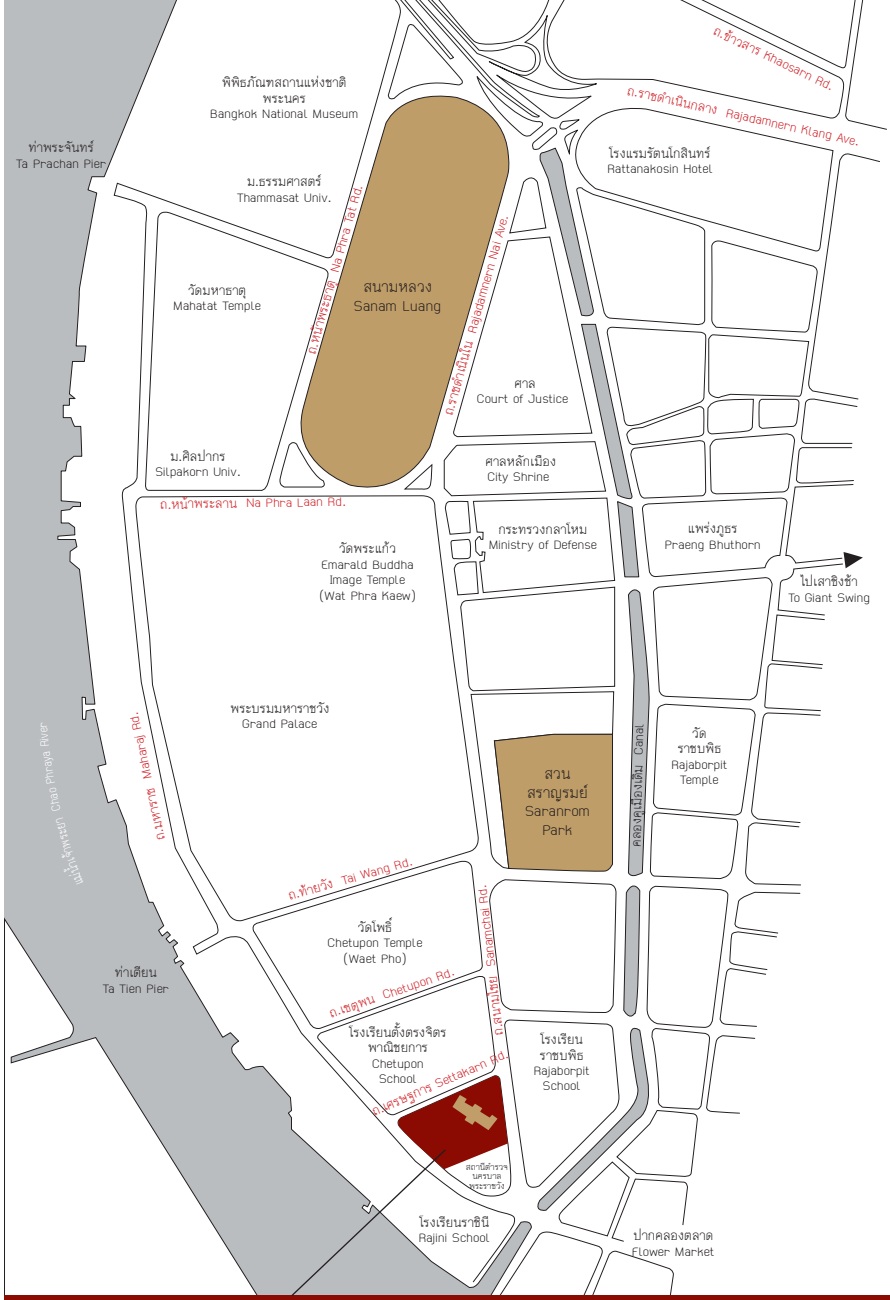
ชั้น 2

ชั้น 1

ห้องนิทรรศการ

1. เบิกโรง
2. ไทยแท้
3. เปิดตำนานสุวรรณภูมิ
4. สุวรรณภูมิ
5. พุทธิปัญญา
6. กำเนิดสยามประเทศ
7. สยามประเทศ
8. สยามยุทธ์
9. แผนที่ ความยอกย้อนบนแผ่นกระดาษ
10. กรุงเทพฯ ภายใต้ฉากอยุธยา
11. ชีวิตนอกกรุงเทพฯ
12. แปลงโฉมสยามประเทศ
13. กำเนิดประเทศไทย
14. สีสันตะวันตก
15. เมืองไทยวันนี้
16. มองไปข้างหน้า
17. ตึกเก่าเล่าเรื่อง

Museum Siam Discovery Museum NDMI

นิวเซียมสยาม และ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ความนำ

มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ภายใต้สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.) มุ่งให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ภายใต้รูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัยตามแนวคิด Discovery Museum เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ในการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ โดยสร้างสรรค์นิทรรศการ “เรียงความประเทศไทย” นำเสนอรูปแบบความรู้เชิงบูรณาการเกี่ยวกับเรื่องราวอดีตความเป็นมาของบ้านเมือง ผู้คนและดินแดนที่เป็นประเทศไทย รวมถึงอุษาคเนย์ตั้งแต่สมัยโบราณในยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยปัจจุบัน และเน้นกระบวนการสั่งสมความรู้ด้วยตนเองในการค้นพบคำถาม ค้นหาคำตอบและได้มาซึ่งความรู้ผ่านเทคนิควิธีการที่หลากหลาย รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จากบริบทแวดล้อม

สถาบันฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจและต่อยอดองค์ความรู้อันนำไปสู่การรู้จักตนเองและเพื่อนบ้าน เตรียมพร้อมสู่การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน

งานพัฒนาการเรียนรู้ มิวเซียมสยาม
สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

จากสุวรรณภูมิ

8 เปิดตำนานสุวรรณภูมิ
31 แกะรอยบรรพชน
37 เกษตรกรรม สร้างเมือง
39 โลกการค้าในแผ่นดินทอง
45 โลหะเบ้าหลอมอารยธรรม
48 เกิดบ้าน เกิดเมือง กำเนิดรัฐ
51 ผี พราหมณ์ พุทธ
รากเหง้าแห่งความเชื่อ

สู่สยามประเทศ

58 กำเนิดสยามประเทศ
64 ตำนานท้าวอู่ทอง
66 กระบวนเรือพยุหยาตรา
70 กรุงศรี กรุงศิลป์
82 สยามเมืองน้ำ
87 จุดนัดพบอารยธรรมโลก
94 สยามยุทธ์

สารบัญ

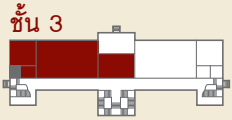
ถึงประเทศไทย

106 แผนที่
ความยอกย้อนบนแผ่นกระดาษ
110 กรุงเทพฯ ภายใต้ฉากอยุธยา
117 ชีวิตนอกกรุงเทพฯ
120 แปลงโฉมสยามประเทศ
124 กำเนิดประเทศไทย
129 สีสันตะวันตก
132 เมืองไทยวันนี้
134 มองไปข้างหน้า
136 แหล่งค้นคว้า
แหล่งข้อมูลภาพ
138 ก่อนจะเป็นมิวเซียมสยาม
139 เข้าชมมิวเซียมสยาม
140 บริการของมิวเซียมสยาม

จากสุวรรณภูมิ

- เปิดตำนานสุวรรณภูมิ
- แกะรอยบรรพชน
- เกษตรกรรม สร้างเมือง
- โลกการค้าในแผ่นดินทอง
- โลหะเบ้าหลอมอารยธรรม
- เกิดบ้าน เกิดเมือง กำเนิดรัฐ
- ผี พราหมณ์ พุทธ รากเหง้าแห่งความเชื่อ

เปิดตำนานสุวรรณภูมิ

เมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อน บันทึกของชาวอินเดีย ชาวจีน และชาวตะวันตก ได้กล่าวถึงดินแดนทางตะวันออกของอินเดียว่ามีความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ ควรที่นักเดินทางจะไปสัมผัสแสวงโชค เวลาผ่านไป ดินแดนแห่งนี้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในนาม สุวรรณภูมิ, สุวรรณทวีป, จินหลิน, ไครเส เคอรโสเนโสส ซึ่งล้วนมีความหมายตรงกันว่า

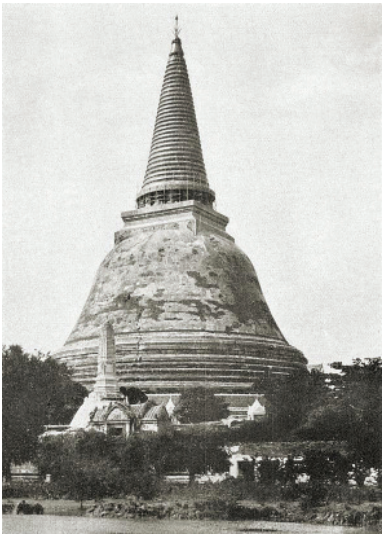
“แผ่นดินทอง”

ย้อนรอยสุวรรณภูมิ

ในเอกสารโบราณทั้งของอินเดีย จีน และยุโรป “สุวรรณภูมิ” เป็นชื่อที่ปรากฏว่าดินแดนเก่าแก่ เป็นดินแดนที่บรรดาพ่อค้านิยมแล่นเรือไปค้าขายเพราะอุดมไปด้วยทรัพยากรต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นชื่อดินแดนที่พระเจ้าอโศกส่งสมณะทูตสององค์ คือ พระโสณะและพระอุตตระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่เอกสารเหล่านั้นต่างไม่ได้ระบุชัดหรือเจาะจงลงไปว่าสุวรรณภูมิตั้งอยู่ที่ใด บอกแต่เพียงว่าเป็นบ้านเมืองที่อยู่ทางตะวันออกของประเทศอินเดียเท่านั้น ทำให้หมู่นักโบราณคดีและนักวิชาการต่างค้นคว้าหาที่ตั้งของดินแดนแห่งนี้มานานแล้ว และมีข้อเสนอหลากหลายว่าที่ตั้งของสุวรรณภูมิน่าจะเป็นดินแดนที่อยู่ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเสนอว่ามีอยู่ 2 แห่ง คือ ประเทศพม่า (เมียนมาร์ในปัจจุบัน) และประเทศไทย

ในประเทศพม่าอ้างจากศิลาจารึกกัลยาณีและคัมภีร์ศาสนวงศ์ที่ระบุว่า สุวรรณภูมิตั้งอยู่ในพม่าตอนใต้ แต่ระบุตำแหน่งไว้หลายเมือง เช่น เมืองสะเทิม เมืองพะโคหรือหงสาวดี เมืองเมาะละแหม่ง ส่วนในประเทศไทยเริ่มต้นจากพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 4 ที่ระบุว่าสถูปเก่าแก่ที่พระองค์ทรงพบขณะไปธุดงค์ที่เมืองนครชัยศรีนั้นเป็นของโบราณที่สร้างไว้เป็นแห่งแรกที่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกเผยแผ่มาถึงสุวรรณภูมิ

ต่อมาสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์เพิ่มเติมว่า สุวรรณภูมิอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา และมีเมืองนครปฐมโบราณเป็นเมืองสำคัญทางศาสนา โดยโยงเข้ากับเรื่องพระเจ้าอโศกส่งพระภิกษุเข้ามาเผยแพร่ที่สุวรรณภูมิเป็น

แห่งแรก และมีพระปฐมเจดีย์เป็นหลักฐานสำคัญ จนกระทั่งในช่วงหลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์กว้างขวางขึ้นจากเดิมทำให้แนวความคิดในเรื่องที่ตั้งของสุวรรณภูมิเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยมีนักวิชาการหลายท่านเสนอไว้หลายทาง เช่น สุวรรณภูมิอยู่ที่เมืองอู่ทอง บางท่านเสนอว่าทั้งเมืองอู่ทองและนครปฐมต่างก็เป็นสุวรรณภูมิ แต่เมืองอู่ทองเป็นเมืองสำคัญทางการเมืองการปกครอง ส่วนเมืองนครปฐมเป็นเมืองสำคัญทางศาสนา โดยอาจสร้างเจดีย์แห่งแรกที่พระปฐมเจดีย์ก็ได้

นอกจากนี้มีบางท่านที่เสนอว่าบริเวณที่เป็นตำแหน่งสำคัญของสุวรรณภูมิน่าจะอยู่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง ซึ่งต่อมามีเมืองอู่ทองเป็นศูนย์กลาง โดยมีหลักฐานจำนวนมากที่ได้จากการขุดค้นเป็นสิ่งยืนยัน ส่วนเมืองนครปฐมนั้นควรจะเป็นเมืองศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมแบบทวารวดี เพราะหลักฐานที่พบมีอายุน้อยกว่าที่พบในเมืองอู่ทอง

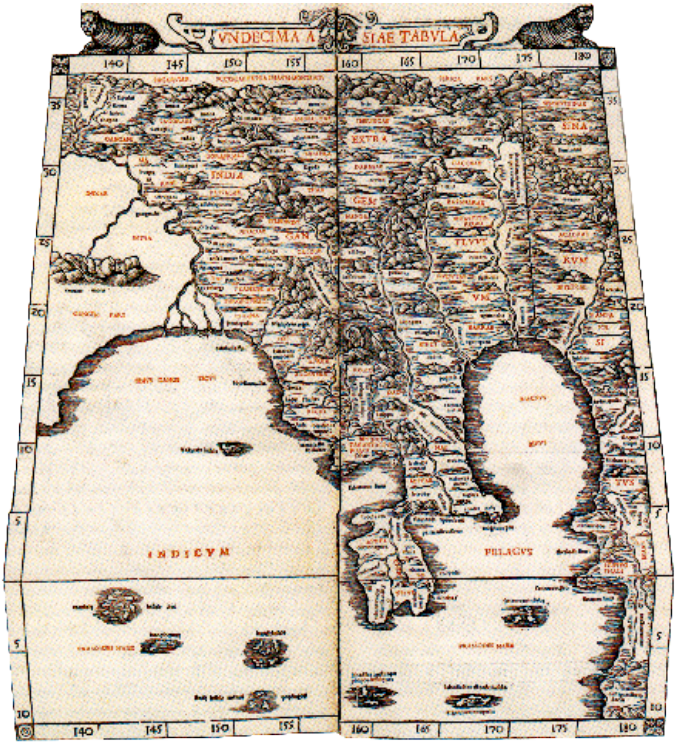
ขณะเดียวกันการขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ในช่วงปี พ.ศ. 2518–2519 ได้หลักฐานสำคัญที่ยืนยันว่าบริเวณนี้มีการติดต่อกับอินเดียก่อนที่อื่นๆ ร่วมสมัยกับพระเจ้าอโศกและหากนำไปเชื่อมต่อกับเรื่องราวการส่งพระสมณทูตโสณะและอุตตระของพระเจ้าอโศกมาสั่งสอนพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิดังที่กล่าวถึงในตำนานมหาวงศ์ของลังกาแล้ว บริเวณนี้ก็น่าจะเป็นสถานที่ที่สมณทูตของพระเจ้าอโศกมาขึ้นบกและเผยแพร่พระพุทธศาสนา การค้นพบหลักฐานเหล่านี้จึงช่วยสนับสนุนในประเด็นที่ว่าศูนย์กลางของสุวรรณภูมินั้นน่าจะอยู่ในประเทศไทยโดยอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดีและพัฒนาการของชุมชนซึ่งมีอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง-ท่าจีน ตามที่กล่าวมาจึงเป็นไปได้ว่าศูนย์กลางที่สำคัญของสุวรรณภูมิน่าจะอยู่ในบริเวณนี้ แต่ในยุคเดียวกันก็มีเมืองไบก์ถโน ในพม่า เมืองเปงกาลัน บูจัง ในมาเลเซีย เมืองตารุมา ในอินโดนีเซีย เมืองวยาธปุระ ในกัมพูชา และเมืองออกแก้ว ในเวียดนาม เมืองโบราณเหล่านี้ล้วนปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีในยุคสุวรรณภูมิเหมือนกัน

อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีการค้นคว้าทั้งทางด้านเอกสารและทางด้านโบราณคดีของนักวิชาการรุ่นใหม่ซึ่งเสนอว่า สุวรรณภูมิเป็นชื่อเรียกรวมๆ ที่พวกพ่อค้าต่างๆ รวมถึงชาวอินเดียโบราณใช้เรียกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด ไม่ได้หมายถึงที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ แต่อาจแบ่งศูนย์กลางของสุวรรณภูมิออกเป็นด้านการค้าและด้านพุทธศาสนา

สุวรรณภูมิ อยู่ที่ไหนกันแน่?

เป็นไปได้ว่าสุวรรณภูมิในบันทึกนักเดินทาง มิได้หมายถึงอาณาจักรหรือเมืองใดเมืองหนึ่ง แต่เป็นการกล่าวรวมๆ ถึงดินแดนแห่งความเจริญมั่งคั่งในภูมิภาค “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ทำนองเดียวกับการที่เราเรียกดินแดนทางตะวันตกว่า “ยุโรป” โดยไม่ได้เจาะจงถึงประเทศใดประเทศหนึ่ง

สุวรรณภูมิคือแผ่นดินทอง ที่นี่มีทองจริงหรือ?

ดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งเชื่อกันว่าในปัจจุบันหมายถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออุษาคเนย์ ด้วยอาณาบริเวณที่ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นผืนแผ่นดินใหญ่ (Mainland) ผืนแผ่นดินที่เป็นคาบสมุทร (peninsula) ได้แก่ คาบสมุทรพม่า คาบสมุทรอินโดจีนและคาบสมุทรมลายู อันเปรียบเสมือนกำแพงหรือแนวเส้นที่แบ่งแยกสองมหาสมุทรใหญ่คืออินเดียและแปซิฟิกออกจากกัน โดยมีช่องแคบมะละกาและซุนดาเป็นจุดเชื่อม และดินแดนที่เป็นเกาะ (Islands) ซึ่งดินแดนทั้งหมดอยู่ในบริเวณที่ใกล้เส้นศูนย์สูตรที่มีภูมิอากาศร้อนชื้นตลอดทั้งปี จึงทำให้ภูมิประเทศแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างมากทั้งจากทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแร่ธาตุ พืชและสัตว์ต่างๆ ที่มีความหลากหลายสูงมาก

นับได้ว่าดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติสูง จนทำให้พ่อค้าและนักเดินทางที่มาถึงดินแดนแถบนี้ถึงกับอุปมาว่าเป็นแดนทองหรือ “สุวรรณภูมิ” ก็อาจเป็นได้ เนื่องจากเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ผลิตเครื่องไม้เครื่องมือในการดำรงชีพของมนุษย์ เช่น เหล็ก ทองแดง ทองคำ เป็นต้น และเป็นแหล่งอาหารโดยเฉพาะผลิตผลทางการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์และมีหลากหลายชนิด รวมทั้งยังเป็นแหล่งของป่าและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติทั้งในผืนดินและทะเลที่หาได้ยากในแหล่งอื่น จึงเป็นแหล่งส่งออกสินค้าที่หายากและเป็นของมีค่าราคาแพงที่เป็นที่ต้องการของผู้คนทั่วโลก โดยเฉพาะทองคำและแร่ธาตุอันเป็นที่ต้องการของชาวอินเดียและเครื่องเทศหรือของป่าที่เป็นที่ต้องการของชาวอาหรับและตะวันตก ดินแดนสุวรรณภูมิจึงกลายเป็นดินแดนที่มีพ่อค้าต้องการเข้ามาค้าขายด้วยจำนวนมากตั้งแต่ยุคโบราณ

ทรัพยากรธรรมชาติของสุวรรณภูมิที่มีอยู่มากมายหลากหลายและเป็นที่ต้องการของพ่อค้าและนักแสวงโชคจากดินแดนอื่น มีดังนี้

1. ผลิตผลที่มาจากป่า แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทพืชพรรณและสิ่งที่เกิดจากพืช ได้แก่ จำพวกไม้ซึ่งแบ่งออกเป็น ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สัก ตะเคียน แดง รัง ประดู่ เป็นต้น ไม้เนื้อหอม เช่น กฤษณา จันทน์หอม การบูร ฝาง และไม้ใช้เป็นสีย้อมคือฝาง คราม เป็นต้น จำพวกเครื่องเทศและสมุนไพร ได้แก่ กระวาน กานพลู น้ำตาล พริกไทย เป็นต้น และสุดท้ายคือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากไม้ เช่น ชัน ยาง ครั่ง เป็นต้น

ประเภทที่เกิดจากสัตว์ ได้แก่ อย่างแรกคืออวัยวะของสัตว์ เช่น นอแรด งาช้าง หนังสัตว์ (กวาง ควาย) เขาสัตว์ กระดูกสัตว์ ขนนก ขนเม่น เป็นต้น และประการที่สองคือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เช่น น้ำผึ้ง ขี้ผึ้ง กลิ่นจากสัตว์สำหรับทำน้ำหอม อาทิ ชะมดเชียง ชะมดเช็ด เป็นต้น

2. ผลิตผลจากทะเล เนื่องจากดินแดนแถบสุวรรณภูมิอยู่ในเป็นเขตทะเลน้ำอุ่นและมีอ่าวตลอดจนป่าชายเลนกว้างขวาง จึงมีทรัพยากรที่หลากหลายและหายากอยู่มาก ได้แก่ กระดองเต่า กระดองกระ ไข่มุก เปลือกหอย ปะการัง กระดูกปลา ปลาแห้ง ปลิง สาหร่าย เกลือ เป็นต้น โดยมากนอกจากสินค้าที่เอาไปบริโภคแล้ว ของหายากจากทะเลจะนำไปทำเครื่องประดับและสินค้าฟุ่มเฟือยสำหรับชนชั้นสูงของดินแดนอื่นๆ

3. แร่ธาตุและอัญมณีต่างๆ ได้แก่ จำพวกโลหะธาตุที่นำไปใช้ทำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เหล็ก ทองแดง ดีบุก ตะกั่ว พลวง และเงิน เป็นต้น และจำพวกแร่ธาตุและอัญมณีที่นำไปทำเครื่องประดับมีค่า เช่น ทองคำ เพชร พลอย หยก หินสี หินมีค่า และอัญมณีอื่นๆ เป็นต้น

โดยเฉพาะทองคำอันเชื่อว่าเป็นที่มาของชื่อดินแดนแถบนี้ว่า “สุวรรณภูมิ” เพราะเชื่อว่ามีทองคำอยู่ในดินแดนแถบนี้มากจนชาวอินเดียได้พยายามเดินเรือมาค้าขายด้วยเพราะต้องการซื้อทองกลับไปนั้น พบว่าในดินแดนเกือบทุกประเทศในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น พม่า ไทย มาเลเซีย ลาว อินโดนีเซีย ต่างก็มีแร่ทองคำในพื้นดิน จนสามารถทำเหมืองทองง่ายๆ ด้วยการไปร่อนหาตามแม่น้ำลำคลองสายต่างๆ ในแถบนี้ก็มีอยู่เช่นกัน

การค้าขายสินค้าที่ได้จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มักจะขายในรูปของวัตถุดิบที่เก็บหาจากแหล่งธรรมชาติโดยตรง โดยยังไม่ได้ผ่านกระบวนการผลิต แปรรูป หรือประกอบเป็นผลิตภัณฑ์แต่อย่างใด ส่วนใหญ่การค้าทางไกลจะมีพ่อค้ามารับซื้อวัตถุดิบเหล่านี้ถึงที่แถบที่เป็นท่าเรือชายฝั่งของสุวรรณภูมิ ส่วนการเดินเรือค้าขายในดินแดนสุวรรณภูมิก็มีการค้าขายแลกเปลี่ยนชายฝั่งทะเลและในแม่น้ำสายสำคัญและบางครั้งยังได้ทำหน้าที่เป็นจุดผ่านของสินค้าระหว่างตะวันออกในมหาสมุทรแปซิฟิกและทางตะวันตกคือมหาสมุทรอินเดียอีกด้วย

สุวรรณภูมิเป็นแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ด้วยสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้มีผลผลิตจากธรรมชาติมากมายที่ชาวโลกต้องการ ที่นี่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ทั้งพืชพันธุ์และสัตว์ป่า ให้เสาะหามาบริโภคหรือเป็นสินค้าที่มีค่าประดุจทองคำ สภาพแดดฝน ดินดำน้ำชุ่ม ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเกินพอ สามารถนำไปแลกสินค้าที่มีมูลค่ายิ่งกว่าทองคำ

แน่นอนที่นี่มีทองคำจริงๆ กับแร่ธาตุมีค่าอื่นๆ เช่น ทองแดง ดีบุกและเหล็ก สมกับชื่อ “แผ่นดินทอง” ความร่ำรวยทางทรัพยากรธรรมชาตินี่เองที่ทำให้ชาวโลกต้องเดินทางมาแสวงโชคถึงที่นี่

สุวรรณภูมิในยุคดึกดำบรรพ์

วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตบนดินแดนสุวรรณภูมิในยุคดึกดำบรรพ์มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่ส่วนอื่นๆ บนโลก แบ่งออกได้เป็น 3 ยุค ตามสิ่งที่กำเนิดขึ้นและเป็นผู้ที่ครอบครองในยุคนั้น

1. ยุคพาลีโอโซอิก (ราว 570-245 ล้านปีก่อน) เป็นยุคที่พืชและสัตว์เริ่มมีวิวัฒนาการสูง เนื่องจากอากาศเริ่มอบอุ่นขึ้นทำให้สิ่งมีชีวิตเติบโตเร็ว โดยวิวัฒนาการมาจากสัตว์เซลล์เดียวในทะเล สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ในยุคนี้ ได้แก่ จำพวกหอย ปลา แมงกะพรุน ไทรโลไบต์ แมลงปอยักษ์ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และพืชจำพวกเฟิร์น

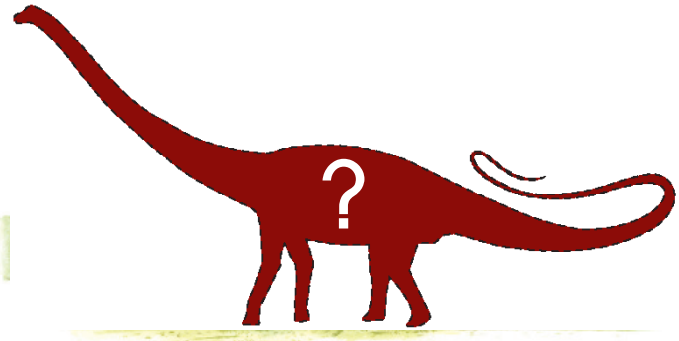

2. ยุคมีโซโซอิก (245-65 ล้านปีก่อน) หรือยุคไดโนเสาร์ นับเป็นสิ่งมีชีวิตดึกดำบรรพ์ที่มีขนาดใหญ่ มีการค้นพบซากฟอสซิลของไดโนเสาร์หลายพันธุ์ จระเข้ และปลาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ นครราชสีมาและตอนใต้ของประเทศลาว นอกจากนี้ยังพบซากชีวิตดึกดำบรรพ์หลายชนิด ได้แก่ เต่าโบราณ ช้าง อุรังอุตัง ในเขตพื้นที่ภาคเหนือบริเวณจังหวัดพะเยา ลำปาง และลำพูน

3. ยุคซีโนโซอิก (5 ล้านปีก่อน) หรือยุคของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เกิดขึ้นหลังจากไดโนเสาร์สูญพันธุ์ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและนกมีวิวัฒนาการมากขึ้น เกิดสัตว์ใหญ่มากมายหลายชนิดทั้งบรรพบุรุษของแรดและช้าง มนุษย์ได้กำเนิดขึ้นในยุคนี้โดยมีวิวัฒนาการมาจากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Primate) ประเภทลิงไม่มีหาง (Ape) มีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นสายพันธุ์ใหม่ที่พัฒนาเป็นมนุษย์ปัจจุบันในที่สุด

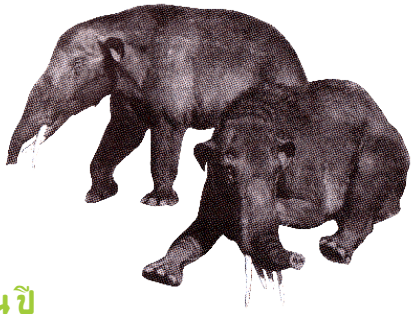
ไดโนเสาร์หายไปไหน?

ไดโนเสาร์หายสาบสูญไปเมื่อประมาณ 65 ล้านปีก่อน นักวิทยาศาสตร์หลายท่านได้นำเสนอทฤษฎีต่างๆ กัน มากมาย ถึงสาเหตุที่ทำให้ไดโนเสาร์สูญพันธุ์ ได้แก่

ทฤษฎีอุณหภูมิโลกเปลี่ยน กล่าวว่าเพราะอุณหภูมิของโลกลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว ไดโนเสาร์ไม่สามารถปรับตัวให้เคยชินกับความหนาวเย็นฉับพลันได้

ทฤษฎีอาหารขาดแคลน สันนิษฐานว่าไดโนเสาร์มีขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้อาหารที่มีอยู่ไม่เพียงพอ

ทฤษฎีอุกกาบาตพุ่งชนโลก เชื่อว่าเมื่อ 65 ล้านปีก่อน มีอุกกาบาตขนาดมหึมาพุ่งเข้าชนโลก มีหลักฐานอ้างอิงข้อมูลการสำรวจพบแร่ชนิดหนึ่งที่มีมากในอุกกาบาตซึ่งพบในชั้นดินเป็นจำนวนมากของสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ. 1978 การพุ่งชนครั้งนี้รุนแรงมากจนก่อให้เกิดภูเขาไฟระเบิดและแผ่นดินไหว ทำให้เกิดฝุ่นละอองและก๊าซจำนวนมหาศาลกระจายลอยอยู่ในชั้นบรรยากาศ บดบังแสงอาทิตย์เป็นเวลานาน ส่งผลให้พืชสังเคราะห์แสงไม่ได้ ทำให้ไดโนเสาร์ขาดแคลนอาหารและล้มตายจนสูญพันธุ์ในที่สุด

จ้าวพิภพโลกล้านปี ก่อนเป็นสุวรรณภูมิ

ผู้ยิ่งใหญ่ลำดับต้นๆ ที่ครอบครองสุวรรณภูมิ คือ ไดโนเสาร์ สัตว์ลึกลับเมื่อ 130 ล้านปีก่อน มีร่องรอยหลักฐานมากมาย โดยเฉพาะในพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน

เมื่อไดโนเสาร์นักล่าสูญพันธุ์ไป สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมได้ครอบครองดินแดนแห่งนี้ต่อมา โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่อย่าง 'ช้าง' ซึ่งอยู่ที่นี่มาไม่ต่ำกว่า 20 ล้านปีก่อน และจ้าวพิภพรุ่นสุดท้ายคือมนุษย์ เราพบชิ้นส่วนกะโหลก โฮโม อีเรคตัส (Homo erectus) ซึ่งมีวิวัฒนาการยืนตัวตรงแล้วที่อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีอายุเก่าแก่พอๆ กับมนุษย์ชวาและมนุษย์ปักกิ่ง คือประมาณ 500,000 ปี

มนุษย์รุ่นต่อมาคือ โฮโม ซาเปียนส์ ซาเปียนส์ (Homo sapien sapien) พบหลักฐานในเพิงผาที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และในถ้ำที่จังหวัดกระบี่ มีอายุประมาณ 37,000 ปี

บรรพบุรุษชาวสุวรรณภูมิ เป็นคนพื้นถิ่น หรือ มาจากที่อื่น?

ปัจจุบันยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนสำหรับคำถามคาใจข้อนี้ แต่เรากำลังเข้าใกล้ความจริงเข้าไปทุกที นักโบราณมานุษยวิทยาได้ตั้งข้อสมมติฐานว่า บรรพบุรุษของชาวสุวรรณภูมิ “อาจ” เป็นคนพื้นถิ่นที่มีวิวัฒนาการมาจาก โฮโม อีเรคตัส ซึ่งอาศัยอยู่ที่นี่มาช้านานแล้ว หรืออาจเป็นกลุ่มชนสายพันธุ์มองโกลอยด์ (Mongoloid) ที่อพยพมาจากแผ่นดินจีนเมื่อ 3,000 ปีก่อน แล้วเข้าแทนที่ประชากรดั้งเดิมจนเป็นบรรพบุรุษของชาวสุวรรณภูมิในสมัยต่อมา เนื่องจากคนไทยปัจจุบันส่วนใหญ่มีเชื้อสายมองโกลอยด์

การค้นหารากเหง้าของชาวสุวรรณภูมิ ยังคงเป็นปริศนาฝากไว้ให้คนรุ่นหลังศึกษาต่อไป

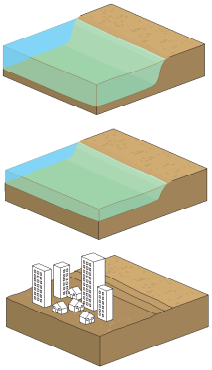

รู้ไหมว่า ไฟเปลี่ยนชีวิตมนุษย์

เมื่อประมาณ 1.5 ล้านปีก่อน โฮโม อีเรคตัส เป็นมนุษย์รุ่นแรกที่ค้นพบวิธีการจุดไฟ การค้นพบไฟทำให้วิวัฒนาการและวิถีชีวิตของมนุษย์ในยุคหินเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้มนุษย์รู้จักประดิษฐ์ภาชนะที่ทำจากดินที่ขึ้นรูปด้วยมือและนำมาเผาไฟ ทำให้ภาชนะแข็งแรงและสามารถกันน้ำได้ ใช้บรรจุของเหลว ต่อมาทำให้มนุษย์ค้นพบวิธีการใช้ไฟหุงต้มทำอาหารให้สุกมีเนื้ออ่อนนุ่มลง รสชาติดีและย่อยง่ายขึ้น รวมทั้งยังช่วยฆ่าเชื้อโรคทำให้ปลอดภัยขึ้นด้วย ทำให้เปลี่ยนวิธีการกินอาหารของมนุษย์ จากนั้นมนุษย์ค้นพบวิธีการที่สามารถควบคุมอุณหภูมิและความร้อนจากไฟได้ จึงได้คิดค้นวิธีการหลอมและหล่อโลหะ สามารถผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ จากโลหะสำริดและเหล็กซึ่งแข็งแรงทนทานกว่าหินได้สำเร็จ

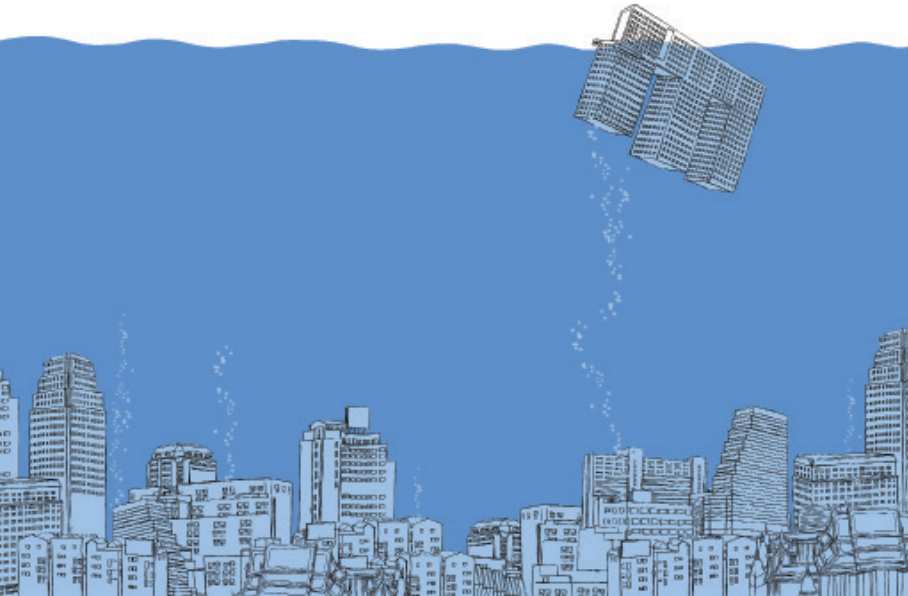

ไม่มี กรุงเทพฯ ในแผนที่สุวรรณภูมิ?

ไม่ต้องแปลกใจเลยว่าผู้คนเมื่อหลายพันปีก่อน ไม่เคยมีใครเหยียบแผ่นดินกรุงเทพฯ เพราะเวลานั้นพื้นที่บริเวณนี้ยังอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล

เมื่อราว 5,000 ปีก่อน ขอบอ่าวไทยกินพื้นที่ลึกเข้าไปไกลกว่าจุดที่ตั้งกรุงเทพฯ ราว 100 กิโลเมตร ต่อมาตะกอนดินจากแม่น้ำได้ทับถมจนทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นแผ่นดินเมื่อ 1,000 กว่าปีมานี้เอง ด้วยเหตุนี้ เมืองสำคัญในยุคสุวรรณภูมินอกจากเมืองชายฝั่งทะเลภาคใต้แล้ว ยังมีเมืองที่อยู่ลึกเข้าไปถึงสุพรรณบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี นครปฐม เมืองเหล่านี้คือเมืองชายทะเลในสมัยสุวรรณภูมินั่นเอง

กำเนิดสุวรรณภูมิ

ตำนานของหลายชาติหลายภาษาได้เล่าขานสืบกันมาถึงความรุ่งเรืองของแผ่นดินทองตั้งแต่ครั้งต้นพุทธกาล พระโสณะ พระอุตระ มหาเถระผู้เป็นสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช ได้เดินทางมายังสุวรรณภูมิเพื่อเผยแผ่พระศาสนาในพุทธศตวรรษที่ 3

มหากาพย์รามายณะกล่าวถึงสุวรรณทวีปหมายถึงคาบสมุทรทองคำ ในช่วงเวลาเดียวกันวรรณกรรมทางพุทธศาสนา เช่น พระมหาชนก มิลินทปัญหา และมหานิเทส กล่าวถึงพ่อค้าที่นิยมมาค้าขายยังดินแดนที่มีชื่อว่า สุวรรณภูมิ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 5 เป็นต้นมา

หนังสือภูมิศาสตร์ของปโตเลมีกล่าวถึง ไครเส เคอรโสเนโสส หรือ “เกาะทอง” ติดต่อกับแผ่นดินใหญ่ชื่อ ไครเส (แผ่นดินทอง) ในพุทธศตวรรษที่ 8

จดหมายเหตุจีน สมัยราชวงศ์เหลียง ในพุทธศตวรรษที่ 11 กล่าวถึงจินหลินหรือ “ดินแดนแห่งทอง” ซึ่งอยู่ห่างจากรัฐฟูนันมาทางตะวันตกประมาณ 2,000 ลี้

บันทึกของนักเดินทางเป็นเพียงหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่ย้อนหลังไปเพียง 2,000 ปี แต่เรายังมีหลักฐานโบราณวัตถุอีกมากมายที่บ่งบอกว่าสุวรรณภูมิเป็นบ้านเป็นเมืองที่ติดต่อค้าขายกับโลกภายนอกมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4,000 ปี

วิวัฒนาการสังคมสู่ยุคสุวรรณภูมิ

เมื่อผู้คนมีจำนวนมากขึ้นก็เริ่มตั้งถิ่นฐาน หยุดร่อนเร่หากิน หันมาเรียนรู้วิธีทำการเกษตร ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือการรวมกลุ่มเป็นชุมชนหมู่บ้าน แล้วบางกลุ่มได้ขยายตัวขึ้นจนกลายเป็นเมืองต่างๆ ในสุวรรณภูมิควบคู่ไปกับการสั่งสมทางภาษา ประเพณี วิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ถือเป็นการจำแนกแยกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

ขั้นตอนเหล่านี้ใช้เวลายาวนานก่อนที่ดินแดนแห่งนี้จะเลื่องชื่อในฐานะแผ่นดินทอง นักโบราณคดีมีวิธีจัดแบ่งยุคของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ โดยอาศัยวัสดุที่ใช้ทำเครื่องมือเครื่องใช้เป็นหลัก เนื่องจากวิวัฒนาการสังคมแต่ละขั้นตอนเกิดขึ้นได้ด้วยนวัตกรรมเหล่านี้

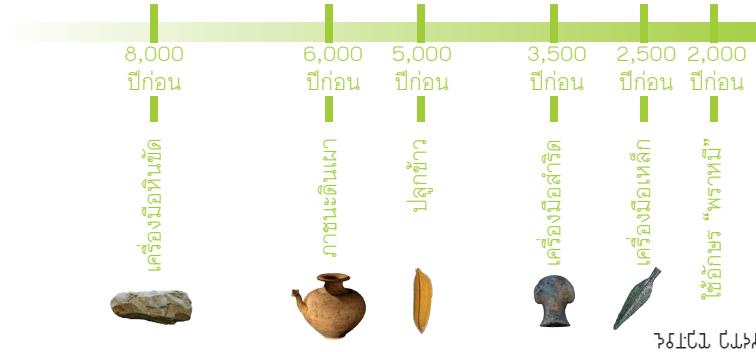
มนุษย์ยุคหิน สามารถสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติ แต่มีประสิทธิภาพสูง ใช้ประโยชน์ต่างๆ สำหรับทำมาหากิน เช่น มีด ขวาน หอก มนุษย์โบราณยุคนี้อยู่ในสุวรรณภูมิในช่วง 500,000–4,000 ปีก่อน

มนุษย์ยุคโลหะ พัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและมีการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เพราะรู้จักใช้โลหะผสมระหว่างทองแดงกับดีบุกหรือตะกั่ว หรือที่รู้จักกันในนามโลหะ “สำริด” มีวิวัฒนาการอยู่ในช่วงตั้งแต่ 4,000-2,500 ปีก่อน

เทคโนโลยีสุวรรณภูมิ

มนุษย์ยุคเหล็ก ถือเป็นยุคก้าวหน้าที่สุดของมนุษย์ยุคโบราณ เนื่องจากสามารถคิดค้นถลุงเหล็กหล่อเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ได้ ตั้งแต่ 2,500-1,500 ปีก่อน

เรื่องเล่าจากหลุมศพ

อะไรทำให้เรารู้เรื่องราวในอดีตในยุคที่ยังไม่มีหลักฐานลายลักษณ์อักษร? เรา “อ่าน” หลักฐานที่มาจากการค้นพบหรือการขุดค้นลึกลงไปในผืนดิน ทุกสิ่งที่เราพบไม่ว่าจะเป็นแหล่งที่อยู่ โครงกระดูก เครื่องประดับ ข้าวของเครื่องใช้ เศษอาหาร หรือแม้แต่อุจจาระพันปี ล้วนเป็น “คำให้การ” ชี้เบาะแสเรื่องราวในอดีตนับพันปีได้

การ “อ่าน” หลักฐานเหล่านี้เรียกว่า โบราณคดี

การสืบค้นเรื่องราวของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นยุคที่ยังไม่มีการจดบันทึกและหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้เราต้องศึกษาหลักฐานที่ได้จากการขุดค้นพบจากผืนดินทุกอย่าง เช่น โครงกระดูกมนุษย์ ข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะ เครื่องประดับ เศษอาหาร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนสามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตย้อนกลับไปได้นับเป็นพันปีได้ ตัวอย่างเช่น การขุดค้นพบศพที่สันนิษฐานว่าเป็นนางพญาแห่งโคกพนมดี สิ่งที่บ่งบอกเรื่องราวจากหลุมศพนี้ คือ

ทำไมต้องทำภาชนะจากดินเผา?

ภาชนะดินเผาเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมประเภทแรกๆ ที่มนุษย์รู้จักนำวัตถุดิบจากธรรมชาติ คือ ‘ดิน’ มาดัดแปลงประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ และพัฒนาทั้งด้านรูปแบบและเทคนิควิธีการผลิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยประวัติศาสตร์และยุคร่วมสมัย ตามลำดับ ภาชนะดินเผาจัดเป็นสิ่งของเครื่องใช้สามัญอย่างหนึ่งที่พบอยู่คู่กับสังคมมนุษย์ทุกแห่ง เทคโนโลยีของการผลิตและรูปทรงสัณฐานของภาชนะดินเผา

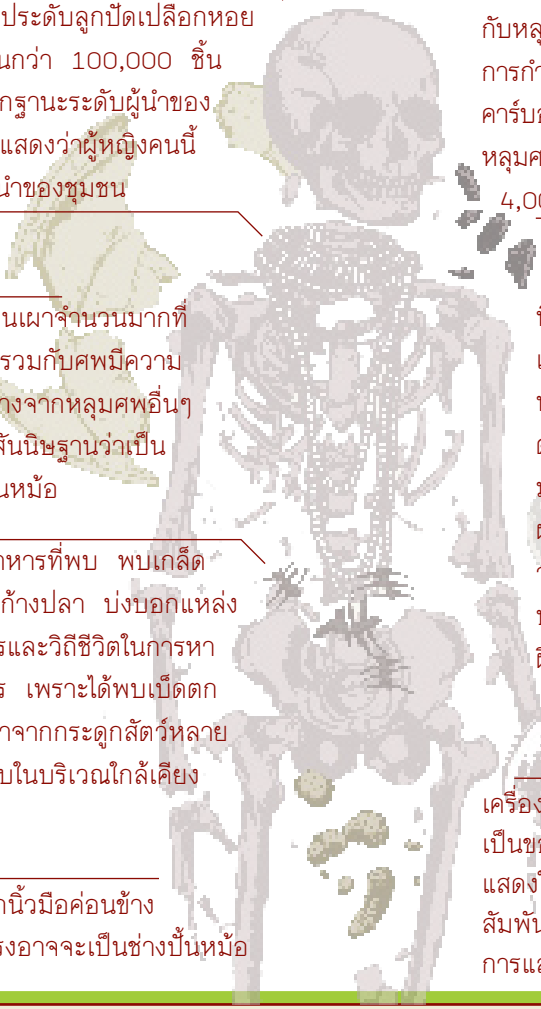
ศพผู้หญิงอายุประมาณ 35 ปี

เครื่องประดับลูกปัดเปลือกหอย จำนวนกว่า 100,000 ชิ้น บ่งบอกฐานะระดับผู้นำของชุมชนแสดงว่าผู้หญิงคนนี้เป็นผู้นำของชุมชน

หม้อดินเผาจำนวนมากที่พบฝังรวมกับศพมีความแตกต่างจากหลุมศพอื่นๆ ทำให้สันนิษฐานว่าเป็นช่างปั้นหม้อ

เศษอาหารที่พบ พบเกล็ดปลา ก้างปลา บ่งบอกแหล่งอาหารและวิถีชีวิตในการหาอาหาร เพราะได้พบเบ็ดตกปลาทำจากกระดูกสัตว์หลายรูปแบบในบริเวณใกล้เคียง

กระดูกนิ้วมือค่อนข้างแข็งแรงอาจจะเป็นช่างปั้นหม้อ

ถ่านไม้ที่พบในชั้นดินเดียวกับหลุมศพนำมาใช้สำหรับการกำหนดอายุด้วยเรดิโอคาร์บอน ทำให้ทราบว่าหลุมศพนี้มีอายุอยู่ประมาณ 4,000 ปีก่อน

หินดุเป็นเครื่องมือทำเครื่องปั้นดินเผาซึ่งน่าจะเป็นของใช้ส่วนตัวของผู้ตาย และมักพบเฉพาะศพของผู้หญิง แสดงให้เห็นว่าเครื่องปั้นดินเผาในบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นฝีมือของผู้หญิง

เครื่องประดับรูปทรงต่างๆ เป็นของที่ไม่มีในท้องถิ่น แสดงให้เห็นการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ในการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน

สามารถใช้เป็นคุณลักษณะพื้นฐานสำหรับการจัดแบ่งยุคสมัย รวมทั้งอาจใช้เป็นตัวกำหนด (ร่วมกับเงื่อนไขหรือคุณลักษณะอื่นๆ) เพื่อจัดจำแนกกลุ่มวัฒนธรรม ขอบเขตทางวัฒนธรรม การติดต่อสื่อสารและการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสมัยหนึ่งไปสู่อีกสมัยหนึ่ง หรือจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง ดังนั้น นักวิชาการจึงนิยมนำภาชนะดินเผามาใช้เป็นแหล่งข้อมูลหรือวัตถุหลักฐานประกอบการศึกษาเกี่ยวกับลำดับพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม

ปริศนาบรรพชน?

“มนุษย์ลำปาง”
สายพันธุ์ โฮโม อีเรคตัส
อายุประมาณ 500,000 ปี ?

“มนุษย์ถ้ำกระบี่”
สายพันธุ์ โฮโม ซาเปียนส์
อายุประมาณ 37,000 ปี ?

“มนุษย์ถ้ำหมอเขียว”
จังหวัดกระบี่
สายพันธุ์โฮโม ซาเปียนส์ ซาเปียนส์
อายุประมาณ 25,000 ปี
เชื้อสายออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์
เป็นบรรพชนคนสุวรรณภูมิหรือไม่ ?

“มนุษย์เมืองกาจญ์”
ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี
อายุประมาณ 5,000 ปี
เชื้อสายมองโกลอยด์
มีโอกาสเป็นบรรพชน
คนสุวรรณภูมิหรือไม่?

มนุษย์ยุคโบราณเหล่านี้ เป็นบรรพบุรุษคนสุวรรณภูมิหรือไม่ หรือล้มหายตายจากไปก่อนแล้ว

เพราะคนสุวรรณภูมิในเขตประเทศไทยปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะมีเชื้อสายมองโกลอยด์ หรือบรรพชนคนสุวรรณภูมิเป็นเชื้อสายมองโกลอยด์ที่เพิ่งอพยพครั้งใหญ่เมื่อ 3,000 ปีก่อน เข้ามาแทนที่ประชากรดั้งเดิมที่เป็น ออสตราลอยด์-เมลานีซอยด์?

ปริศนา “คนไทย” ในสุวรรณภูมิยุคดึกดำบรรพ์จึงยังคงเป็นปริศนาต่อไป

แกะรอยบรรพชน

บรรพบุรุษรุ่นบุกเบิก

ชนพื้นเมืองสุวรรณภูมิในขอบเขตดินแดนสยาม ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการร่อนเร่ล่าสัตว์เก็บของป่า จนถึงช่วง 5,000 ปีก่อน ก็เริ่มพัฒนาขึ้นอย่างเด่นชัดด้วยการตั้งถิ่นฐานบ้านช่องเป็นหลักแหล่ง รู้จักทำการเกษตรอย่างง่ายๆ คือ ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ใช้ภาชนะดินเผา ต่อมาราว 4,000 ปีก่อน ชาวสุวรรณภูมิเริ่มรู้จักพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้จากโลหะผสมที่เรียกว่า “สำริด” มีการสร้างเมือง ติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับโลกภายนอกทั้งทางบกและทางทะเล

จนกระทั่งเมื่อ 3,000 ปีก่อน ชาวสุวรรณภูมิเริ่ม “ถลุงเหล็ก” เพื่อทำเครื่องมือเครื่องใช้ บ้านเมืองยุคนี้เติบโตขึ้น บางกลุ่มเริ่มรวมตัวกันเป็นนครรัฐ

สุวรรณภูมิ ชุมนุมสหชาติพันธุ์

นักวิชาการจัดแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ตั้งหลักแหล่งในสุวรรณภูมิช่วง 3,000 ปีก่อน โดยใช้ตระกูลภาษาเป็นตัวกำหนดได้ 5 กลุ่ม คือ

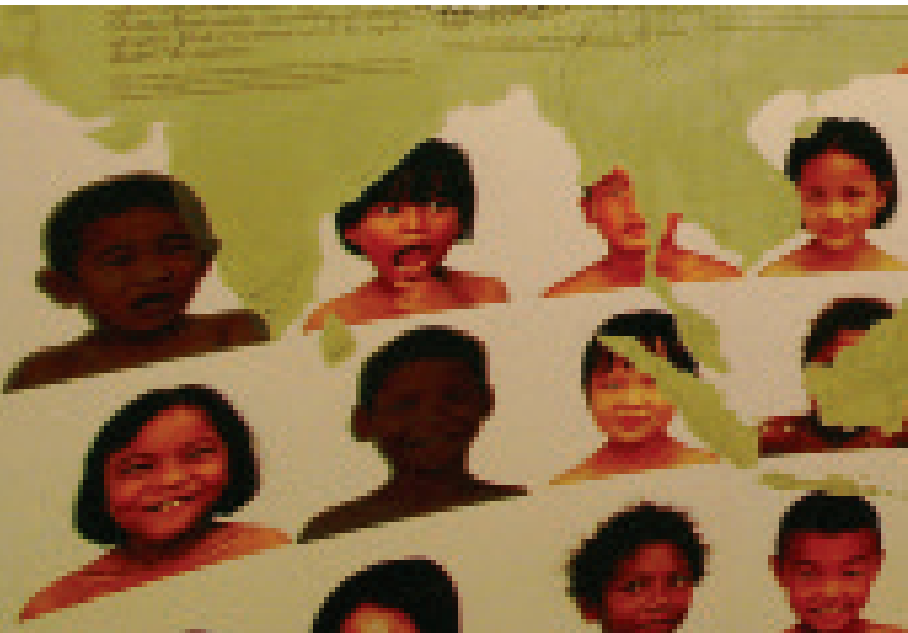
กลุ่มภาษาตระกูลมอญ – เขมร หรือ ออสโตรเอเชียติก พวกที่ใช้ภาษาตระกูลนี้คือ มอญ กูย ข่า ขมุ ละว้า ปะหล่อง ซาไก มลาบรี

กลุ่มภาษาตระกูลชวา – มลายู หรือออสโตรเนเซียน คือ กลุ่มที่อยู่ทางคาบสมุทรมลายู รวมทั้งมอเก็น ในประเทศไทย

กลุ่มภาษาตระกูลไทย – ลาว คือคนไทย ลาว กลุ่มต่างๆ

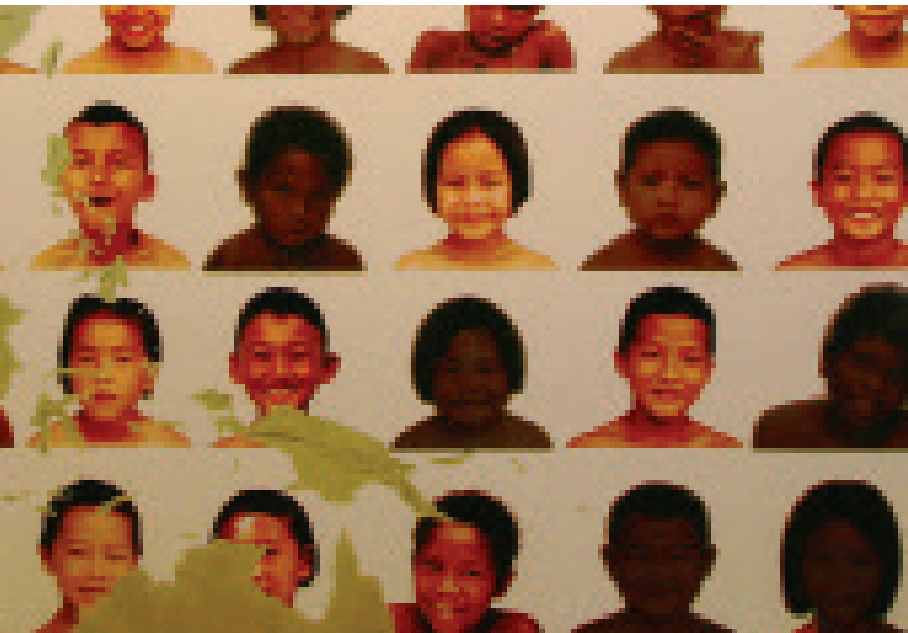
กลุ่มภาษาตระกูลจีน – ทิเบต คือพวกชาวเขา เช่น กะเหรี่ยง อะข่า

กลุ่มภาษาตระกูล แม้ว – เย้า คือกลุ่ม แม้ว เย้า ที่อยู่บนภูเขาสูงทางตอนเหนือสุวรรณภูมิ

ผู้คนทั้ง 5 กลุ่มภาษานี้ ปะปนอยู่รวมกันในดินแดนที่มีชื่อว่าสยามซึ่งในยุคนั้นยังเป็นดินแดนที่ไม่มีอาณาเขตชัดเจน และผู้คนที่อยู่ในดินแดนสยามก็ได้ชื่อว่า ชาวสยาม โดยไม่เจาะจงว่าต้องเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดโดยเฉพาะ ในเวลาต่อมา “ชาวสยาม” กลุ่มตระกูลไทย–ลาว ซึ่งปะปนอยู่กับชาติพันธุ์ต่างๆ มาไม่น้อยกว่า 3,000 ปี ได้ร่วมกับ “เครือญาติ” ขอม จนมีอำนาจเหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยา แล้วสถาปนาอาณาจักรสยามขึ้นในนามกรุงศรีอยุธยา

สยามปฏิรูปเมื่อ 100 กว่าปีก่อน มีการรวมศูนย์อำนาจสร้าง “รัฐชาติ” สมัยใหม่ขึ้น “ชาวสยาม” นานาชาติพันธุ์ในขอบเขตแผนที่รูปขวานทองก็ถูกนิยามใหม่ด้วยคำว่า “คนไทย”

มนุษย์ถ้ำ ยอดนักล่า

มนุษย์ยุคแรกๆ ของสุวรรณภูมิอยู่ในสภาพร่อนเร่หาอาหาร เก็บของป่าล่าสัตว์เลี้ยงชีวิต เหตุที่ต้องร่อนเร่ก็เพราะต้องหาแหล่งอาหารใหม่ๆ ซึ่งเปลี่ยนไปตามสภาพดินฟ้าอากาศ การย้ายแหล่งหากินแบบค่ำไหนนอนจึงต้องอาศัยถ้ำ เพิงผา หรือแหล่งน้ำลำธารเป็นที่พักพิง ร่องรอยหลักฐานของมนุษย์ยุคนี้จึงมักปรากฏในถ้ำ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือหินกะเทาะอย่างหยาบๆ ประมาณอายุได้ตั้งแต่ 7,000-10,000 ปี

สาเหตุที่นักล่าต้องเป็นนักล่าต่อไปก็คือมนุษย์ยังมีขีดจำกัดในการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้และดัดแปลงธรรมชาติเพื่อการอยู่รอดอย่างยั่งยืนนั่นเอง

สีของคนยุคหิน

ภาพวาดบนผนังถ้ำส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 3,000 ปีก่อน บางแห่งมีอายุเก่าแก่ถึง 25,000 ปี สีหลักที่ใช้วาด คือ สีแดง สีดำ และสีขาว นับเป็นเรื่องมหัศจรรย์ที่สีเหล่านี้ผ่านกาลเวลาอยู่ทนยืนนานได้นับพันปี

จดหมายเหตุมนุษย์ถ้ำ

จากการค้นพบภาพเขียนบนผนังถ้ำต่างๆ ทำให้เราทราบว่ามนุษย์ในยุคหินเคยอยู่อาศัยในถ้ำ ภาพวาดบนผนังถ้ำส่วนใหญ่เป็นภาพสัตว์ หรือการล่าสัตว์ รวมถึงภาพสัญลักษณ์เชิงพิธีกรรม โดยเฉพาะการวาดภาพสัตว์จำนวนมากนั้นนักวิชาการเชื่อว่ามีความหมายเชิงสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ และความปรารถนาให้ล่าสัตว์ได้มากๆ อาจกล่าวได้ว่าภาพวาดบนผนังถ้ำเป็นจดหมายเหตุของคนยุคหินที่หลงเหลือไว้อย่างไม่ได้ตั้งใจ

“ข้าว” ของนักล่า ไขตำนานการเกษตร

มนุษย์ถ้ำนักล่าแห่งสุวรรณภูมิ ได้ทิ้ง “เบาะแส” สำคัญอย่างหนึ่งไว้ให้คนรุ่นหลังค้นหาคำตอบคือ ข้าว และเครื่องมือเก็บเกี่ยวข้าวอายุเก่าหลายพันปี

นักวิทยาศาสตร์ได้วิเคราะห์อย่างละเอียดแล้วสรุปว่า ข้าวที่พบในแหล่งอาศัยของมนุษย์ถ้ำนั้นเป็นข้าวป่าไม่ใช่ข้าวปลูกทำให้ได้คำตอบว่ามนุษย์ถ้ำนักล่า “กินข้าว” โดยได้เก็บข้าวป่ามากินพร้อมกับพืชอื่นๆ แต่ยังปลูกข้าวไม่เป็น

นี่คือตำนานบทแรกของเกษตรกรรมในสุวรรณภูมิเหมือนกับที่อื่นๆ ในโลกนี้

ข้าวเหนียว
ต้นตระกูลข้าวปลูกในสุวรรณภูมิ

มนุษย์ถ้ำรวมตัวกันเป็นกลุ่มเล็กๆ และเคลื่อนย้ายหาแหล่งอาหารอยู่ตลอดเวลา ใช้ชีวิตอยู่อย่างนี้นับพันปี ก่อนจะพัฒนาขึ้นจนในที่สุดก็เรียนรู้ว่า หากนำพืชมาปลูกก็จะมีกินไม่ขาดแคลน หากนำสัตว์มาเลี้ยงก็ไม่ต้องเสี่ยงชีวิตออกล่าอีกต่อไป

หลักฐานการปลูกข้าวเมื่อ 4,000 ปีก่อน ส่วนใหญ่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีทั้งเมล็ดข้าวเคียว ใบมีด และกระดูกข้อเท้าควายที่มีลักษณะแตกต่างจากควายป่า โดยเมล็ดข้าวที่พบนั้นเป็น ‘ข้าวเหนียว’

เกษตรกรรมสร้างเมือง

เกษตรกรรม ก่อร่างสร้างสุวรรณภูมิ

หลักฐานการเกษตรบอกอะไรเราบ้าง นอกจากว่าคนสุวรรณภูมิกินข้าวเหนียวเป็นหลัก คิดดูง่ายๆ เมื่อคนเราเริ่มรู้จักเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ก็จำเป็นต้องรอเฝ้าผลผลิตจนกว่าจะเก็บกินได้ ต้องรู้จักการจัดการน้ำให้พอเพียง ต้องหาทำเลที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ และสร้างที่อยู่อาศัย เพียงแค่นี้ก็ทำให้คนหยุดร่อนเร่ หันมาปักหลักตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนแล้ว

เมื่อหลายๆ ครอบครัวรวมกันจึงเกิดเป็นชุมชนเป็นหมู่บ้าน จนในที่สุดก็กลายเป็นเมือง รัฐ และอาณาจักร ‘สุวรรณภูมิ’ เกิดและเติบโตขึ้นอย่างง่ายๆ แบบนี้เอง

ข้าว ไผ่ พื้นฐานของชุมชนโบราณ

ชุมชนเกษตรกรรมในระยะเริ่มแรก มีวิถีชีวิตประจำวันเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เพียงรู้จักปลูกข้าว ทำเกษตรกรรม และใช้ประโยชน์จากพืชพื้นเมืองโดยเฉพาะไม้ไผ่ เพื่อก่อสร้างหรือประดิษฐ์เครื่องใช้ไม้สอย ไผ่เป็นพืชสารพัดประโยชน์ที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นกว่าที่เคยร่อนเร่อาศัยถ้ำเป็นแหล่งพักพิง

การปลูกข้าวอาจเป็นเงื่อนไขทำให้เกิดการตั้งหลักแหล่งอย่างถาวร แต่การปลูกข้าวไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่ทำให้ชุมชนพัฒนาเป็นเมืองหรือรัฐขนาดใหญ่ได้ แม้ว่า ข้าว และ ไผ่ จะมีความสำคัญจนก่อให้เกิดรูปแบบทางวัฒนธรรมขึ้นก็ตาม

อะไรคือจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้สุวรรณภูมิพัฒนาขึ้นเป็นเมือง รัฐ และอาณาจักร?

ยุคสมัยดึกดำบรรพ์มนุษย์ปลูกอะไร?

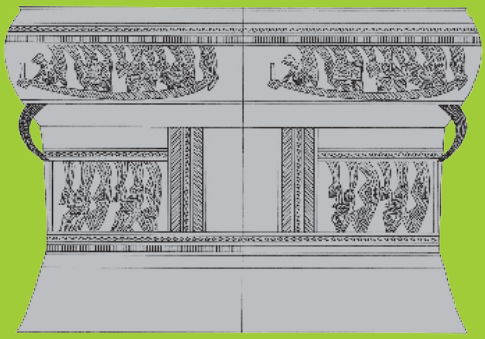
- มนุษย์ดึกดำบรรพ์เริ่มทำการเพาะปลูกหลังจากค้นพบว่าสามารถปลูกพืชได้ โดยการหย่อนเมล็ดธัญพืชลงไปในดิน พรรณพืชส่วนใหญ่ที่นำมาปลูกได้แก่ ข้าว ลูกเดือย ข้าวฟ่าง และถั่ว
- สาเหตุหลักที่มนุษย์เริ่มทำการเพาะปลูก คือ การเก็บของป่าและล่าสัตว์ไม่เพียงพอกับจำนวนสมาชิกที่เพิ่มจำนวนขึ้น และการเพาะปลูกสามารถควบคุมปริมาณอาหารได้รวมทั้งยังสามารถเก็บผลผลิตเอาไว้เป็นเสบียงได้นานด้วย
- เครื่องมือการเกษตรชิ้นแรกๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น คือ แท่งไม้ที่ใช้พรวนดินสำหรับปลูกพืช

โลกการค้าในแผ่นดินทอง

ราว 3,000 ปีก่อน เมื่อชุมชนสุวรรณภูมิได้ตั้งหลักแหล่งเป็นที่มั่นคงแล้วจึงมีเวลาเหลือพอที่จะสร้างสรรค์ “สินค้า” และสิ่งต่างๆ อันมีลักษณะเฉพาะถิ่นขึ้น นำไปสู่การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าและทรัพยากรผ่านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนหมู่บ้าน พร้อมกันนั้นก็มีการถ่ายโอน หยิบยืม และแลกเปลี่ยนความรู้วิทยาการระหว่างวัฒนธรรมไปด้วย

ทำไมต้องตีกลอง?

คนสมัยก่อนมีความเชื่อเรื่องผีและอำนาจเหนือธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารเกิดขึ้นจากการดลบันดาลของเทวดา ผีฟ้า ผีแถนที่อยู่บนฟ้า เมื่อใดเกิดความแห้งแล้งจำต้องทำพิธีบูชาผีฟ้า ผีแถนให้เกิดความพอใจ โดยการตีกลองมโหระทึกเพื่อส่งสัญญาณขอน้ำฝน พร้อมร้องรำทำเพลงประกอบไปกับท่าเต้นกบกระโดด

แกะรอยกลองมโหระทึก สายสัมพันธ์สุวรรณภูมิ

กลองมโหระทึกขนาดใหญ่และงดงามจำนวนมากที่พบในประเทศไทยบอกอะไรกับเราบ้าง ที่แน่ๆ เราไม่ได้สร้างขึ้นเอง แล้วกลองมโหระทึกเหล่านี้มาจากไหน มาอย่างไร มาเพื่ออะไร ?

กลองมโหระทึกจำนวนมากมีที่มาจากแหล่งวัฒนธรรมดองซอนในภาคเหนือของเวียดนามได้กระจายส่วนหนึ่งสู่พื้นที่ต่างๆ ทางแม่น้ำโขง แล้วส่งต่อโดยใช้ลำน้ำภายในดินแดนสุวรรณภูมิ อีกส่วนหนึ่งอาศัยเส้นทางเดินเรือเข้าสู่อ่าวไทยทางภาคใต้ แล้วส่งต่อเป็นทอดๆ มายังดินแดนที่อยู่เหนือขึ้นไป

นี่คือหลักฐานชิ้นเอกของการอยู่ร่วมกัน เชื่อมสายสัมพันธ์ของชาวสุวรรณภูมิเมื่อ 3,000 ปีก่อน

เส้นทางการค้าทางทะเลและเมืองท่าโบราณ
ในอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เครือข่ายการค้าและวัฒนธรรม ระบบเฟรนไชส์ยุคโบราณ

การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างดินแดนที่ห่างไกลกันนับร้อยนับพันกิโลเมตรเมื่อหลายพันปีก่อนทำได้อย่างไร?

ชาวสุวรรณภูมิ ได้สร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนในลักษณะ “เครือข่าย” สินค้าต่างๆ เช่น กลองมโหระทึก ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผา ได้ถูกส่งต่อเป็นทอดๆ จากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่งจนกระทั่งถึงจุดหมายปลายทาง ไม่ได้เกิดจากการขนส่งแบบรวดเดียวถึงเพียงอย่างเดียว เครือข่ายชุมชนจึงเป็นหัวใจของระบบการค้าภายในของภูมิภาคสุวรรณภูมิ

สุวรรณภูมิ โก-อินเตอร์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นคาบสมุทรยื่นออกไปในทะเล ทำให้เป็นจุดตัดของเส้นทางการค้าจากซีกโลกตะวันตกและตะวันออก ที่นี่จึงมีฐานะเป็นชุมทางการค้าสำคัญ คึกคักด้วยกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งสิ่งของสินค้าและวัฒนธรรม

เหรียญโรมัน ตะเกียงโรมัน ลูกปัด หินมีค่า และสินค้าต่างๆ จำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิในช่วง 2,000 กว่าปีก่อน แสดงให้เห็นว่าสุวรรณภูมิได้เข้าสู่รูปแบบการค้าระหว่างประเทศแล้วทั้งการค้าทางบก ซึ่งแหล่งใหญ่อยู่ทางตอนใต้ของจีนกับตอนเหนือของเวียดนาม และการค้าทางทะเลซึ่งมีสถานีการค้าใหญ่อยู่ที่อินเดีย

แต่สุวรรณภูมิไม่ได้เป็นแต่ผู้ซื้อเท่านั้น ที่นี่ยังมีสินค้าพิเศษซึ่งหาไม่ได้จากที่อื่น เช่น ของป่า และแร่โลหะสำคัญเป็นสินค้าส่งออก สุวรรณภูมิจึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าระดับภูมิภาคและระดับโลก

“ของแถม” จากการค้า

แม้จะมี “สินค้านอก” หลั่งไหลเข้ามามากมาย แต่สิ่งที่น่าสนใจกว่านั้นก็คือ “ของแถม” ที่มากับสินค้า คือ รูปแบบศิลปะ วัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งกลุ่มคนต่างด้าวที่เข้ามาตั้งหลักแหล่ง ผู้ที่เดินทางมากับเรือสินค้าไม่ได้มีแต่พ่อค้าเท่านั้น ยังมีพราหมณ์ พระ นายช่าง และผู้ชำนาญการด้านต่างๆ บุคคลเหล่านี้ได้นำศาสนา ความเชื่อ เทคโนโลยี ศิลปะ วรรณคดี อาหารการกินและอื่นๆ มาเผยแพร่ยังดินแดนสุวรรณภูมิ

การเดินทางค้าขายกับสุวรรณภูมิไม่สามารถทำได้ตลอดปี พ่อค้าและนักเดินทางทั้งทางบกทางทะเลต้องพำนักอยู่ที่นี่ระยะหนึ่ง เพราะการเดินทางบกต้องรอให้สิ้นฤดูฝน ส่วนการเดินเรือก็ต้องรอจนหมดฤดูมรสุม ชาวต่างแดนเหล่านี้ส่วนหนึ่งจึงได้เผยแผ่ทัศนคติ ความรู้ ปักหลักสร้างครอบครัวกับคนท้องถิ่น ทำให้เกิดการผสมผสานทางเชื้อชาติวัฒนธรรมมากขึ้นเรื่อยๆ

การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของเครือข่ายการค้า และเป็น “ของแถม” จากสินค้าที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงเราทุกวันนี้

โลหะเข้าหลอมอารยธรรม

โลหะ หล่อหลอมบ้านให้เป็นเมือง

ชุมชนแต่ละท้องถิ่นมีข้อแตกต่างกันทั้งสภาพแวดล้อม ทรัพยากรและกำลังคน ระดับความเจริญทางเทคโนโลยีจึงต่างกัน ชุมชนที่มีคนน้อยหรืออยู่โดดเดี่ยวห่างไกลจะมีลักษณะล้าหลังกว่าชุมชนที่เป็นเมืองท่าหรือแหล่งทรัพยากร

ประมาณ 3,500 ปีก่อน ชาวสุวรรณภูมิบางกลุ่มรู้จักถลุงโลหะ โดยนำเอาทองแดงผสมกับดีบุกหรือตะกั่ว ได้โลหะที่เรียกว่า สำริด ใช้หล่อเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ หรือเครื่องประดับ การผลิตโลหะนี้มีส่วนกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมขนานใหญ่ในสุวรรณภูมิ

หลักฐานการถลุงโลหะมักพบในบริเวณชุมชนขนาดใหญ่ แสดงว่า “เมือง” เริ่มเกิดขึ้นแล้ว บนพื้นฐานการผลิตที่ก้าวหน้าและการจัดตั้งทางสังคมที่ทวีความซับซ้อน

ในสังคมยุคโลหะนี้ชาวสุวรรณภูมิรู้จักการทำนาโดยการทดน้ำเข้านา เลี้ยงวัวควายไว้ใช้งาน และผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องประดับสัมฤทธิ์ ทั้งยังติดต่อค้าขายกับโลกภายนอกอย่างต่อเนื่อง

ยุค “เหล็ก” แม่เหล็กดึงดูดความเจริญ

ในยุคล่าอาณานิคมใครครอบครองท้องทะเลผู้นั้นครอบครองโลก ยุคต่อมาใครคุมทรัพยากรน้ำมันผู้นั้นย่อมมั่งคั่ง ยุคนี้ใครคุมข้อมูลข่าวสารผู้นั้นควบคุมโลก แต่ย้อนเวลากลับไป 3,000 ปี ในยุคสุวรรณภูมิผู้ที่ยิ่งใหญ่เหนือใครคือผู้ครอบครองแหล่งเกลือและแร่โลหะ

การถลุงเหล็กเป็นเทคโนโลยีที่เหนือชั้นกว่าการผลิตสำริด เพราะต้องควบคุมระดับอุณหภูมิที่สูงกว่า และต้องใช้ความชำนาญพิเศษในการตีแบบขึ้นรูปเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ หลักฐานทางโบราณคดีชี้ว่าชุมชนผู้ผลิต “เหล็ก” ส่วนใหญ่ได้พัฒนาทักษะความรู้สืบเนื่องมาจากการผลิต “สำริด” นั่นเอง

เครื่องสำริดให้ความสวยงามแต่เหล็กมีความแข็งแกร่งทนทานใช้ประโยชน์ได้มากกว่า เหตุที่เหล็กมีบทบาทสำคัญในสังคมมนุษย์ก็เพราะเป็นอุปกรณ์สำคัญในการขุดคูน้ำคันดิน ทำอาวุธ สร้างศาสนสถาน และเครื่องมือการเกษตรอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างเมือง

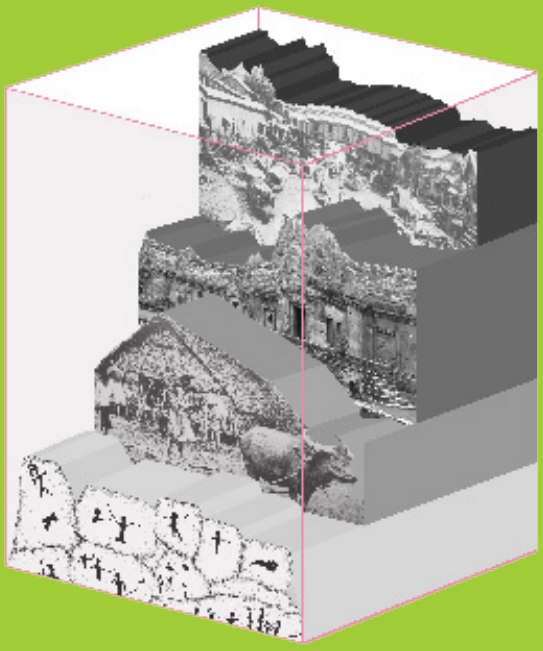
เมื่อมีเหล็กก็มีแหล่งชุมชนขนาดใหญ่สร้างบ้านสร้างเมืองครอบครองขุมทรัพย์หายากและมีค่านี้ ผู้คนต่างถิ่นพากันหลั่งไหลเข้ามาทำกินตั้งหลักแหล่งอยู่อย่างถาวร กลุ่มพ่อค้านักเดินทางจากแดนไกลก็แวะเวียนมามากขึ้น เกิดการสร้างสรรค์ถ่ายเททางวัฒนธรรมและวัตถุไปพร้อมๆ กัน

ชุมชน “เหล็ก” กลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดผู้คนจากทุกสารทิศ จากชุมชนขนาดใหญ่ค่อยๆ พัฒนาขึ้นเป็นเมือง จากเมืองก็เติบโตขึ้นเป็นแคว้นเป็นรัฐในที่สุด

เกิดบ้าน เกิดเมือง กำเนิดรัฐ

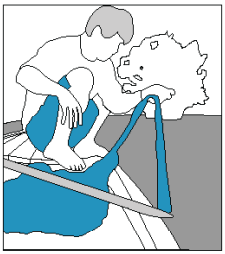

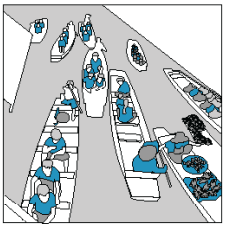
สร้างบ้าน แปงเมือง

ราว 2,000 ปีก่อน หรือประมาณพุทธศักราช 500 สุวรรณภูมิเริ่มปรับเปลี่ยนจากชุมชนหมู่บ้านไปสู่ชุมชนเมือง ในเขตพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบันมีร่องรอยปรากฏที่แหล่งโบราณคดีอู่ทอง พงตึก แหลมโพธิ์ เขาสามแก้ว คลองท่อม เป็นต้น

เมืองสำคัญในยุคเดียวกันนี้ยังมีเมืองออกแก้ว (เวียดนามใต้) เมืองไบก์ถโน (เมียนมาร์ตอนกลาง) วยาธปุระ (กัมพูชา) กัวลาเซลินซิง (มาเลเซีย) ตารุมา (อินโดนีเซีย)

เมืองน้ำอินทร์บุรี
ความมหัศจรรย์ของบรรพบุรุษ

เมื่อ 2,000 ปีก่อน ที่บ้านคูเมือง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรีในปัจจุบัน มีชุมชนโบราณที่ชาญฉลาดในการสร้าง “เมืองน้ำ” ด้วยการขุดคลองเป็นเครือข่ายใยแมงมุม เชื่อมโยงพื้นที่ทุกส่วนเพื่อประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม และการคมนาคมทั้งภายในและนอกตัวเมือง

เมืองน้ำแห่งนี้ มีพัฒนาการต่อเนื่องอยู่นับพันปี จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติครั้งใหญ่ ระดับน้ำทะเลลดต่ำลงจนเป็นเหตุให้แม่น้ำเปลี่ยนเส้นทางสุดที่จะแก้ไขได้ เมืองอินทร์บุรีจึงถูกทิ้งร้างไปในที่สุด

ทวารวดี - ศรีวิชัย
เบ้าหลอมอารยธรรมจากแดนไกล

เมื่อบ้านเมืองเติบโตขึ้น จนพัฒนาเป็น “รัฐ” และมีขอบเขตอิทธิพลชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้ระบบความเชื่อและพิธีกรรมท้องถิ่นไม่มีพลังพอที่จะขับเคลื่อนสังคมขนาดใหญ่ต่อไปได้ จึงต้องรับเอาอารยธรรมที่มีศักยภาพสูงกว่า สื่อสารได้ดีกว่า มาหลอมรวมกลุ่มชนต่างๆ ให้ยอมรับยึดมั่นในสิ่งเดียวกันได้

ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการรับแบบสำเร็จรูป ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงพัฒนายกระดับต่อไป ในขณะที่ชนชั้นนำเลือกรับปรับใช้ศิลปวิทยาการจากต่างแดนเพื่อการปกครองทำนุบำรุงบ้านเมือง

อารยธรรม “นำเข้า” จากอินเดียผสมผสานกับภูมิปัญญาดั้งเดิมคือเบ้าหลอมที่ให้กำเนิดรัฐขนาดใหญ่ เช่น ทวารวดี และศรีวิชัย

ผี พุทธ พราหมณ์ รากเหง้าแห่งความเชื่อ

ผี
พิธีกรรมความเชื่อเพื่อชีวิต

“ผี” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงภูตผีปีศาจตามความหมายสมัยใหม่ แต่หมายถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรากฐานความเชื่อดั้งเดิมของชาวสุวรรณภูมิ

ผี ของชาวสุวรรณภูมิปรากฏอยู่ทุกหนทุกแห่ง และสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตผู้คนโดยเฉพาะในการทำมาหากิน การเซ่นไหว้สังเวยผีจะช่วยบันดาลให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ เช่น ผีฟ้า (แถน) ให้ฝน, ผีดิน (แม่ธรณี) ให้ที่เพาะปลูก, ผีข้าว (แม่โพสพ) ให้ความมีอยู่มีกิน และยังมีผีอีกมากมายตามความเชื่อประจำถิ่น เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเมือง ผีป่า ฯลฯ

ชาวสุวรรณภูมิยังให้ความเคารพต่อสัตว์ที่ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ เช่น กบ ตะกวด จระเข้ งูหรือนาค เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องผีสืบทอดต่อมานับพันปี ทุกวันนี้พิธีกรรมต่างๆ ยังปรากฏร่องรอยของการนับถือผีของเราอยู่อย่างมากมาย

พราหมณ์
ผู้สร้างสถาบันกษัตริย์

กลุ่มพราหมณ์ในศาสนาฮินดูได้เดินทางมาเผยแผ่ความเชื่อต่อชาวสุวรรณภูมิตั้งแต่ 2,000 ปีก่อน ชนชั้นสูงเป็นกลุ่มแรกที่เลือกรับปรับแต่งเพื่อเสริมสร้างสถานภาพ “กษัตริย์” ในฐานะผู้ทรงอำนาจบารมีสูงสุด

ตั้งแต่สุวรรณภูมิเริ่มมีพระมหากษัตริย์สืบมาจนถึงปัจจุบัน การพระราชพิธีราชาภิเษกหรือการสถาปนาพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ต้องมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี เพราะพราหมณ์คือผู้เชื่อมโยงพระมหากษัตริย์กับพระเป็นเจ้า

ความเชื่อนี้เป็นลัทธิธรรมเนียมแบบเทวราชา ซึ่งถือว่ากษัตริย์เป็นองค์อวตารของพระเป็นเจ้ามาปราบยุคเข็ญสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่มนุษย์ แต่ถึงกระนั้นชาวสุวรรณภูมิก็เลือกรับเฉพาะคติความเชื่อเรื่องสถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนระบบวรรณะในระบบศาสนาฮินดูได้ถูกทิ้งไป

นอกจากนั้นแบบแผนการสร้างเมือง การปกครอง ภาษา ศิลปวิทยาการต่างๆ จากชมพูทวีปล้วนมีอิทธิพลต่อการสร้างบ้านแปลงเมืองในยุคต่อมาเป็นอย่างมาก

พุทธศาสนา ในสุวรรณภูมิ

พุทธศาสนาเริ่มต้นเผยแผ่เข้ามาในสุวรรณภูมิ บริเวณเมืองอู่ทองปรากฏหลักฐานเป็นศาสนสถาน และศาสนวัตถุอยู่ทั่วบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง – ท่าจีน

พุทธศาสนาถือว่าพระมหากษัตริย์คือพระสมมุติราชเป็นผู้มีบุญบารมีมาแต่ชาติปางก่อนต้องทรงยึดมั่นตามหลักธรรมและบำรุงพระศาสนาอันเป็นลักษณะของธรรมราชา

นครรัฐที่พุทธศาสนาลงหลักปักฐานอย่างมั่นคงในสุวรรณภูมิแบ่งเป็น 2 นิกายใหญ่ๆ คือ ฝ่ายที่นับถือพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ ศรีเกษตร (เมียนมาร์) นครชัยศรี (นครปฐม) ทวารวดี (ลพบุรี) ส่วนศรีวิชัย (ชายฝั่งทะเลภาคใต้) อิสานปุระ (กัมพูชา) จามปา (เวียดนาม) นับถือพุทธศาสนามหายาน

ผี + พราหมณ์ + พุทธ ผสมผสานสมานฉันท์

ลัทธิความเชื่อและศาสนาจากชมพูทวีป เมื่อมาถึงสุวรรณภูมิชนชั้นผู้นำจะเป็นผู้ “เลือกรับ” ศาสนานั้นๆ บางแห่งรับพุทธศาสนา บางแห่งรับศาสนาพราหมณ์ บางแห่งแรกรับพุทธแล้วเปลี่ยนเป็นพราหมณ์ หรือรับทั้งพุทธและพราหมณ์ผสมผสานกับความเชื่อ “ผี” แบบดั้งเดิม

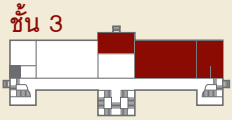
ชาวสุวรรณภูมิส่วนที่นับถือพุทธเป็นศาสนาหลักแล้วยังได้ผสมผสานศาสนาฮินดู และการนับถือผีแบบดั้งเดิมเข้าไปด้วย การประสมประสานอย่างสนิทแนบแน่นทำให้ยากที่จะจำแนกแยกแยะว่าส่วนไหนเป็นความเชื่อแบบใดในวิถีปฏิบัติของ “ชาวพุทธ”

ลวดลายหน้าบันโบสถ์วิหารของวัดในศาสนาพุทธบางแห่งจำหลักรูปพระนารายณ์ทรงครุฑเป็นเทพเจ้าในศาสนาฮินดูอยู่ร่วมกันอย่างลงตัวจนไม่รู้สึกถึงความขัดแย้งใดๆ ที่นี่คือสุวรรณภูมิ ดินแดนที่ผี พราหมณ์ พุทธ อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

สู่สยามประเทศ

- กำเนิดสยามประเทศ
- ตำนานท้าวอู่ทอง
- กระบวนเรือพยุหยาตรา
- กรุงศรี กรุงศิลป์
- สยามเมืองน้ำ
- จุดนัดพบอารยธรรมโลก
- สยามยุทธ์

กรุงศรีอยุธยา

ไม่ได้เกิดขึ้นโดยไม่มีรากฐานจากบ้านเมืองขนาดใหญ่ในอดีต และไม่ได้เกิดขึ้นจากความเสื่อมสลายไปของรัฐสุโขทัย แต่หลักฐานทางโบราณคดีชี้ชัดว่า บริเวณนี้มีความรุ่งเรืองก่อนที่ พระเจ้าอู่ทองจะทรงสถาปนา “ขึ้นใหม่” ในปีพุทธศักราช 1893

นานาแว่นแคว้น ก่อนกำเนิดสยามประเทศ

ชุมชนในสุวรรณภูมิค่อยๆ เติบโตขึ้นจากบ้านสู่เมือง จากเมืองเป็นนครรัฐใหญ่น้อยกระจายอยู่ทั่วไปทั้งบริเวณชายฝั่งทะเลและที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินใหญ่ แต่หลังพุทธศักราช 1500 เป็นต้นมา จีนสามารถเดินเรือออกสู่ทะเลใหญ่ ทำการค้าขายโดยตรงกับดินแดนไกลโพ้นส่งผลให้บางนครรัฐในสุวรรณภูมิที่เคยมั่งคั่งรุ่งเรืองมาแต่เดิมถึงคราวล้าหลังเสื่อมโทรมลงเนื่องจากทำเลอยู่ห่างไกลทะเล ส่วนเมืองท่าที่มีโอกาสติดต่อค้าขายกับจีนก็เติบโตขึ้นแทนที่

จากละโว้ - สุพรรณภูมิ สู่ กรุงศรีอยุธยา

ราวพุทธศักราช 1700 เกิดศูนย์อำนาจที่รวมตัวกันขึ้นด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มละโว้ในลุ่มน้ำลพบุรี–ป่าสัก ซึ่งภายหลังได้ย้ายศูนย์กลางมาอยู่ที่ “อโยธยาศรีรามเทพนคร” มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ทางฝั่งตะวันออกของเกาะเมืองอยุธยาปัจจุบัน และกลุ่มสุพรรณภูมิมีชื่อปรากฏในเอกสารจีนว่า “เสียม” หมายถึง “สยาม” มีอำนาจอยู่ในลุ่มน้ำท่าจีน–แม่กลอง

ดังข้อความภาษาจีนและภาษาแมนจูที่ปรากฏบนภาพเขียน “คนไทย” แสดงภาพวาดราชทูตสยามชายหญิงที่มาเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงจีน เมื่อพ.ศ. 2305 โดยเซียะสุยจิตรกรประจำราชสำนักจีนตรงกับรัชกาลพระเจ้าเฉียนหลงสมัยราชวงศ์หมิง หรือสมัยพระเจ้าเอกทัศน์ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งแปลได้ความว่า

“สยาม ตั้งอยู่บนบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของแจ้นเฉิน ในสมัยราชวงศ์สุยและราชวงศ์ถัง เรียกประเทศนี้ว่า ชื่อถูกวั๋ว แปลว่าประเทศที่มีดินสีแดง ต่อมาชื่อถูกวั๋วได้แบ่งออกเป็น 2 รัฐ รัฐหนึ่งชื่อว่า หลัวฮู่ อีกรัฐหนึ่งชื่อว่า ฉ้วน (เสียน หรือเสียมในภาษาแต้จิ๋ว) ต่อมารัฐฉ้วนถูกรัฐหลัวฮู่เข้าตีและรวมกันได้ พระเจ้าหงอู่แห่งราชวงศ์หมิงจึงเรียกประเทศใหม่ว่า ฉ้วนหลัว ซึ่งได้ส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวายพระเจ้ากรุงจีน รัฐทั้งสองอ่อนน้อมเชื่อฟังจีนมาก...”

ต่อมากลุ่มละโว้ได้สร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มสุพรรณภูมิ จึงได้รวมตัวกันและพัฒนามาเป็น “กรุงศรีอยุธยา” โดยย้ายศูนย์กลางการปกครองมาที่บริเวณเกาะเมืองอยุธยาปัจจุบัน ศูนย์อำนาจแห่งนี้มีบทบาทในการรวบรวมรัฐใหญ่น้อยทั่วดินแดน “ขวานทอง” ในเวลาต่อมา

ในยุคเดียวกันยังมีรัฐขนาดใหญ่เกิดขึ้นอีกทั่วแผ่นดินสุวรรณภูมิ เช่น รัฐสุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง ศรีโคตรบูร นครศรีธรรมราช ปัตตานี เป็นต้น

จากกรุงศรีอยุธยา สู่ สยามประเทศ

ปฐมกาลแห่งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาเกิดจากการผนึกกำลังของกลุ่มละโว้–อโยธยากับกลุ่มสุพรรณภูมิผ่านการอภิเษกสมรสระหว่างสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทองแห่งละโว้-อโยธยากับพระราชธิดาแห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ

เมื่อพระเจ้าอู่ทองเสด็จสวรรคต สมเด็จพระราเมศวร (พระราชโอรส) เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์แต่ถูกพระปิตุลาฝ่ายพระราชมารดา คือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) แห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ ชิงพระราชบัลลังก์ สมเด็จพระราเมศวรต้องเสด็จกลับไปอยู่เมืองลพบุรี กรุงศรีอยุธยาจึงตกอยู่ในอำนาจของราชวงศ์สุพรรณภูมิ ต่อมาเมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 เสด็จสวรรคต พระเจ้าทองลั่นราชโอรสเสด็จขึ้นสืบราชสมบัติได้เพียง 7 วัน สมเด็จพระราเมศวรก็กรีฑาทัพลงมาจากเมืองลพบุรีเข้ายึดอำนาจนำอยุธยากลับคืนสู่ราชวงศ์อู่ทองอีกครั้ง

ฝ่ายสุพรรณภูมิเมื่อเสียราชบัลลังก์กรุงศรีอยุธยาไปก็ซุ่มเงียบรอโอกาสเหมาะอยู่ในที่มั่นเมืองสุพรรณบุรี ในเวลาเดียวกันก็ไม่ละทิ้งโอกาสที่จะสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงด้วยการติดต่อค้าขายสร้างความสัมพันธ์กับราชสำนักจีน และความสัมพันธ์ทางการเมืองกับรัฐสุโขทัย ในที่สุดสมเด็จพระนครอินทร์แห่งสุพรรณภูมิก็ชิงราชสมบัติจากราชวงศ์อู่ทองนำกรุงศรีอยุธยากลับสู่ราชวงศ์สุพรรณภูมิอีกครั้ง ภายใต้การนำอันเข้มแข็งของสมเด็จพระนครอินทร์ไม่นานกลุ่มสุพรรณภูมิมีอำนาจเหนืออโยธยาศรีรามเทพนคร สุโขทัย นครศรีธรรมราช และรวมตัวเป็น “ราชอาณาจักร” หนึ่งเดียวโดยมีกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยาเป็นราชธานีปกครองดินแดนเหนือใต้ที่เรียกว่า “สยามประเทศ”

ตำนานท้าวอู่ทอง

ปริศนาเร้นลับของปฐมกษัตริย์ กับตำนานชาติพันธุ์สุวรรณภูมิ

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หรือพระเจ้าอู่ทอง ผู้ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาในปีพุทธศักราช 1893 แต่พระราชประวัติก่อนหน้านี้ว่าพระองค์ “เป็นใคร? มาจากไหน?” ยังคงเป็นปริศนาบางตำนานเล่าว่าพระองค์ทรงเป็นชาวจีน บ้างว่าทรงเป็นมอญ เป็นเขมร และก่อนที่จะทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยานั้นบางตำนานกล่าวว่าทรงเสด็จฯ ลี้ภัยมาจากเมืองจีน บ้างก็ว่ามาจากเมืองอู่ทองในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งตำนานที่กล่าวถึงการเสด็จฯมาจากเมืองเชียงแสน ลพบุรี และเพชรบุรี

เราไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าอะไรจริงอะไรไม่จริงใน “ตำนานท้าวอู่ทอง” แต่ถ้าพิจารณาความนัยก็จะเห็นภาพสะท้อนของสังคมบ้านเมืองในยุคนั้น ทั้งแนวความคิดเรื่องการก่อร่างสร้างเมืองแต่ครั้งโบราณ การอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชน การผสมผสานทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม และภาพการติดต่อสัมพันธ์กันเมืองต่างๆ ในภูมิภาค

ลูกกษัตริย์จีน

พระโอรสพระเจ้ากรุงจีนพระองค์หนึ่ง พระนามว่า “ท้าวอู่ทอง” ทว่ามีอุปนิสัยโหดร้ายต่อเหล่าสตรีในราชสำนักจึงถูกพระราชบิดาขับออกจากเมือง ท้าวอู่ทองเดินทางมาสร้างเมืองขึ้นหลายเมืองและพบที่แห่งหนึ่งมีสัณฐานคล้ายเกาะ ได้ตรัสว่า “ทำไมจึงไม่มีใครมาสร้างบ้านแปงเมืองบนพื้นที่ที่เหมาะสมเช่นนี้” บริเวณใกล้ๆ ท้าวอู่ทองได้พบฤาษีจึงเข้าไปสอบถาม ฤาษีจึงกราบทูลว่า “เพราะมีพญานาคอาศัยอยู่ในแอ่งน้ำกลางเกาะพ่นพิษออกมาฆ่าผู้คน จึงไม่มีใครกล้ามาอยู่” ท้าวอู่ทองจึงสังหารพญานาควิดน้ำออกจากแอ่ง แล้วสร้างเมืองนามว่า... กรุงศรีอยุธยา

ท้าวแสนปม

เจ้าเมืองเชียงแสนมีพระราชธิดาผู้เลอโฉม โปรดเสวยมะเขือเป็นอย่างมาก และยังมีชายหนุ่มยากจนผู้หนึ่งมีนามว่า “แสนปม” ชอบปลูกมะเขือโดยรดด้วยน้ำปัสสาวะของตนจนงอกงาม ได้นำมะเขือผลงามไปถวายพระธิดา ต่อมาพระธิดาทรงตั้งครรภ์ให้กำเนิดพระโอรสและต้องเสด็จไปอยู่ป่ากับแสนปม พระอินทร์เห็นดังนั้นจึงแปลงเป็นวานรนำกลองวิเศษมาประทานพร้อมกับให้ขอพรได้ 3 ประการ แสนปมจึงอธิษฐานขอให้ตนเองมีรูปงามและได้เป็นกษัตริย์ และขอพระอู่ทองคำให้แก่พระโอรสแล้วคำอธิษฐานก็เป็นจริง แสนปมกลายเป็นพระเจ้าศรีวิชัยครองเมืองเชียงแสน ส่วนพระโอรสได้เป็นท้าวอู่ทองภายหลังได้ย้ายเมืองลงมาทางใต้และเป็นผู้สร้างกรุงศรีอยุธยา

อโยธยา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วก่อนที่จะสถาปนาอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา มีเมืองเล็กๆ อยู่เมืองหนึ่ง มีชื่อว่า “แคว้นอโยธยา” เหมือนกับชื่อเมืองของพระรามในเรื่องรามเกียรติ์ พระราชาแห่งแคว้นนี้ไม่มีพระราชโอรสที่จะสืบราชบัลลังก์จึงโปรดให้ลูกชายคหบดีชาวจีนคนหนึ่งมีชื่อว่า “ท้าวอู่ทอง” มาอภิเษกกับพระราชธิดา ต่อมาแคว้นนี้เกิดโรคระบาด ท้าวอู่ทองจึงเสด็จฯ ออกจากพระนครเข้าไปในป่า ได้พบฤาษีตนหนึ่งฤาษีกราบทูลว่า “ข้าอยู่ที่นี่มาตั้งแต่ครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จมาประทับ ณ ที่แห่งนี้ และมีพุทธทำนายว่า ที่นี่จะกลายเป็นนครที่ยิ่งใหญ่ในวันข้างหน้า” เมื่อได้ฟังดังนั้นท้าวอู่ทองก็มั่นพระทัยว่าเมืองใหม่ต้องเกิดที่นี่... กรุงศรีอยุธยา

กระบวนเรือพยุหยาตรา

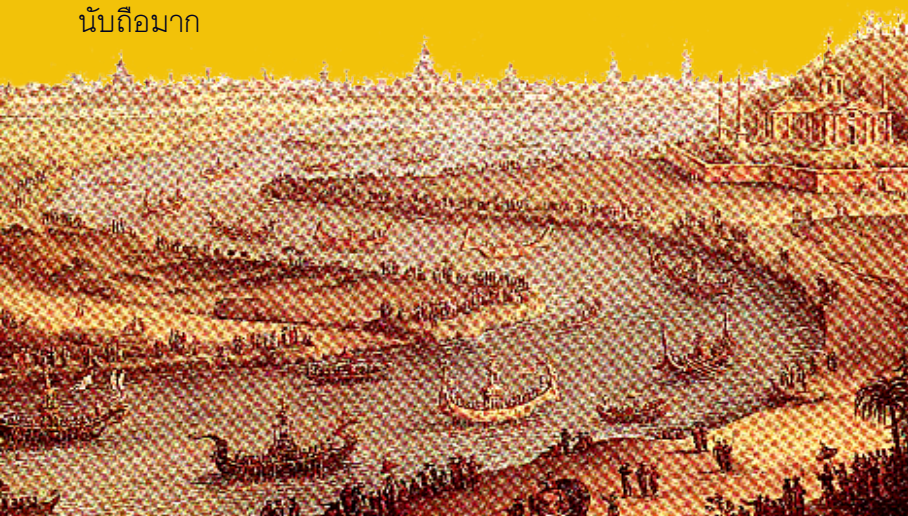
นารายณ์อวตารสู่แดนชน

กระบวนพยุหยาตราชลมารค ที่งดงาม ยิ่งใหญ่ และศักดิ์สิทธิ์ คือนิมิตปรากฏของพระนารายณ์ และเหล่าทวยเทพสู่โลกมนุษย์ พระราชสัญลักษณ์แห่งสมมุติเทวราชของกรุงศรีอยุธยา

คำให้การเรื่องความยิ่งใหญ่ของกระบวนเรือพยุหยาตรา

“วันอาทิตย์ที่ 28 ตุลาคม พุทธศักราช 2228 เราได้ทราบมาว่าพระเจ้าแผ่นดินจะต้องเสด็จออกนอกพระบรมมหาราชวังตามประเพณีนิยม เพื่อเสด็จพระราชดำเนินไปบำเพ็ญพระราชกุศลยังพระอารามแห่งหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำห่างจากตัวกรุง 12 กิโลเมตร และในโอกาสเดียวกันนั้นก็จะได้เสด็จไปทรงเยี่ยมสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเป็นองค์ประมุขทางพระศาสนาและประมุขสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร และซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงยกย่องนับถือมาก

แต่ก่อนนี้มีประเพณีอยู่ว่าในโอกาสเดียวกันนี้ จะได้ทรงประกอบพระราชพิธี “ฟันน้ำ” คือใช้พระแสงดาบฟันน้ำในยามที่ท่วมใหญ่บังคับให้น้ำถอยถดลดลงไป แต่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ทรงตระหนักมาเป็นเวลาตั้งหลายปีแล้วว่า บางทีน้ำก็กลับท่วมขึ้นมาอีก แทนที่จะลดลงไปตามพระราชบัญชา จึงทรงล้มเลิกประเพณีอันไร้สาระนั้นเสีย และทรงพอพระทัยเพียงเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนแห่แทนไปยังพระอารามที่ว่านี้เท่านั้น เพื่อแสดงความผูกพันของพระองค์ที่ทรงมีอยู่ต่อพระศาสนา เพื่อที่จะให้ท่านราชทูตซึ่งแอบคิดอยู่เงียบๆ ถึงความเชื่องมงายอย่างไร้เหตุผลของพระเจ้าแผ่นดินได้เห็นขบวนแห่นี้ ทางการจึงได้จัดเฉลียงริมน้ำให้ในที่แห่งหนึ่งสำหรับตัวท่านและบรรดาผู้ติดตามโดยเฉพาะ มองซิเออร์ ก็องสตังซ์ ซึ่งอยู่ ณ ที่นั้นด้วย เพื่อช่วยอธิบายริ้วขบวนให้เข้าใจและได้เชิญให้พวกเราไปชมอยู่ด้วย ลำดับและพระราชพิธีเสด็จออกนั้นมีดังนี้

มีขุนนางชั้นผู้น้อยแห่งสำนักพระราชวัง 23 นาย ปรากฏตัวขึ้นมาก่อนในเรือบัลลังก์คนละลำ แท่นที่นั่งกลางลำนั้นทาสีแดง เรือบัลลังก์เหล่านี้แล่นตามกันไปเป็นสองแถวเลียบฝั่งแม่น้ำ

ติดตามไปด้วยเรือบัลลังก์ของบรรดาขุนนางในพระองค์อีก 54 ลำ นั่งไปบนแท่นกลางลำซึ่งบ้างก็ปิดทองทั้งลำ บ้างก็ปิดทองเฉพาะที่ขอบ เรือแต่ละลำมีฝีพายตั้งแต่ 30 ถึง 60 นาย ทอดระยะห่างกันมาก เกี่ยวกับหมวดหมู่ในขบวนพยุหยาตราต่อจากนี้มีเรือบัลลังก์อีก 20 ลำ ขนาดใหญ่เท่าชุดแรก ซึ่งตรงกลางลำมีอาสนะสูงปิดทองทั้งองค์ มีเรือนยอดทรงมณฑปเป็นเรือประเภทที่เขาเรียกว่า “เรือดั้ง” รักษาพระองค์ ซึ่งมีอยู่ 16 ลำ มีฝีพายลำละ 80 คน และใช้พายปิดทอง ส่วนอีก

4 ลำนั้นใช้พายปิดทองเป็นบั้งๆ หลังท้ายขบวนอันยาวเหยียดนี้แล้วจึงถึงเรือพระที่นั่ง

พระเจ้าแผ่นดินประทับบนพระโธรนมีเรือนยอดทรงมณฑปปิดทองระยับ ทรงฉลองพระองค์ผ้าตาดประดับอัญมณี ทรงพระชฎาสีขาวมียอดแหลม มีเกี้ยวทองคำลวดลายดอกไม้ประดับอัญมณี

เรือพระที่นั่งนั้นปิดทองกระทั่งจรดผิวน้ำมีฝีพาย 120 นาย สวมหมวกทรงระฆังคว่ำ ประดับเกล็ดเลื่อมทองคำ สวมเกราะอ่อนกันอกประดับเลื่อมทองคำเช่นเดียวกัน

และโดยที่วันนั้นอากาศดีมีแดดแจ่มจ้า ทำให้เครื่องแต่งตัวของพวกฝีพายเป็นประกายระยิบระยับ

นายธงซึ่งแต่งกายชุดแพรวพราวไปด้วยทองคำเหมือนกันยืนอยู่ท้ายเรือพระที่นั่ง เชิญธงมหาราชอันเป็นผ้าตาดทองพื้นแดง มีขุนนางหมอบประจำอยู่สี่มุมพระโธรน

เรือพระที่นั่งนั้นมีเรือบัลลังก์คุ้มกันติดตามไปด้วยอีก 3 ลำ มีความงดงามไม่แตกต่างกว่ากันเลย ยกเว้นแต่หมวกกับเสื้อเกราะอ่อนของฝีพายเท่านั้นที่ไม่หรูหราเท่า

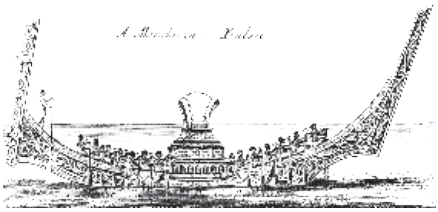
พระเจ้าแผ่นดิน ทรงปรารถนาให้ท่านราชทูตได้เห็นโดยชัดเจน จึงโปรดให้เรือพระที่นั่งเลียบเข้ามาใกล้และเคลื่อนที่ไปอย่างช้าๆ เพื่อให้ท่านชมได้เต็มตา ท่านเชอวาลิเอร์ เดอโชมองต์ ลุกขึ้นจากเก้าอี้ที่นั่งแล้วถวายคำนับถึงสามครั้งสามครา ส่วนคนอื่นๆ นั้นที่นั่งอยู่บนพรมก็น้อมศีรษะถวายคำนับตามไปด้วย

คนสยามที่เรียงรายอยู่ตามตลิ่งทั้งสองฟาก ซึ่งหมอบนิ่งอยู่กับพื้นดินนั้น ครั้นเห็นองค์พระเจ้าแผ่นดินเสด็จฯ มาแต่ไกลก็ขยับตัวขึ้นคุกเข่า พนมมือขึ้นเหนือศีรษะแล้วกราบถวายบังคมลงจนหน้าผากจรดพื้นดิน และไม่หยุดถวายบังคมเลยจนกว่าจะเสด็จฯ ลับสายตาไป

เรือบัลลังก์มีแท่นกลางลำและพายลายทองเป็นบั้งๆ จำนวน 20 ลำตามหลังเรือพระที่นั่งและอีก 16 ลำ พายทาสีครึ่งหนึ่งปิดทองครึ่งหนึ่งปิดท้ายขวบนพยุหยาตราชลมารค

เรานับเรือในขบวนนั้นทั้งหมดได้ถึง 159 ลำ ซึ่งลำใหญ่ที่สุดนั้นมีความยาวถึง 120 ฟุต และมีส่วนกว้างที่สุดไม่ถึง 6 ฟุต ข้าพเจ้าได้นำภาพลำที่แปลกที่สุดไว้ให้ดู ณ ที่นี้ด้วยแล้ว กราบเรือนั้นปริ่มน้ำอยู่และหัวเรือกับท้ายเรือนั้นงอนขึ้นไปสูงมาก เรือบัลลังก์เหล่านี้ส่วนใหญ่หัวเรือทำเป็นรูปหงส์นาคราชและสัตว์ต่างๆ มีแต่ตอนหัวเรือกับท้ายเรือเท่านั้นที่ทาสีและปิดทอง ส่วนที่เหลือนั้นแทบจะไม่ได้โผล่พ้นผิวน้ำขึ้นมาเลย บางลำประดับเป็นภาพต่างๆ ด้วยวิธีฝังเกล็ดมุก บนเรือเหล่านี้มีผู้คนอยู่ราว 14,000 นาย...”

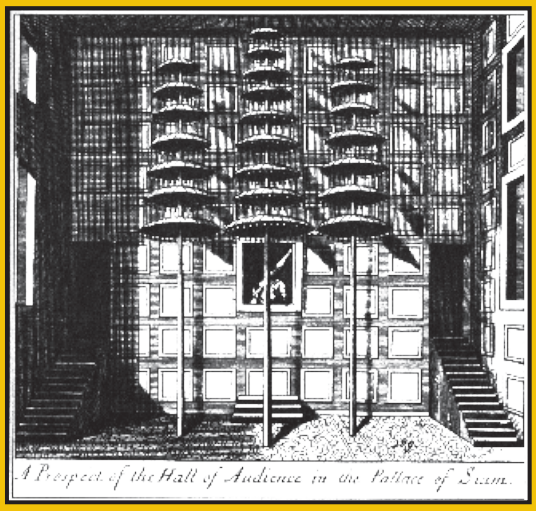
บาดหลวงกีย์ ตาชาร์ด
ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

นารายณ์อวตาร

เป็นความเชื่อในลัทธิเทวราชา (Deva-Raja) ที่สมมุติให้กษัตริย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเทพเจ้า โดยเทพเจ้าแบ่งภาคลงมาจุติในร่างกษัตริย์ ความเชื่อนี้ถูกสถาปนาขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 แห่งอาณาจักรขอม ราวพุทธศตวรรษที่ 13
ระบบเทวราชานี้เข้ามาในสยามช่วงสมัยอยุธยาตอนกลาง หรือราวรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง ทำให้พราหมณ์เข้ามามีบทบาทสำคัญในราชสำนัก ในฐานะผู้เชี่ยวชาญศิลปศาสตร์ต่างๆและเป็นผู้ประกอบพิธีราชาภิเษกให้กับกษัตริย์

กรุงศรี กรุงศิลป์

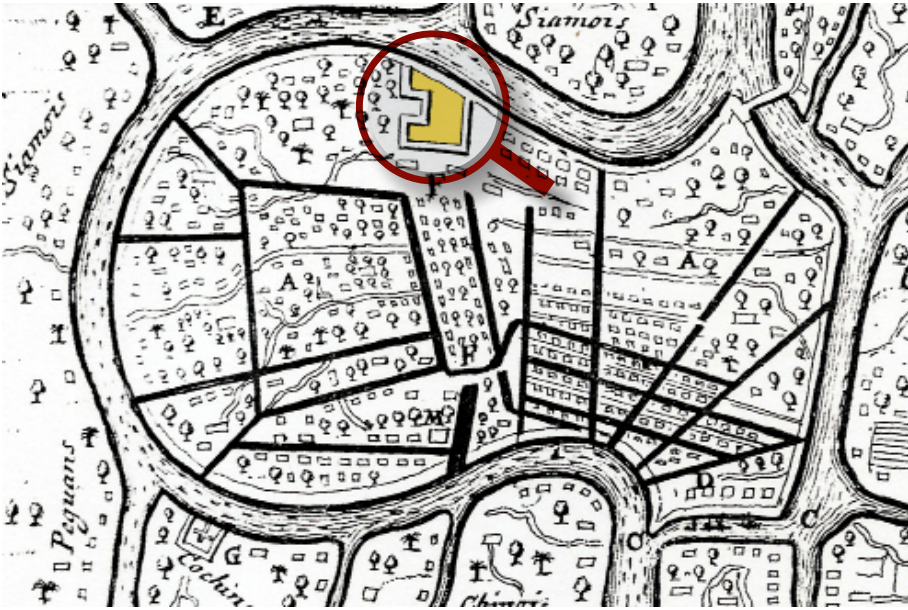
อลังการกรุงศรี

กรุงศรีอยุธยา เมืองหลวงของราชอาณาจักรในยุครุ่งเรืองถึงขีดสุด มีกำแพงเมืองและป้อมปราการที่มีความยาวกว่า 12 กิโลเมตร ป้อมปืน 22 ป้อม ประตูใหญ่น้อย 99 ประตู มีถนนหนทางและคลองเชื่อมเป็นเครือข่ายคมนาคมถึงกันทั่วทั้งเมือง ทัศนียภาพของตัวเมืองงดงามอร่ามเรืองด้วยเจดีย์วัดวาอารามมากกว่า 300 แห่ง

ชีวิตประจำวันคึกคักขวักไขว่ด้วยผู้คนพลเมืองชาวสยามและชาวต่างชาติเกือบ 200,000 คน ในกำแพงเมืองมีทั้งตลาดบกและตลาดน้ำนับ 30 แห่ง ผู้ได้พบเห็นถึงกับบันทึกไว้ว่า ไม่มีพระมหากษัตริย์องค์ใดในแถบนี้ของโลกที่จะมีเมืองหลวงใหญ่โตมโหฬารวิจิตรพิสดาร และสมบูรณ์พูนสุขทัดเทียมเมืองหลวงของราชอาณาจักรนี้

พระราชวัง เพชรน้ำเอกแห่งกรุงศรี

ในฐานะที่ประทับขององค์สมมุติเทพ พระราชวังจึงเปรียบประดุจเมืองสวรรค์นอกจากความงดงามอลังการอันน่าอัศจรรย์แล้วพระที่นั่งต่างๆ ล้วนเกี่ยวโยงกับเมืองสวรรค์ทั้งสิ้น หมู่พระที่นั่งองค์สำคัญที่งดงามเป็นพิเศษอยู่ในส่วนพระราชฐานชั้นกลางมีนามคล้องจองกันคือ วิหารสมเด็จ สรรเพชญ์มหาปราสาท สุริยาสน์อมรินทร์ เป็นพระที่นั่งมีเรือนยอด หลังคาดีบุกปิดทอง ภายในพระที่นั่งแต่ละองค์ล้วนประดับประดาด้วยสิ่งของอันวิเศษทั้งสิ้น ดังเช่นท้องพระโรง เป็นต้น

พระที่นั่งสรรเพชญ์มหาปราสาท มีการประดับประดาอย่างวิจิตรบรรจง มุขโถงท้องพระโรงมีแท่นมณฑปบุษบกทองคำ สำหรับเสด็จออกรับราชทูต กลางพระที่นั่งมีพระแท่นปัญญงคกาญจนเนารัตน์สามชั้น ไม่มีมณฑป มีพระมหาเศวตรฉัตรปักที่หลังแท่นทำด้วยทองคำนพคุณเนื้อเก้า ประดับเพชรพลอยสีต่างๆ สูงสามศอก ทองคำหุ้มหนักเก้าสิบชั่งลงยาราชาวดี ประดับเพชรพลอยครบทุกสี ที่พื้นเบื้องหน้าพระแท่น ปูด้วยหนังราชสีห์ พระที่นั่งองค์อื่นๆ ในพระราชวังแห่งนี้ เช่น หมู่พระราชมณเฑียร พระตำหนักเรือนหลวง และส่วนราชการอื่นๆ จำนวนมาก ทุกอาคารล้วนปิดทอง ประดับกระจก งานสลักไม้ งดงามไม่แพ้กัน

วัด
ศูนย์รวมแห่งศิลปวิทยาและศรัทธา

พระภิกษุสงฆ์ได้รับความเคารพนับถือทั้งในฐานะผู้สืบทอดจรรโลงพระพุทธศาสนา เป็นผู้ทรงคุณความรู้นานาประการ วัดจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจและสรรพวิชา ทั้งความรู้พื้นฐานอ่านเขียน และความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศิลปศาสตร์ แพทยศาสตร์ แม้กระทั่งไสยศาสตร์สักเสกเลขยันต์ อีกทั้งคาถาอาคม

จำนวนวัดในกรุงศรีอยุธยา ไม่ได้สะท้อนเพียงแรงศรัทธาของชาวสยามเท่านั้น หากยังบ่งบอกถึงความมั่งคั่ง ภูมิปัญญา และสุนทรียภาพของผู้คนในสมัยนั้นด้วย การสร้างวัดเป็นการแสดงออกถึงฐานะทางสังคมของผู้มีทรัพย์สินและบุญบารมีโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์และขุนนาง

ความหมาย ของพระบรมธาตุ

“ศูนย์กลางจักรวาล”
“สิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า”
“สัญลักษณ์แทนอำนาจ
ปกครองทางการเมือง”

วัดมหาธาตุ

วัดมหาธาตุเป็นวัดที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในอยุธยา โดยเป็นวัดที่สร้างอยู่ใจกลางของอาณาจักรและอยู่ใกล้พระบรมมหาราชวัง นอกจากนี้ยังเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้าอันเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา และยังเป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราชมาตลอดจนกระทั่งเสียกรุง

ประวัติการก่อสร้างวัดนี้ปรากฏในพงศาวดารว่า เริ่มสร้างในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพระงั่ว) เมื่อ พ.ศ. 1917 แล้วเสร็จในสมัยพระราเมศวร แต่นายวันวลิต พ่อค้าชาวฮอลันดาบันทึกไว้ว่าชาวอู่ทองเป็นผู้สร้างวัดนี้ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมพระปรางค์ได้พังลงมาเกือบครึ่งองค์ จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงทรงเป็นผู้บูรณะปฏิสังขรณ์ หลังจากเสียกรุงครั้งที่ 2 วัดมหาธาตุถูกปล่อยทิ้งร้างไว้จนทรุดโทรม ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 องค์พระปรางค์จึงได้พังทลายลงมาอีก

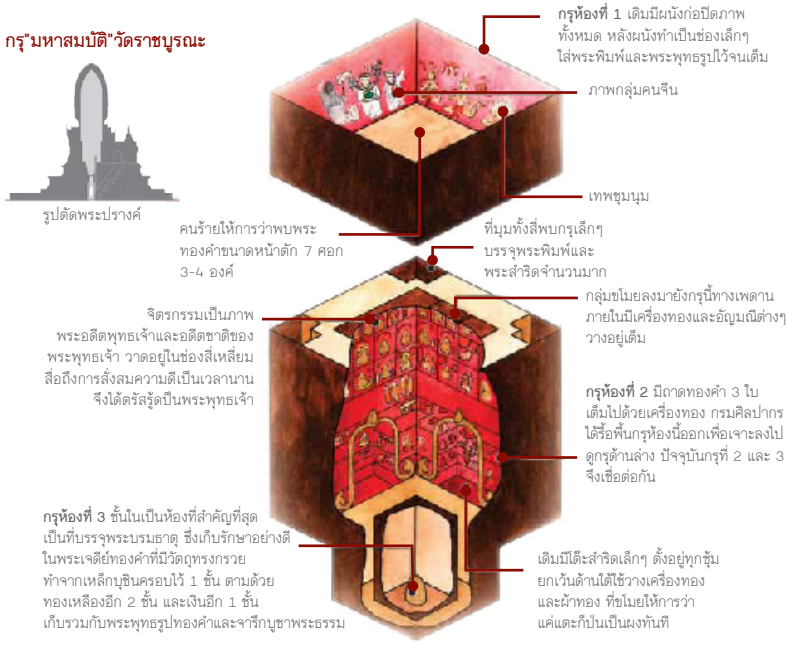
พบกรุฝังพระบรมธาตุไว้ใต้ดิน

ในปี พ.ศ. 2499 กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งพระปรางค์วัดมหาธาตุโดยเฉพาะตรงกลางพื้นห้องเรือนคูหาของปรางค์ประธาน (ตามรอยคนร้ายที่ลักลอบขุดมาแล้ว) ทำให้ค้นพบว่ามีปล่องคูหาของกรุอยู่ด้านล่าง หลังการขุดค้นทางโบราณคดี กรมศิลปากรพบผอบถึง 7 ชั้นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งฝังลึกอยู่ใต้ดิน 17 เมตร ภายในห้องปรางค์ประธานมีภาพเขียนฝาผนังรูปอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งใต้ซุ้มเรือนแก้วเรียงกันเป็นแถว นับเป็นภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังที่เก่าแก่ที่สุดในสมัยอยุธยาตอนต้น

วัดราชบูรณะ

นักวิชาการเชื่อว่าวัดนี้สร้างขึ้นโดยสมเด็จพระบรมราชาที่ 2 (เจ้าสามพระยา) โดยศึกษาจากพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่อธิบายว่าสมเด็จพระบรมราชาที่ 2 โปรดฯ ให้สถาปนาวัดและพระมหาธาตุขึ้นในบริเวณที่ถวายพระเพลิงพระศพของพระเชษฐา 2 พระองค์ (เจ้าอ้ายและเจ้ายี่) ซึ่งสิ้นพระชนม์พร้อมกันด้วยการรบเพื่อแย่งชิงราชบัลลังก์หลังการสวรรคตของพระนครอินทร์ พระราชบิดาในปี พ.ศ. 1967

นักวิชาการเชื่อว่าวัดราชบูรณะและวัดมหาธาตุมีอายุร่วมสมัยกัน เนื่องจากลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีการจัดวางแผนผังที่คล้ายคลึงกันมาก ทั้งลักษณะปรางค์ประธาน ลวดลายปูนปั้น คติในการสร้างกรุบรรจุสิ่งของมีค่ารวมทั้งรูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังและที่ตั้งซึ่งอยู่ใกล้กัน นอกจากนี้โบราณวัตถุหลายชิ้นที่พบในกรุ เช่น เหรียญทองที่มีอักษรอาหรับระบุกษัตริย์ที่ครองราชย์ตรงกับสมัยอยุธยาตอนต้น

ภาพพระพุทธเจ้าหลายพระองค์

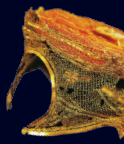
ภายในกรุปรางค์ประธานวัดราชบูรณะ พบภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนรูปอดีตพระพุทธเจ้านั่งเรียงรายกัน โดยวาดขึ้นตามแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่าในโลกเรามีพุทธเจ้าห้าพระองค์ (องค์ที่นิพพานแล้วเรียกว่า ‘อดีตพุทธเจ้า’ ปัจจุบันคือยุคสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ที่สี่ พระนามว่า ศากยมุนี เมื่อถึงปี พ.ศ. 5000 จะมี ‘พระอนาคตเจ้า’ พระนามว่า พระศรีอาริย์ มาบังเกิดเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป และใครก็ตามที่บำเพ็ญประโยชน์ความดีมากพอก็มีสิทธิ์ที่จะได้เป็นพระอนาคตพุทธเจ้าได้ทั้งนั้น) คติการวาดภาพพระพุทธเจ้าหลายพระองค์นั้นพบกระจายในหลายเขตพื้นที่ ได้แก่ เมืองราชบุรี สุโขทัย แถบล้านนา ประเทศกัมพูชา พม่า และศรีลังกา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมืองเหล่านี้มีความเชื่อเรื่องเดียวกัน

นอกจากภาพเขียนฝาผนังแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2500 กลุ่มโจรได้ลักลอบขุดหาสมบัติซ่อนอยู่ภายในกรุวัดราชบูรณะ ซึ่งค้นพบเครื่องทองและอัญมณีจำนวนมหาศาล จำนวนกว่า 2,000 รายการ และพบพระพิมพ์กว่าแสนองค์ รวมทองคำได้กว่า 100 กิโลกรัม ปัจจุบันวัตถุส่วนใหญ่เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

วัดภูเขาทอง

ตามพงศาวดารอยุธยากล่าวว่า วัดภูเขาทองสร้างขึ้นในสมัยพระราเมศวร และถูกก่อทับเจดีย์องค์เดิมด้วยเจดีย์ที่สร้างขึ้นในคราวพระเจ้าบุเนงนองมีชัยเหนือกรุงศรีอยุธยา เมื่อเสียกรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2112 หากแต่ไม่มีร่องรอยใดๆ ที่สอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้นเลย นักวิชาการสันนิษฐานว่ารูปทรงเจดีย์ที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นถูกปฏิสังขรณ์ในสมัยพระมหาธรรมราชา หรือสมัยพระเพทราชา และบูรณะอีกครั้งในสมัยพระเจ้าบรมโกศ สมัยอยุธยาตอนปลาย อย่างไรก็ตาม ในบันทึกของหมอแกมเฟอร์เขียนไว้ว่า เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงชัยชนะของกษัตริย์ไทยที่มีเหนือกษัตริย์พม่า (น่าจะหมายถึงสมเด็จพระนเรศวร)

พระเจดีย์วัดภูเขาทอง เป็นมหาเจดีย์สำคัญที่ตั้งโดดเด่นอยู่กลางท้องทุ่งมองเห็นได้แต่ไกลด้านนอกเกาะกรุงศรีอยุธยา มีขนาดความสูง 90 เมตร บริเวณทุ่งภูเขาทองนี้เป็นที่ตั้งยุทธภูมิสงครามระหว่างเมืองหงสากับกรุงศรีอยุธยา นับเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา

บทบาทของวัดในสมัยอยุธยา

วัดในสมัยอยุธยาเป็นแหล่งศึกษาความรู้และศิลปวิทยาการของชาวสยาม ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการบวชเรียนของชายไทย ยังเป็นแหล่งสืบทอดภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะความรู้ทางศิลปะแขนงต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในพระพุทธรูป วิหาร อุโบสถ

นอกจากนี้วัดยังมีบทบาทสำคัญในการขยายชุมชนและควบคุมกำลังคนผ่านระบบกัลปนา หรือการถวายกำลังคนแก่วัด ที่เรียกว่า “ข้าวัด” โดยในยามสงบจะให้สิทธิกับพระสงฆ์ในการเกณฑ์แรงงานสำหรับสร้างถาวรวัตถุของวัดและยังมีหน้าที่ในการผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่มและปัจจัยอื่นๆ เลี้ยงดูวัด แต่ในยามสงครามรัฐบาลก็สามารถเรียกเกณฑ์สิ่งของและแรงงานเหล่านั้นได้

เชิงช่าง ชาวกรุงศรี

ชาวสยามทุกคนเกิดมาเป็นช่าง ไม่ว่าหญิงชาย ทุกสิ่งสรรพนับจากของใช้เล็กๆ น้อยๆ ในครัวเรือน ไปจนถึงงานก่อสร้างขนาดใหญ่ ล้วนสะท้อนความเป็นคนช่างประดิษฐ์ประดอยไปเสียทั้งสิ้น

ฝรั่งต่างชาติมักกล่าวถึงช่างกรุงศรีว่า เป็นนักลอกเลียนแบบชั้นเอกอุ ซึ่งมีส่วนจริงอยู่ไม่น้อย หากแต่ช่างกรุงศรีรู้จักดัดแปลง เพิ่มเติมผสมผสานระหว่างต้นแบบพื้นบ้านพื้นเมืองกับศิลปะจากเขมร จีน ยุโรป อินเดีย เปอร์เซีย และอื่นๆ จนได้รูปแบบเฉพาะตัว เป็นเอกลักษณ์เชิงช่างชาวกรุงศรีที่โดดเด่น

ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของ “ภูมิปัญญาไทย” คือ การเลือกรับ ปรับ ใช้ และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมโดยไม่หยุดนิ่งตายตัว การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนราชธานีกรุงศรีอยุธยาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด

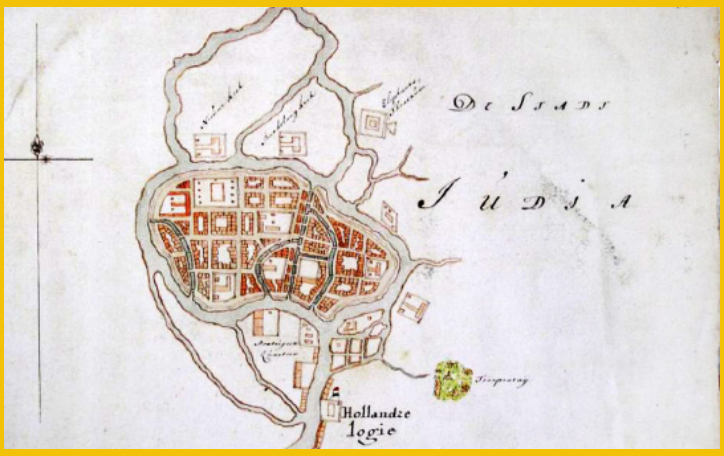
ยุคทองแห่งวรรณศิลป์

ชาวสยามมีอารมณ์ศิลปิน เจ้าบทเจ้ากลอน ชอบร้องรำทำเพลงอยู่ในสายเลือด บ้างก็ฝากฝีไม้ลายมือไว้ถึงระดับรัตนกวีแห่งกรุงศรีอยุธยา น่าเสียดายที่ต้นฉบับวรรณกรรมจำนวนมากสูญหาย และถูกเผาทำลายไปเมื่อตอนเสียกรุง แต่ส่วนที่ยังเหลืออยู่ก็เพียงพอที่จะพิสูจน์ให้ชนรุ่นหลังได้ประจักษ์ว่า กรุงศรีอยุธยาคืออยุคทองแห่งวรรณศิลป์

อยุธยายศโยกฟ้า ฝากดิน
ผาดดินพิภพดยว ดอกฟ้า
แสนโกฏิบ่ยดยิน หยากเยื่อ
ไตรยรัตนเรืองรื่องหล้า หลากสวรรค์ ฯ
อยุธยาโพไรจน์ใต้ ตรีบุร
ทวารวุจีรยงหอ สรหล้าย
อยุธยายิ่งแมนสูร สุริโลก รงงแฮ
ถนัดดุจสวรรค์คล้ายคล้าย แก่ตา ฯ

โคลงกำศรวลสมุทร
แต่งในสมัยอยุธยาตอนกลาง

สยามเมืองน้ำ

ยุทธศาสตร์เมืองน้ำ

ชัยภูมิของกรุงศรีอยุธยามีลักษณะเป็นเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำ 3 สาย ข้อได้เปรียบทางยุทธศาสตร์และรัฐศาสตร์ คือ ขีดความสามารถในการควบคุมเส้นทางการคมนาคม และแหล่งทรัพยากรสำคัญ บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลาง

เกาะเมืองยังทำหน้าที่เป็นปราการป้องกันการโจมตีพระนครโดยศัตรูจากภายนอก ยิ่งกว่านั้นกรุงศรีอยุธยายังอาศัยข้อได้เปรียบจากการเป็นเมืองในที่ลุ่มน้ำท่วมถึง เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมพื้นที่นอกกรุงจนข้าศึกต้องถอยทัพกลับไป ยุทธวิธีนี้ถูกใช้เกือบทุกครั้งที่มีศึกประชิดพระนคร แต่สุดท้ายกลศึกนี้ก็ถูกแก้ได้จนกรุงศรีอยุธยาต้องถึงกาลอวสานในปีพ.ศ. 2310

ค้าขายกับสายน้ำ

กรุงศรีอยุธยาเป็นจุดบรรจบของสายน้ำสำคัญ ที่นี่จึงกลายเป็นศูนย์กลางการค้าขนาดใหญ่ มีสินค้าเกษตรหลั่งไหลมาจากทุกสารทิศภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

ด้านการค้ากับต่างแดน กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าสำคัญของระหว่างซีกโลกตะวันตกและตะวันออก พ่อค้าจากแดนไกลนิยมเข้ามาตั้งตัวแทนทางการค้าและใช้อยุธยาเป็น “คนกลาง” ในการซื้อขายสินค้ากัน

รอบเกาะกรุงศรีอยุธยามีเรือนแพเป็นที่พักอาศัยและค้าขายประมาณ 20,000 หลัง ชาวกรุงศรีส่วนใหญ่อาศัย กินนอน ค้าขาย อยู่กับสายน้ำ

ไม่เฉพาะแต่เรือนแพที่เรียงรายรอบกรุงเท่านั้น บ้านเรือน วัด วัง ต่างตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลองเป็นส่วนใหญ่ เพื่อใช้ประโยชน์จากสายน้ำทั้งกิน อาบ หาอาหาร เดินทางและการเกษตร

วิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำอย่างแนบแน่น ทำให้มีประเพณีพิธีกรรมที่แสดงความเคารพต่อสายน้ำในฐานะต้นธารแห่งชีวิต ตั้งแต่ชาวบ้านไปจนถึงเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน

อยู่กับน้ำ ต้องเสียค่าน้ำ

อาหารหลักของชาวกรุงศรีฯ คือข้าวกับปลา ทุกบ้านเรือนต้องมีเครื่องมือจับสัตว์น้ำติดบ้าน ตลาดสดแทบทุกแห่งมีปลาสดขายตลอดปี

ราชการจึงหาช่องทางทำรายได้เข้ารัฐด้วยการเปิดประมูล “ค่าน้ำ” เป็นรายปี ผู้ประมูลได้จะรั้งตำแหน่งนายอากรค่าน้ำ มีหน้าที่เรียกเก็บค่าธรรมเนียม “เครื่องมือจับสัตว์น้ำ” จากราษฎรตามอัตราที่รัฐกำหนด

กฎหมายห้ามกินปลา

เนื่องจากชาวกรุงศรีฯ บริโภคปลาเป็นอาหารหลัก ไม่นิยมกินเนื้อสัตว์เนื่องจากราคาแพงทั้งยังเป็นบาป ตลาดขายเนื้อหมูและตลาดเป็ดไก่มีเฉพาะตลาดในย่านชาวจีนเท่านั้น

ไม่เฉพาะไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเท่านั้นที่ชอบกินปลา พระมหากษัตริย์ก็โปรดการเสวยปลาเช่นกัน ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ มีการออกกฎหมายห้ามราษฎรกินปลาตะเพียนเพราะเป็นของโปรดของพระองค์ ผู้ฝ่าฝืนจะถูกปรับเป็นเงินถึง 5 ตำลึง

บางรัชสมัยมีกฎหมายห้ามตกเบ็ดทอดแหจับสัตว์น้ำ เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินทรงพระกรุณาแก่สัตว์ ผู้ละเมิดจะถูกปรับเงินมาซื้ออิฐสร้างกำแพงเมือง หากไม่มีเงินให้คุมตัวมาสร้างกำแพงเมืองจนกว่าจะเสร็จ

เหนือ ใต้ ออก ตก
ใครๆ ก็มาค้าขาย ในกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเป็นตลาดกลางสำหรับเมืองอื่นๆ ในราชอาณาจักร เช่น

หัวเมืองฝ่ายเหนือ (วิเศษไชยชาญ, ลพบุรี, เมืองอินทร์, เมืองพรหม, เมืองสิงห์, เมืองสรรค์, เมืองสุพรรณ) ข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวได้จะบรรทุกใส่เรือมาขายให้โรงสีข้าว และโรงเหล้า รวมทั้งเมืองพิษณุโลกก็ส่งอ้อยและยาสูบมาขาย

หัวเมืองริมทะเล มีชาวมอญนำมะพร้าว ไม้แสม เกลือใส่เรือมาจอดขาย

หัวเมืองตะวันออก มีพ่อค้าเกวียนเมืองโคราชนำขี้ผึ้ง เนื้อเค็ม มาขายเป็นฤดู

ชาวใต้ ชาวทะเล นำสินค้าอาหารทะเล กุ้ง หอย ปู ปลา ผ้าพิมพ์ใส่เรือมาขาย

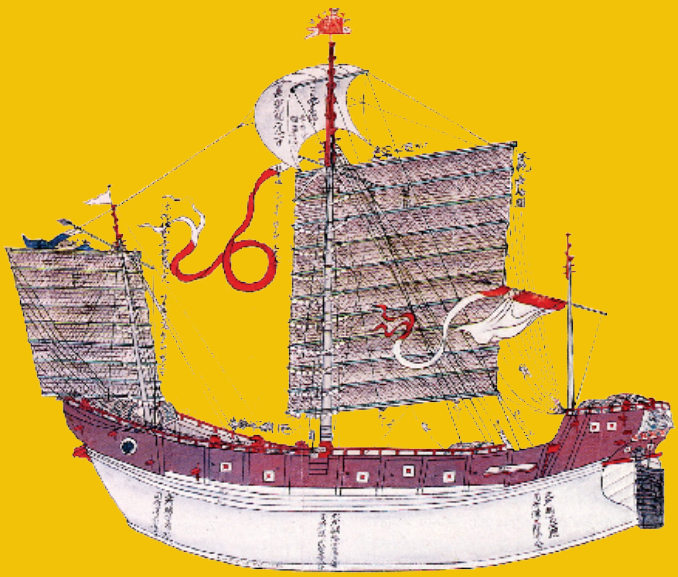
ชาวเมืองเพชรบุรีนำน้ำปลา ปูเค็ม ปลาแห้ง ใส่เรือมาขายเช่นกัน

อยุธยา จุดนัดพบของอารยธรรมโลก

อาณาจักรอยุธยามีลักษณะเป็นเกาะตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีแม่น้ำ 3 สายล้อมรอบ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นทำเลที่เหมาะเป็นเมืองท่าค้าขายทางน้ำ เพราะเป็นจุดเชื่อมต่อการเดินทางภายในภูมิภาคที่ใช้ทางน้ำเป็นหลัก พร้อมกับการเป็นเมืองท่าเชื่อมต่อระบบการค้าของโลก ด้วยที่ตั้งของอยุธยาอยู่กึ่งกลางเส้นทางเดินเรือระหว่างจีนในมหาสมุทรแปซิฟิกฟากตะวันออกกับอินเดียในมหาสมุทรอินเดียทางฟากตะวันตก ส่งผลให้อยุธยากลายเป็นเมืองท่าที่มีความหลากหลายทั้งผู้คนและวัฒนธรรม

การค้าของสยามมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในสมัยกรุงศรีอยุธยา พ่อค้าที่เดินทางมาค้าขายมักแวะขนถ่ายสินค้าและซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันที่กรุงศรีอยุธยา โดยระบบการค้าระหว่างสยามกับจีนเป็นการค้าในรูปแบบบรรณาการที่เรียกว่า “จิ้มก้อง”

ส่วนการค้ากับชาติตะวันตก ชาวอินเดียและอาหรับเป็นผู้ผูกขาดเส้นทางการค้านี้มาโดยตลอด จนกระทั่งกลางพุทธศตวรรษที่ 21 ชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายกับสยามโดยยึดเมืองกัว เมืองท่าบนชายฝั่งภาคตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดียเป็นศูนย์กลางในการขยายอิทธิพลทางการค้า ต่อมาจึงมีชาติตะวันตกอื่นๆ เดินทางมาค้าขายในกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ ชาวฮอลันดา ชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศส หากแต่ฮอลันดามีบทบาททางการค้ากับกรุงศรีอยุธยามากกว่าชาติอื่นๆ สินค้าที่ชาวฮอลันดาต้องการจากสยาม คือ เขาสัตว์ หนังสัตว์ โดยเฉพาะหนังกวาง และข้าว

การค้าในสมัยกรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยเฉพาะการค้ากับชาติยุโรปที่มีอิทธิพลทางการค้ามากขึ้น แม้ว่าในสมัยอยุธยาตอนปลายการค้ากับชาติตะวันตกเสื่อมโทรมลง แต่การค้ากับประเทศในแถบเอเชียกลับขยายตัวมากขึ้น ทำให้กรุงศรีอยุธยายังคงเป็นจุดนัดพบของอารยธรรมโลก

ตลาดโลกในกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าสำคัญ เรือสินค้านานาชาติต่างนำสินค้าแปลกตาสารพันมาขาย และซื้อสินค้าพื้นเมืองกลับไป บางครั้งพ่อค้าชาวกรุงศรีฯ ก็รับหน้าที่เป็น “คนกลาง” นำสินค้าจากโลกตะวันตกไปขายยังประเทศที่ไม่ต้องการติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตกโดยตรงเช่น ญี่ปุ่น

สินค้าแขก พ่อค้าอินเดียและเปอร์เซียจะแล่น “เรือสลุบแขกเสาเดียว” ถึงเมืองท่าสยามในช่วงเดือนตุลาคม โดยเทียบท่าด้านมหาสมุทรอินเดีย ตั้งแต่มะริด ตะนาวศรี นครศรีธรรมราช จนถึงเมืองตรัง แล้วจ้างคนแบกสินค้าผ่านช่องเขาด้านกุยบุรี เพื่อนำสินค้าลงเรือเลียบฝั่งเข้าปากแม่น้ำเจ้าพระยาอีกทอดหนึ่ง สินค้าส่วนใหญ่เป็นผ้าชนิดต่างๆ ส่วนขากลับก็จะนำสินค้าจากกรุงศรีอยุธยาไปขายโดยเฉพาะเครื่องเทศ ของป่า เขาสัตว์ และช้าง

สินค้าจีน ฤดูเดินเรือในทะเลจีนใต้ แตกต่างกับทางด้านมหาสมุทรอินเดีย “เรือสำเภาสองเสา” จากจีนสามารถเข้าถึงปากแม่น้ำเจ้าพระยาโดยตรงก่อนสิ้นเดือนเมษายน แต่บางครั้งพ่อค้าจีนก็แวะขายสินค้าตามเมืองใหญ่ๆ ไล่ขึ้นมาจากทางใต้ก่อนมาถึงกรุงศรีอยุธยา เช่น เมืองปัตตานี นครศรีธรรมราช สินค้าจีนยอดนิยมในกรุงศรี คือ เครื่องถ้วย ผ้าแพร ใบชา ส่วนขากลับพ่อค้าจีนมักจะซื้อพริกไทย ไม้ฝาง ไม้กฤษณา ติดเรือกลับไปขาย

สินค้าญี่ปุ่น เป็นจำพวกทองแดงแท่ง เครื่องตกแต่ง ไหมดิบ ส่วนสินค้าส่งออกคือ หนังกวาง หนังปลากระเบน หนังวัว น้ำตาล ดีบุก ไม้ฝาง และรัก

สินค้าฝรั่ง เป็นสินค้าฟุ่มเฟือยหรูหรา อาวุธ สุรา ส่วนสินค้าที่ฝรั่งต้องการคือ ข้าว เครื่องเทศ ไม้สัก ของป่า

ความรุ่งเรืองของการค้าทางทะเล ทำให้นครรัฐที่เป็นเมืองท่า เช่น กรุงศรีอยุธยา ปัตตานี พุกาม เติบโตขึ้น ส่วนนครรัฐที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินอย่างสุโขทัย ล้านนา ล้านช้าง ค่อยๆ ลดอำนาจและความสำคัญลง

เมืองท่าค้าขาย ใครรวยที่สุด?

ระบบพระคลังสินค้าทำให้พระมหากษัตริย์เป็นเสมือนพ่อค้ารายใหญ่ที่สุดในกรุงศรีอยุธยา ถึงกับมีคำกล่าวว่า เป็นไปไม่ได้ที่สามัญชนจะกลายเป็นเศรษฐีด้วยการทำมาค้าขาย

ทั้งนี้เพราะพระคลังสินค้าเป็นผู้ผูกขาดสินค้า “ขายดี” ทั้งหมด เมื่อมีเรือสินค้าเข้ามาไม่ว่าจากภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร รัฐบาลมีสิทธิ “เลือกก่อน” โดยเฉพาะสินค้า “ต้องห้าม” และ “ยอดนิยม” ก่อนที่พ่อค้าจะสามารถนำสินค้าที่เหลือไปขายได้

บางครั้งที่สินค้าที่พระคลังสินค้าสั่งซื้อเพื่อขายแก่ราษฎรเกิดค้างสต็อก เช่น ผ้าทอทางราชการต้องออกประกาศ ให้เด็กๆ นุ่งห่มผ้าก็มี

การค้าแบบผูกขาดนี้เองทำให้รัฐมีกำไรมหาศาลสามารถบริหารปกครองราชอาณาจักรให้เจริญรุ่งเรือง เข้มแข็งและมั่นคงที่สุดยุคหนึ่ง

สหประชาชาติในกรุงศรี

การเป็นเมืองท่าสำคัญทำให้กรุงศรีอยุธยามีคนต่างชาติต่างภาษามาอาศัยอยู่ถึง 40 ชนชาติด้วยกัน เช่น ลาว มอญ จีน เขมร ญวน พม่า อินเดีย เปอร์เซีย ฝรั่ง ญี่ปุ่น มลายู มัวร์ และชนกลุ่มน้อยต่างๆ

ชาวต่างชาติแต่ละกลุ่มจะมีถิ่นที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นย่าน และประกอบอาชีพแตกต่างกันไปตามแต่ความถนัด ทั้งค้าขาย หรือรับราชการ

ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม คลุกเคล้าเป็นสยามประเทศ

ความหลากหลายทางเชื้อชาติในกรุงศรีอยุธยา ส่งผลให้เกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ผสมผสานจนกลายเป็น “เอกลักษณ์” ของสยามประเทศ นั่นคือ งดงามด้วยความหลากหลายและลงตัว

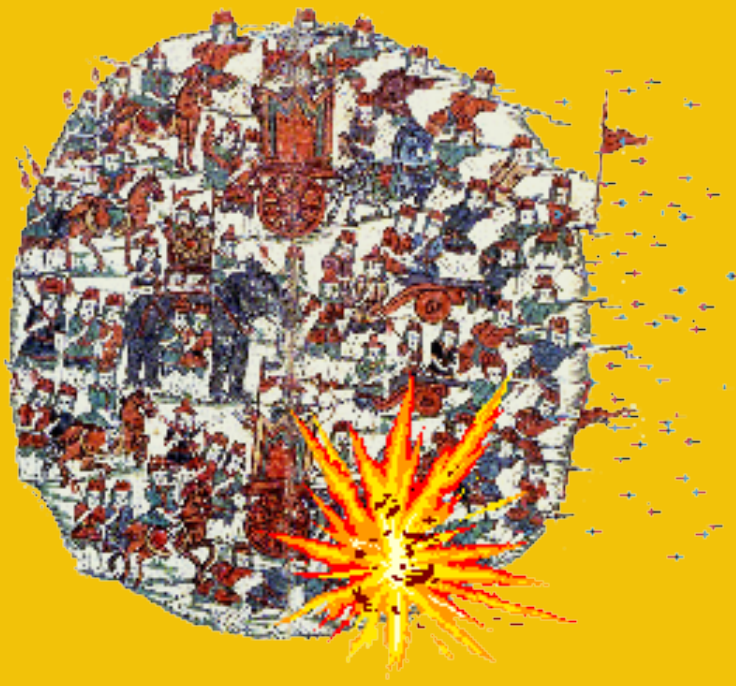
สยามยุทธ์

สาเหตุสงคราม ทำไมต้องรบกัน

คติความเชื่อเรื่อง “ธรรมราชา” หรือ “เทวราชา” ล้วนเป็นแรงผลักดันให้พระมหากษัตริย์แห่งรัฐหนึ่ง ต้องการแสดงพระองค์เป็น “พระจักรพรรดิราช” เหนือพระเจ้าแผ่นดินอื่น หรือเป็น “เอกราช” คือมีพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวในแว่นแคว้นเท่าที่จะสามารถแผ่อำนาจไปถึง

นอกจากนี้การสงครามยังมีจุดหมายเพื่อครอบครองกำลังคน แหล่งผลิตสินค้า ทรัพยากร เมืองท่าชายทะเล หรือเพื่อควบคุมเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ

แต่การสงครามในยุคก่อนมิได้มุ่งเน้นการขยายดินแดน เพราะการมีอาณาเขตกว้างขวางเกินความจำเป็นย่อมยากแก่การควบคุมดูแล เมืองที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์อำนาจมักแข็งเมือง สร้างปัญหาแก่ความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของราชอาณาจักร

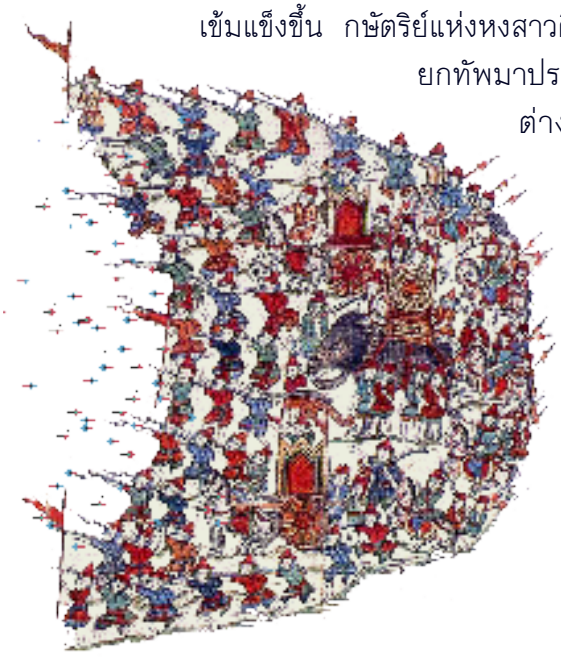

เกมอำนาจ ประวัติศาสตร์ “ไทยรบพม่า”

สงครามระหว่างสองราชอาณาจักร แท้จริงแล้วคือสงครามระหว่างกษัตริย์ต่อกษัตริย์ ระหว่างกรุงศรีอยุธยากับหงสาวดี หรืออังวะ ไม่ใช่ระหว่าง “ประเทศ” ไทย กับ “ประเทศ” พม่า ด้วยสำนึกแห่งความเป็น “ชาติ” ยังไม่ได้ก่อเกิดขึ้นในสมัยนั้น เห็นได้จากการเดินทัพของทั้งสองฝ่าย ซึ่งได้ส่งกองหน้าไปสักเลกเกณฑ์เสบียง ตามรายทางโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติหรือพรมแดน

สาเหตุสำคัญที่เกิดการรบพุ่งระหว่างกรุงศรีอยุธยากับหงสาวดี หรืออังวะกว่า 20 ครั้งนั้นเนื่องมาจากความพยายามจะกำหราบบ้านเล็กเมืองน้อยซึ่งก่อกวนความมั่นคงของรัฐใหญ่อย่างหงสาวดีหรืออังวะ

ครั้นเมื่อรัฐเล็กเมืองน้อยอย่างล้านนา มอญ ไทยใหญ่ ถูกรุกรานก็หันมาเป็นไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ทำให้กรุงศรีอยุธยาเข้มแข็งขึ้น กษัตริย์แห่งหงสาวดี หรืออังวะ จึงยกทัพมาปราบปรามหัวเมืองต่างๆ แล้วลุกลามมาถึง “พี่ใหญ่” กรุงศรีอยุธยา ดังที่บันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร

พิชัยสงคราม ศาสตร์และศิลป์แห่งการศึก

การทำสงครามเป็นเรื่องใหญ่และ “แพง” สำหรับทุกอาณาจักร จึงมีการคิดค้นแบบแผนกลศึกต่างๆ เพื่อนำทัพไปสู่ชัยชนะโดยเร็ว

ชัยภูมิเหมาะ แม่ทัพเก่ง กำลังพลพร้อม กลศึกดี คือเงื่อนไขสำคัญในการเผด็จศึก ประสบการณ์ความรู้จากการทำศึกสงครามได้รับการถ่ายทอดสืบมาในตำราพิชัยสงคราม ตำราคชลักษณ์ สำนักดาบ ตลอดจนโหราศาสตร์และเลขยันตร์วิชาอาคมต่างๆ

ต่อมาในสมัยหลังเริ่มมี “ตัวช่วย” คือ เทคโนโลยีอาวุธ ป้อมปราการ รูปแบบการรบจากต่างชาติ รวมทั้งการจ้างกองกำลังต่างชาติเข้าประจำการด้วย สินค้านำเข้าจากต่างแดนอันดับต้นๆ ในสมัยอยุธยาจึงได้แก่ “นักรบและอาวุธ”

ทหารอาสาต่างชาติในสยาม

• กองอาสาจาม

กองอาสาจาม เป็นกองอาสาที่เข้ามารับราชการในสมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พวกจาม (แขกจามหรือจัมปา) เป็นชนชาติโบราณซึ่งถูกผสมกลมกลืนไปกับชาวเวียดนามตั้งแต่พ.ศ. 2084 ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กองอาสาจามได้ช่วยชาวสยามทำสงครามหลายครั้ง โดยเฉพาะในคราวสงครามยุทธหัตถี กองอาสาจามจำนวน 500 คน ในบังคับบัญชาของพระยาราชวังสันได้ทำหน้าที่เป็นหน่วยรักษาพระองค์หน้าช้างพระที่นั่งของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ

ต่อมาเมื่อครั้งพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาในคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 พวกอาสาแขกจาม แขกเทศ แขกมลายู แขกชวา โดยพระจุฬา (ราชมนตรี) เป็นแม่ทัพ (กองทหารอิสลาม) ได้อาสายกออกไปต้านทานตีค่ายพม่า

ปัจจุบันมีชาวจามอาศัยอยู่ในประเทศเวียดนามตอนกลางและบางส่วนของประเทศกัมพูชาด้านตะวันออกราว 1 แสนคน โดยแบ่งออกเป็น 2 พวก คือ พวกที่นับถือศาสนาพราหมณ์ (เรียกว่า จาม) อยู่ในประเทศเวียดนาม และพวกที่นับถือศาสนาอิสลาม (เรียกว่า บานี) อยู่ในประเทศกัมพูชาและประเทศไทย

• กองอาสารามัญหรือกองอาสามอญ

กองอาสามอญเป็นกองกำลังทหารที่มีบทบาทสำคัญในการทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระนเรศวร พระยาเกียรติและพระยารามเป็นหัวหน้าควบคุมกองอาสามอญตามเสด็จฯ เข้ามาสวามิภักดิ์กับสยามและเข้ามารับราชการอยู่กับสยามโดยตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ใกล้วัดขมิ้นและวัดขุนแสน

ปี พ.ศ. 2137 สมเด็จพระนเรศวรพร้อมด้วยกองทัพทหารอาสามอญเข้าทำสงครามกับพม่า และสามารถโจมตีกองทัพพระเจ้าตองอูจนแตกพ่าย ทำให้หัวเมืองมอญฝ่ายใต้ตั้งแต่เมืองเมาะตะมะ ตลอดมาจนจรดแดนไทยได้มาขอขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาทั้งหมด และในปีต่อมา (พ.ศ. 2138) เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงยกกองทัพไปตีกรุงหงสาวดีครั้งแรก กองทัพอาสามอญก็ไปร่วมทำศึกสงครามครั้งนี้ด้วย

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อครั้งสงครามสยามกับพม่าที่ไทรโยคเมื่อปี พ.ศ. 2206 ทหารมอญและชาวบ้านกว่า 15,000 คน ในเมืองเมาะตะมะได้ช่วยกันจับตัวมังนันทมิตร (พระเจ้าอาของพระเจ้าอังวะ) แล้วหนีมาพึ่งสยามและขออาสาช่วย สมเด็จพระนารายณ์จึงทรงแต่งตั้งนายครัวมอญให้มียศศักดิ์ทำหน้าที่ควบคุมดูแลครอบครัวมอญที่เข้ามาด้วยกัน แล้วโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคกและบริเวณคลองคูจาม

• กองทหารอาสาโปรตุเกส

โปรตุเกสเป็นชาวตะวันตกชาติแรกเดินเรือมาค้าขายและเผยแพร่คริสตศาสนายังดินแดนสยาม โดยเริ่มเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พระเชษฐาธิราช) มีชาวโปรตุเกสมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ชาวโปรตุเกสได้จัดกองทหารอาสาขึ้นเพื่อช่วยราชการพระเจ้าแผ่นดินสยามเป็นการตอบแทนบุญคุณ รวมถึงเพื่อป้องกันครอบครัวและทรัพย์สมบัติของตนเองด้วยประการหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2081 พระเจ้าตะเบงชเวตี้ กษัตริย์พม่าได้ยกทัพมายึดเมืองเชียงกราน (เมืองชายแดนของสยาม) สมเด็จพระชัยราชาธิราชได้เสด็จยกทัพไปตีกลับคืนมา ครั้งนั้นมีทหารอาสาโปรตุเกสไปรบร่วมกับกองทัพสยามด้วยเป็นกองร้อยปืนเล็กยาว นับเป็นกองทหารที่ถืออาวุธสมัยใหม่แบบยุโรป ทำให้ได้รับชัยชนะจากฝ่ายพม่า กองอาสาโปรตุเกสที่อาสาไปรบนี้เป็นที่พอพระทัยของสมเด็จพระชัยราชาธิราชเป็นอย่างมาก จึงโปรดฯ ให้ยกย่องความดีความชอบและพระราชทานที่ดินริมฝั่งคลองตะเคียนให้สร้างวัดตามลัทธิศาสนาของตนได้

• กองอาสาญี่ปุ่น

กรุงศรีอยุธยามีชาวญี่ปุ่นเข้ามาอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยปรากฏหลักฐานในเอกสารราชการของญี่ปุ่นบ่งชี้ว่าในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2135) ชาวญี่ปุ่นเข้ามาตั้งรกรากในสยามเป็นจำนวนมากมีการอพยพกันเข้ามาครั้งละมากๆ ตั้งแต่ 700 ถึง 7,000 คน มีทั้งพ่อค้า นักเดินเรือชาวประมง รวมถึงโจรสลัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2149 รัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ญี่ปุ่นจึงได้เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักสยามอย่างเป็นทางการ

ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่เข้ามาทำอาชีพค้าขายกับเมืองปัตตานีและนครศรีธรรมราช ส่วนหนึ่งรวบรวมพรรคพวกตั้งเป็นกองอาสาญี่ปุ่นทำหน้าที่เป็นทหารรักษาพระองค์ของพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาและมักช่วยปราบปรามพวกก่อการกบฏที่เกิดขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ ครั้งหนึ่งออกญาเสนาภิมุข หรือยามาดาเป็นหัวหน้ากองอาสาญี่ปุ่นจำนวน 500 คน ออกรบช่วยสยามทำสงครามกับพม่า โดยรับหน้าที่เป็นกองทหารทะลวงฟัน ป้องกันอยู่ด้านหน้าช้างทรงของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอาทิตย์วงศ์ ชาวญี่ปุ่นถูกกีดกันให้ออกจากพระนครและย้ายไปตั้งถิ่นที่อยู่ในเมืองนครศรีธรรมราช โดยออกญาเสนาภิมุขได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองทำหน้าที่คอยระวังป้องกันพวกฮอลันดาที่มักก่อเหตุวิวาทกับสยาม ต่อมาออกญาเสนาภิมุขถึงแก่อสัญกรรม กองอาสานี้ได้ลดจำนวนเหลือน้อยและสลายตัว อพยพกลับประเทศญี่ปุ่น

• กองทหารอาสาสมัครฝรั่งเศส

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ สยามกับฝรั่งเศสมีความสัมพันธไมตรีกันอย่างแน่นแฟ้น มีการส่งราชทูตไปมาระหว่างกันหลายครั้ง โดยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้เคยส่งนายเชอวาลิเอร์เดอ ฟอร์บังมาเป็นครูฝึกทหารแบบยุโรปให้ชาวสยามเพื่อต่อต้านการคุกคามของฮอลันดาและอังกฤษ และส่งกองทหารอาสาสมัครฝรั่งเศส จำนวน 1,400 คน มีนายพลเดส์ฟาซเป็นผู้บังคับบัญชามารับราชการแต่ไม่เป็นที่ไว้วางพระทัยในสมเด็จพระนารายณ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จนต้องมีการวางมาตรการควบคุมและทำสัญญาให้เดินทางกลับฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตาม กองอาสาสมัครฝรั่งเศสได้สนับสนุนทำให้สยามเป็นที่เกรงขามของชาวยุโรปชาติอื่นๆ โดยเฉพาะฮอลันดาและอังกฤษ ซึ่งไม่กล้าก่อความยุ่งยากแก่ไทยอีกเลย

• อาสาสมัครฮอลันดา

ชาวฮอลันดา (หรือวิลันดา) เข้ามาติดต่อค้าขายกับสยามตั้งแต่ปลายแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร ต่อมากษัตริย์แห่งฮอลแลนด์ได้ส่งพระราชสาส์น เครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายและเจริญพระราชไมตรีกับสมเด็จพระเอกาทศรถ ในปีพ.ศ. 2150 สมเด็จพระเอกาทศรถได้ส่งราชทูตสยามเดินทางไปยังฮอลแลนด์นับว่าเป็นคนไทยคณะแรกที่เดินทางไปถึงทวีปยุโรป

ชาวฮอลันดาที่เข้ามาค้าขายในกรุงศรีอยุธยาเคยมีบทบาทสำคัญเป็นทหารอาสาสมัครช่วยสมเด็จพระเพทราชากำจัดทหารฝรั่งเศสที่ตกค้างมาจากสมัยสมเด็จพระนารายณ์

ยุทธวิธีป้องกันตัวเอง ของกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาได้วางกลยุทธทางการศึกไว้แต่เริ่มสร้าง โดยอาศัยทำเลที่ลุ่มน้ำท่วมมากถึง 4-5 เดือน คือตั้งแต่ประมาณเดือนกันยายน-ตุลาคม ถึงเดือนมกราคม ทำให้ข้าศึกมีเวลาล้อมกรุงได้เพียง 8 เดือน หักลบกับระยะทางเดินทัพจากหงสาวดีถึงกรุงศรีอยุธยาใช้เวลาประมาณ 2 เดือน จึงเหลือเวลาทำศึกล้อมกรุงเพียง 6 เดือน เมื่อถึงฤดูน้ำหลากก็ไม่อาจตั้งหลักอยู่ได้ต้องยกทัพกลับ

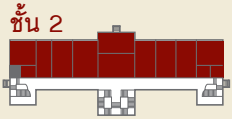
ปัญหามีอยู่ว่าเมื่อน้ำท่วมแล้วสภาพในเกาะกรุงศรีอยุธยาจะเป็นอย่างไร เรื่องนี้พระเจ้าอู่ทองได้ทรงวางแผนป้องกันไว้แต่แรกสร้างกรุง โดยให้ถมเชิงเทินสูงกว่าระดับดินธรรมดาเป็นกำแพงกั้นน้ำ

Bang Nang Ra
Khlong Bang Phraeng
Mae Nam Lopburi
Khlong Bang Dua
Lopburi River
Wat Chan Prathet
Wat Boromwong
Ban Chaniat
Ban Hua Plakiem
Khlong Muang Lopburi
Khlong Khu Muang
Chedi Sriwiyothai
Wat Lot Chong
Wat Phra Sanphet
Wat Phra Chaiyathat
Wat Suwandararam
Ayutthaya Historical Study Center
Pomaphet
Wat Chai Watthanaram
Mae Nam Chao Phraya
Wat Thaisawan
Ban Samphao Lom
Khlong Ta Ko
Ban Yipun
Ban Mon
Wat Phanancho
Wat Yai Chaimongkhon

ถึงประเทศไทย

- แผนที่ ความยอกย้อนบนแผ่นกระดาษ
- กรุงเทพฯ ภายใต้ฉากอยุธยา
- ชีวิตนอกกรุงเทพฯ
- แปลงโฉมสยามประเทศ
- กำเนิดประเทศไทย
- สีสันตะวันตก
- เมืองไทยวันนี้
- มองไปข้างหน้า

ชั้น 2

แผนที่ ความยอกย้อนบนแผ่นกระดาษ

เมื่อโลกยัง “แบน” อยู่

แต่เดิมนั้น แนวความคิดเรื่องแผนที่ภูมิศาสตร์ไม่ค่อยมีความสำคัญต่อราชอาณาจักรสยาม เพราะไม่จำเป็นต้องกำหนดอาณาเขตชัดเจนในพื้นที่อันกว้างใหญ่ และมีประชากรเบาบาง

แม้จะมีหลักฐานการทำแผนที่รุ่นแรกๆ ในสมัยอยุธยา แต่ก็เป็นแผนที่ลายแทงอันเกิดจากจินตนาการความเชื่อ หรือประสบการณ์การเดินทาง โดยไม่คำนึกถึงสัดส่วนที่ถูกต้องหรือสภาพภูมิศาสตร์ที่แท้จริง

แผนที่โบราณบางฉบับแสดงที่ตั้งของอินเดียอยู่ติดกับล้านนา มีศรีลังกาอยู่ปลายแหลมมลายู หรือไม่มีอีสานในแผนที่ยุคแรกๆ เนื่องจากคนทำแผนที่ไม่เคยเดินทางไปถึง

สรุปได้ว่า ผู้คนในสยาม ไม่มีขนบธรรมเนียมมาแต่เดิมในการกำหนดอาณาเขตดินแดนอย่างชัดเจนถาวร และอาจไม่สนใจด้วยว่าไกลออกไปจากถิ่นที่อยู่ของตนจะมีลักษณะอย่างไร จึงไม่น่าแปลกใจว่า เมื่อร้อยกว่าปีก่อน มีชาวสยามไม่กี่คนที่เริ่มรู้ว่า “โลกกลม”

สยามใหญ่แค่ไหน ?

ผู้เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับเขตแดนที่แน่ชัดของราชอาณาจักรสยามคือ “ฝรั่ง” ที่เข้ามาในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ปัญหาเรื่อง “เขตแดน” ไม่เคยมีอยู่ในความคิดของชาวสยาม แม้ทางราชสำนักก็ไม่ได้คิดว่าจะเป็นเรื่องสำคัญอันใด คำตอบที่ฝรั่งได้รับจึงเป็นเพียงว่า หากต้องการรู้ก็ให้ไปถามชาวบ้านแถวนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือเส้นแบ่ง “อาณาเขตประเทศ” ระหว่างอาณานิคมพม่าของอังกฤษกับประเทศราชเชียงใหม่ของสยามถูกกำหนดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยนายพรานจับช้างและหาของป่าที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น

กำเนิดแผนที่ในรูป “โฉนดประเทศ”

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามและดินแดนใกล้เคียงต้องเผชิญกับลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก ฝรั่งเศสกับอังกฤษ แข่งขันกันขยายอำนาจไปทั่วโลกและลุกลามเข้าสู่ภูมิภาคนี้

หลังจากพม่าตอนล่าง กัมพูชา และเวียดนามถูกยึดครอง ราชสำนักกรุงเทพฯ ก็เริ่มตั้งหลักเตรียมรับมือด้วยการปรับแนวคิดเรื่องอำนาจรัฐและอาณาเขตให้เท่าทันกับแผนการของชาติตะวันตก

แผนที่สมัยใหม่ฉบับแรกของ “ประเทศ” สยาม จัดพิมพ์ขึ้นในปีพุทธศักราช 2440 ภายหลังการสำรวจภาคสนาม โดยพระวิภาคภูวดล (James McCarthy) นับเป็นจุดเริ่มต้นของการทำแผนที่ในฐานะ “โฉนดประเทศ” เพื่อยืนยันสิทธิเหนือดินแดนของรัฐบาลสยาม

จากแผนที่ สู่รัฐชาติและพลเมือง

การทำแผนที่กำหนดอาณาเขตเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอสำหรับความเป็นเอกภาพของประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงดำเนินการปฏิรูปการปกครองขนานใหญ่ เพื่อสถาปนาพระราชอำนาจเหนือดินแดนประเทศราชที่ปกครองตนเองมาแต่เดิมโดยรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ภายใต้ราชสำนักกรุงเทพฯ ในรูปแบบ “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” และปวงประชาราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตแผนที่ประเทศถือเป็นพลเมืองแห่งราชอาณาจักร

แผนที่ประเทศสยามจึงเป็นเอกสารแสดงขอบเขตของอำนาจรัฐสยามเหนือดินแดนบ้านเมืองทั้งหมดที่ถูกขีดเส้นรวมไว้ด้วยกัน และเป็นจุดเริ่มของกระบวนการสร้าง “ชาติ” ทั้งในทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การศึกษาและการปกครอง จนในที่สุดพื้นที่รูป “ขวานทอง” บนแผนที่ก็กลายมาเป็น “ประเทศไทย” ที่มีความหมายและตัวตนชัดเจน

สนธิสัญญาเบอร์นี : จุดกำเนิดเส้นขอบเขตสยามประเทศ

ในสมัยรัชกาลที่ 3 บริษัท British East India Company ได้ส่งร้อยเอกเฮนรี่ เบอร์นี เข้ามาสร้างสัมพันธไมตรีและเจรจาทำ “สนธิสัญญาเบอร์นี” เพื่อผลประโยชน์ด้านการเมืองและการค้าของอังกฤษ โดยมีการกำหนดดินแดนภายใต้ปกครองของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน หนังสือสัญญาฉบับนี้นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มีการกำหนด “พรมแดน” ระหว่างสยามกับชาติตะวันตกอันเป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดเขตแดนตามแนวคิดสมัยใหม่ (Modern period) ที่มาพร้อมกับลัทธิอาณานิคมของตะวันตกซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการสร้าง “รัฐ-ชาติ” (Nation-state) ที่มีเส้นแบ่งเขตแดนเป็นรูปธรรมในสมัยต่อมา

เสียดินแดน ใครได้ ใครเสีย?

ในช่วงแรกของการสำรวจดินแดนเพื่อทำแผนที่ รัฐกึ่งอิสระและดินแดนชายขอบต่างๆ ยังเป็นเสมือน “พื้นที่ไม่มีโฉนด” บางครั้งก็อ่อนน้อมยอมรับอำนาจของราชสำนักกรุงเทพฯ บางครั้งก็ยอมรับอำนาจรัฐใหญ่อื่นๆ จึงเกิดความคลุมเครือว่าดินแดนเหล่านี้ “เป็นของใคร” กันแน่ ดังเช่นในกรณีกลุ่มหัวเมือง สิบสองจุไท สิบสองปันนา หรือประเทศราชลาวและล้านนา

แม้ราชสำนักกรุงเทพฯ จะยอมรับความคลุมเครือเช่นนี้ แต่จำเป็นต้องอ้างสิทธิครอบครองดินแดนชายขอบที่ “ไม่มีโฉนด” เหล่านั้นไว้ เพื่อต่อกรกับการรุกรานของชาติตะวันตก

ทั้งนี้ อังกฤษ ฝรั่งเศส และสยาม ต่างอ้างสิทธิทางประวัติศาสตร์ที่แว่นแคว้นเหล่านี้เคยส่งบรรณาการให้ศูนย์อำนาจฝ่ายตน การอ้างสิทธิเหนือดินแดนจึงทับซ้อนสับสนและในบางกรณีการเจรจาต้องจบลงด้วยการใช้กำลัง

ยุคแห่งการต่อสู้ช่วงชิงสิทธิเหนือดินแดนต่างๆ ระหว่างราชสำนักกรุงเทพฯ กับมหาอำนาจฝรั่งเศสในอินโดจีนและมหาอำนาจอังกฤษในพม่าจบลงด้วยชัยชนะของชาติตะวันตกในที่สุด

ในที่สุดผู้ที่ “เสียดินแดน” จึงไม่ใช่ประเทศสยาม ฝรั่งเศส หรืออังกฤษ แต่เป็นผู้คนในดินแดนเหล่านั้นซึ่งถูก “แผนที่” ขีดวงล้อมให้อยู่ในโลกใหม่ ถูก “เส้นอาณาเขตประเทศ” ตัดแบ่งจากชุมชนเชื้อชาติญาติพี่น้องเพียงแค่อยู่บนแผนที่คนละแผ่นเท่านั้น

กรุงเทพใต้ฉากอยุธยา

สงครามใหญ่ อยุธยาพ่าย

พระเจ้าอลองพญา ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์คองบอง มีชัยเหนือกลุ่มมอญ รวบรวมพม่าเป็นปึกแผ่นและเพื่อประกาศความยิ่งใหญ่เหนือแผ่นดินทั้งปวงตามแนวคิด “จักรพรรดิราช” จึงคิดเปิดศึกเพื่อยึดกรุงศรีอยุธยาแต่ทำการไม่สำเร็จ

ครั้นถึงรัชสมัยพระเจ้ามังระ ราชโอรส ก็คิดทำศึกกับกรุงศรีอยุธยาเช่นพระราชบิดา จึงตระเตรียมวางแผนใช้ทัพใหญ่เข้าตีทั้งเหนือใต้หวังชัยชนะขั้นเด็ดขาด ทัพพม่าตั้งค่ายใหญ่ 16 ค่าย ล้อมกรุงศรีอยุธยาชักปึกกาถึงกัน ใช้เวลาปิดล้อมและเข้าตีนาน 14 เดือน จนกรุงศรีอยุธยาแตก ในวันสงกรานต์ปีพุทธศักราช 2310

กรุงธนบุรี ปะตาบกู้แผ่นดิน

ก่อนกรุงศรีอยุธยาแตก พระยาตากได้นำกำลังไพร่พลตีฝ่าทัพพม่าไปทางตะวันออกรวบรวมผู้คนเข้าตีเมืองที่แข็งขืน คือ ระยอง จันทบุรี และธนบุรี จนสามารถยึดพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างไว้ได้ แล้วตั้งมั่นอยู่ที่ธนบุรี ก่อนจะเข้าตีค่ายพม่าที่โพธิ์สามต้นซึ่งมีสุกี้พระนายกองเป็นนายทัพจนกอบกู้กรุงศรีอยุธยาจากอำนาจพม่าสำเร็จ แล้วทรงปราบดาภิเษกเป็นสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยสถาปนากรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรเป็นราชธานี

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงรวบรวมบ้านเมืองที่แตกเป็นก๊กเป็นเหล่าหลังจากเสียกรุง และฟื้นฟูทำนุบำรุงบ้านเมืองกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรสถาปนาอยู่ได้ 15 ปี ก็สิ้นสุดลง

กรุงศรีอยุธยาแห่งใหม่

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมบรมกษัตริยาธิราชแห่งพระราชวงศ์จักรี และโปรดให้ย้ายราชธานีมาตั้งบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีพระราชดำริจะสร้างราชธานีแห่งใหม่นี้ให้เหมือนกับ “เมื่อครั้งบ้านเมืองยังดี” สมัยกรุงศรีอยุธยา

พื้นที่กรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นเกาะเช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยา ในพระราชวังหลวงมีพระมหาปราสาทราชมณเฑียรที่ถ่ายแบบมาจากพระราชวังหลวงแห่งกรุงศรีอยุธยา

นอกจากนี้ยังทรงได้ฟื้นฟูแบบแผนพระราชพิธีประเพณีวัฒนธรรมที่ชาวกรุงเก่าเคยสร้างสรรค์สืบทอดกันมา

ถอดรหัสกรุงเทพฯ

หลังขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 2325 ในการสร้างกรุงเทพฯ ราชธานีแห่งใหม่ รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สืบทอดแบบแผนขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมมาจากกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น ได้แก่

• การจัดวางแผนผังพระราชวังมี 3 ชั้น คือ ชั้นนอก ชั้นกลางและชั้นใน

• รูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทถอดแบบโครงสร้างอาคารมาจากพระที่นั่งสุริยาสน์อมรินทร์

• การสร้างศาสนสถานสำคัญประจำพระนคร เช่น วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดภูเขาทอง เสาชิงช้า เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ ศาลหลักเมือง เป็นต้น

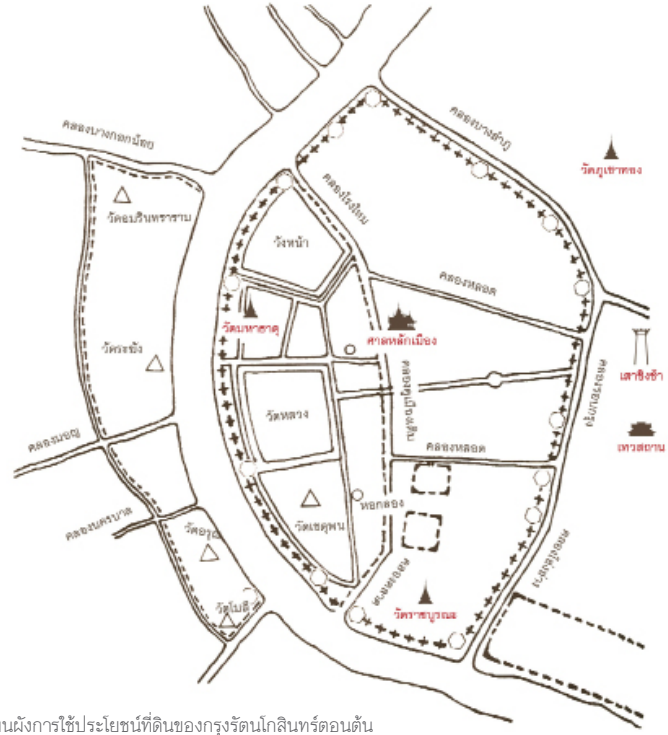
• การบำรุงฟื้นฟูระเบียบบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีการชำระกฎหมายตราสามดวงใหม่ รวมถึงการรวบรวมพระไตรปิฎกที่กระจัดกระจายจากครั้งเสียกรุงมาสังคายนา จัดทำเป็นพระไตรปิฎกฉบับหลวงขึ้น นับเป็นครั้งที่ 2 ของการสังคายนาพระไตรปิฎกในสยาม

ใครสร้างกรุงเทพฯ ?

เมืองหลวงใหม่มีทั้งคน “บางกอก” ดั้งเดิมอยู่ปะปนกับหลายเชื้อชาติ ทั้งลาว ญวน จีน แขก ฝรั่ง มอญและคนจาก “กรุงเก่า” อยุธยาที่เพิ่งมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินโดยเรียกขานชื่อบ้านนามเมืองของตนเช่นเดียวกับเมื่อครั้งยังอยู่กรุงศรีอยุธยา

นอกจากนี้ยังมี “คนนอก” จำนวนนับหมื่นที่ถูกเกณฑ์เข้ามาเป็นแรงงานสร้างพระนครแห่งใหม่ เช่น เขมร 10,000 คน ขุดคลองรอบกรุง ลาวเวียงจันทน์ 5,000 คน สร้างกำแพงเมือง คนเหล่านี้เมื่อเสร็จงานก็ไม่ได้กลับบ้านเมืองของตนกลายเป็น “คนกรุงเทพฯ” ไปในที่สุด

แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

หลากชาติพันธุ์ในเกาะรัตนโกสินทร์

ในช่วงก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ทรงรวบรวมผู้คนที่พลัดกระจัดกระจาย เชลยสงครามที่ถูกกวาดต้อนมา รวมถึงคนที่อพยพลี้ภัยมาเป็นแรงงานสำคัญในการก่อร่างสร้างบ้านเมืองแห่งใหม่ ทั้งแรงงานขุดรากกำแพงและสร้างป้อมรอบพระนคร ขุดคลองคูเมือง จึงมีคนหลากชาติพันธุ์ หลายภาษา ต่างวัฒนธรรมเข้ามาอยู่อาศัยทั้งในเขตราชธานีและปริมณฑล ทั้งคนลาว เขมร มอญ ญวน จีน แขก และฝรั่ง เป็นต้น

- **ลาว** อาศัยอยู่บริเวณศาลาเฉลิมกรุง, ถนนบ้านลาว (ใกล้กับแยกสี่กั๊กพระยาศรี) ในปัจจุบัน
- **เขมร** อาศัยอยู่บริเวณตรอกเขมร บ้านบาตร ถนนบำรุงเมือง ย่านวัดคอนเซ็ปชัญในปัจจุบัน
- **มอญ** อาศัยอยู่บริเวณคลองมอญ ย่านวัดชนะสงคราม บ้านมอญบางไส้ไก่ บางกระดี่ เป็นต้น
- **ญวน** อาศัยอยู่บริเวณบ้านญวนตลาดน้อย สะพานขาว พาหุรัด บางโพ สามเสน เป็นต้น
- **จีน** อาศัยอยู่บริเวณตลาดพลู กุฎีจีน คลองสาน ย่านสำเพ็ง-เยาวราช เป็นต้น
- **แขกมุสลิมเชื้อสายอาหรับ-เปอร์เซีย** อาศัยอยู่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ คลองบางหลวง คลองบางกอกน้อย เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลง

ความคิดที่จะสร้างกรุงเทพฯ ให้เหมือนกรุงศรีอยุธยา ทำให้บ้านเมืองและผู้คนต่างยึดติดอยู่กับต้นแบบกรุงศรีอยุธยาที่ผูกพันมานานกว่า 400 ปี จนเมื่อเวลาผ่านไป 4 ทศวรรษ ผลัดแผ่นดิน 2 รัชกาล ความทรงจำแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาก็เริ่มเลือนลบไป “คนกรุงเทพ” เริ่มสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมาแทนที่

เมืองกรุงเทพฯ ไม่ได้เติบโตด้วยจำนวนประชากรในพื้นที่ แต่เกิดจากการอพยพเข้ามาของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งเป็นกลุ่มที่สร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนผลพลอยได้จากการทำสงครามกับเพื่อนบ้าน คือ “กำลังคน” ชาวลาว มอญ เขมร ญวน ไทยดำ ลาวพวน ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งชุมชนอย่างถาวรรอบเขตพระนครและหัวเมือง

ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงเทพฯ พัฒนาขยายตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากบ้านเมืองว่างเว้นศึกสงคราม เศรษฐกิจการค้าเติบโตจนกลายเป็นราชธานีที่มั่งคั่งและยิ่งใหญ่ มีการสร้างวัด วัง และบ้านเรือนมากมายทำให้พื้นที่ตัวเมืองขยายกว้างออกไป

ลักษณะตัวตนแบบ “คนกรุงเทพ” ปรากฏชัดขึ้นเรื่อยๆ ภาพ “เมื่อครั้งบ้านเมืองยังดี” สมัยกรุงศรีอยุธยาค่อยๆ เลือนหายไป

ชีวิตนอกกรุงเทพ

โลกหยุดนิ่ง นอกเมืองหลวง

ในยุคที่ยังไม่มีการคมนาคมและการสื่อสารใดๆ ดีไปกว่าเรือ เกวียน หรือสัตว์พาหนะอื่นๆ ชีวิตชาวสยามนอกเมืองหลวงนับแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แทบไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดิมๆ คือ กฎของบ้านเมือง และกฎของธรรมชาติ

ข้าว ไผ่ ผี พื้นฐานวัฒนธรรม

นอกเมืองหลวง ชาวสยามหลากเชื้อชาติภาษา ล้วนมีวิถีชีวิตที่เคารพและพึ่งพิงธรรมชาติอย่างแนบแน่น ความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆ ในประเทศสยามมีรากเหง้าสำคัญคือ ข้าว-ไผ่-ผี

ข้าว คือปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดวิถีชีวิตให้เป็นไปตามแบบแผน “วัฒนธรรมข้าว” ดังปรากฏในการจัดระเบียบสังคมด้วยระบบศักดินา พิธีกรรมความเชื่อ ประเพณี การละเล่น และอื่นๆ อีกมากมาย

ไผ่ เป็นพืชที่มีอยู่ทุกหนแห่ง ไม้ไผ่คือวัสดุสารพัดประโยชน์ที่เอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตชนบทเป็นที่สุด ชาวสยามพึ่งพาไม้ไผ่ในชีวิตประจำวันในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นสร้างบ้าน ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ เกวียนแพ พาหนะ หรือใช้ในพิธีกรรมต่างๆ

ผี ชาวสยามเชื่อเรื่อง “ผี” ทั้งในความหมายของ “เทพ” และ “ปีศาจ” ผีดีๆ ที่ช่วยคุ้มครอง บันดาลความอุดมสมบูรณ์ เช่น พญาแถน แม่คงคา แม่โพสพ ส่วนผีร้ายจะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ หรือความแห้งแล้ง อดอยาก

ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ จึงเกิดขึ้นเพื่อเซ่นสังเวยบูชาและป้องกันผี บางครั้งอาจพิธีกรรมคนหลอกผีดังเช่น เมื่อมีเด็กทารกคลอดใหม่ๆ จะมีแม่ซื้อมาทำทีซื้อเด็กไปเพื่อหลอกผีว่าเป็นเด็กอัปลักษณ์แม้แต่แม่ของเด็กยังไม่ต้องการ

การถูกผีหลอกยังพิสูจน์ไม่ได้แน่ชัด แต่การหลอกผีเป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่จริงในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ

อัจฉริยภาพแห่งท้องทุ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น “วิชา” แห่งการอยู่รอด มีท่วมท้นล้นแผ่นดิน ทั้งด้านการแพทย์ เภสัชศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ธรรมชาติวิทยา ไสยศาสตร์ ตลอดจนเคล็ดความเชื่อต่างๆ ที่ได้จากบทเรียนชีวิตจริง

ความรู้เหล่านี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในรูปแบบของเครื่องใช้ไม้สอย หยูกยาสมุนไพร ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้สังคมเข้มแข็ง และพัฒนาอย่างมั่นคง

ภูมิปัญญาคืออะไร

ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ ความสามารถของสติปัญญาและจินตนาการของมนุษย์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับผู้คน สิ่งของ ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ รวมถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งเก็บเกี่ยวและสั่งสมจากประสบการณ์ การทดลองจนเป็นองค์ความรู้และปฏิบัติสืบต่อกัน ตัวอย่างเช่น

- ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องใช้ไม้สอยที่รู้จักนำคุณสมบัติของวัสดุต่างๆ มาใช้ประโยชน์ เช่น ความยืดหยุ่นสูงของไม้ไผ่ หวายนำมาจักสานเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน
- ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อที่นำมาใช้ควบคุมการใช้ทรัพยากร ดูแลธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเทพารักษ์และผีช่วยดูแลรักษาต้นไม้ แหล่งน้ำและป่าเขา
- ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยการใช้สมุนไพร การนวด ประคบ และกินอาหาร เป็นต้น

แปลงโฉมสยามประเทศ

สยามใหม่ ใต้เงาตะวันตก

สมัยรัชกาลที่ 4 ลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกเริ่มลุกลามมาถึงสยาม อังกฤษได้ครอบครองดินแดนตะวันตกและใต้ของสยาม คือ อินเดีย พม่า มลายู ทั้งยังเป็นฝ่ายชนะในสงครามฝิ่นกับจีน มหาอำนาจที่สยามเคารพยำเกรงเสมอมา ในช่วงเวลาเดียวกันฝ่ายฝรั่งเศสได้ยึดครองเวียดนามใต้ กับกัมพูชา และพยายามรุกคืบขยายอิทธิพลต่อไป เมื่อถึงรัชกาลที่ 5 สยามจึงตกอยู่ในห้วงอันตรายอย่างเห็นได้ชัด

สองมหาอำนาจตะวันตกเริ่มต้นการแข่งขันในภูมิภาคนี้โดยมุ่งหวังจะเปิดเส้นทางการค้าจากเมืองท่าชายฝั่งทะเลเข้าสู่ “ประตูหลัง” ของจีนเป็นอันดับแรก แต่เมื่อพบว่า “กำลังซื้อ” ในจีนมิได้มีมากอย่างที่คิด ทั้งยังมีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์มากมาย จึงหันมาให้ความสนใจต่อดินแดนและทรัพยากรที่ได้พบเห็นระหว่างการสำรวจเส้นทาง

ข้ออ้างประการหนึ่งของนักล่าอาณานิคมก็คือ น่าเสียดายที่แผ่นดินและทรัพยากรอันมีค่าต้องตกอยู่ในการครอบครองของกลุ่มชนป่าเถื่อนล้าหลัง ชาติตะวันตกจึงต้องรับภารกิจในการนำแสงสว่างแห่งอารยธรรมมาสู่ชนป่าเถื่อนเหล่านี้ด้วยการยึดครองแล้วจัดระบบบริหารปกครองเสียใหม่

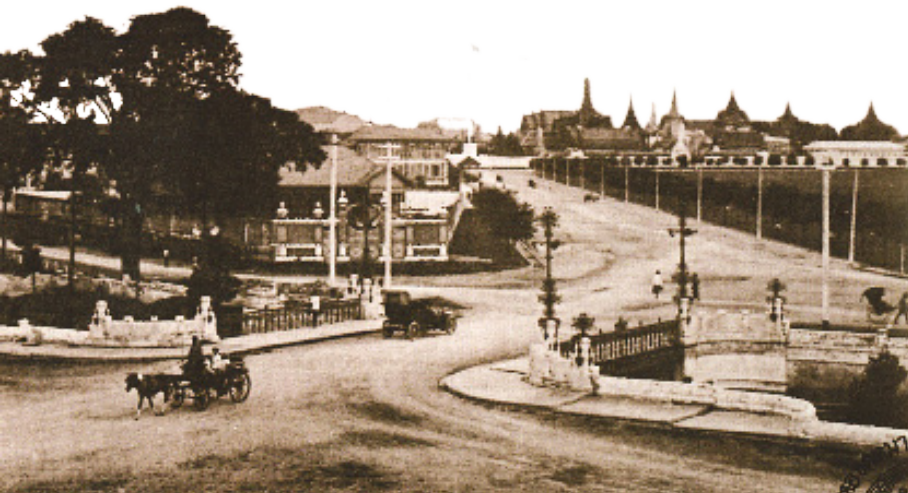

เพื่อรับมือกับข้ออ้างและการรุกรานของชาติตะวันตก ถึงเวลาแล้วที่สยามต้องปรับตัวเข้าสู่ “โลกใหม่” และรับรู้ว่าความยิ่งใหญ่ที่เคยมีในภูมิภาคนี้กำลังสั่นคลอน

ขอกลาสายน้ำและความแช่มช้า สู่โลกใหม่ ในแผ่นดินเดิม

เมื่อสยามปรับตัวเข้าหา “โลกตะวันตก” ก็เกิดปรากฏการณ์ใหม่ๆ ขึ้นในสังคมอย่างไม่ขาดสาย “ตะวันตก” และ “วิทยาศาสตร์” เริ่มให้คำตอบใหม่แก่สังคมสยาม หลายสิ่งหลายอย่างถึงจุดอวสาน สงครามกับเพื่อนบ้านหายไปอย่างสิ้นเชิง ชีวิตริมน้ำเริ่มเคลื่อนย้ายขึ้นสู่แผ่นดิน ถนนมีความสำคัญมากกว่าลำน้ำ รถม้าและรถยนต์เริ่มมีบทบาทแทนที่เรือ เรือใบถูกแทนที่ด้วยเรือกลไฟ

กลุ่มชนชั้นนำในสยามได้ประจักษ์แล้วว่าฝรั่งรบเก่งกว่าพม่าและจีน วิทยาศาสตร์ให้คำตอบได้มากกว่าศาสนา ข่าวสาร หนังสือพิมพ์ช่วยเปิดความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก นี่คือจุดเริ่มต้นของยุคใหม่ในประเทศสยาม

สยามศิวิไลซ์

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 กระแสนิยมตะวันตกได้เข้าครอบงำชนชั้นนำของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านการเมืองการปกครอง วิธีคิด วิทยาการความรู้ไปจนถึงรสนิยมทางศิลปะ สถาปัตยกรรม การแต่งกาย อาหารการกิน มาตรฐานแสดงความสูงส่งต่างๆ ถูกกำหนดด้วยแบบแผนและวัตถุจากโลกตะวันตกทั้งสิ้น

คำว่า “เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยะประเทศ” ที่เริ่มใช้กันในยุคนั้น บ่งบอกทิศทางแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างแจ่มชัด

อิทธิพลอาหารเทศในอาหารชาววัง

อาหารการกินนับเป็นอัตลักษณ์สำคัญที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาความเชื่อ กรรมวิธีการปรุงโภชนาการ ตลอดจนสถานะสังคมและรสนิยมการบริโภคของแต่ละเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการกิน โดยรับเอาแบบแผนจากต่างชาติเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของชนชั้นนำสยามมีรากฐานมาตั้งแต่ยุคต้นรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏในกาพย์เห่ชมเครื่องคาว-หวาน ตำรับของสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ในรัชกาลที่ 2 ซึ่งเป็นอาหารไทยชาววังที่มีความเป็นอาหารนานาชาติ เช่น การใช้โชยุปรุงรสอย่างญี่ปุ่น แกงใส่เครื่องเทศอย่างมัสมั่นของอินเดีย การทำขนมจีบอย่างจีนเป็นเครื่องว่าง เป็นต้น จนถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 อาหารชาววังจึงมีการประยุกต์อาหารไทยผสมผสานกับอาหารฝรั่งและใช้เครื่องครัวอย่างตะวันตกมีนัยสำคัญที่แสดงถึงความเป็นผู้มีอารยธรรม อาทิ การใช้วิธีชั่งตวงในการประกอบอาหารเช่นเดียวกับตำรายุโรปที่ท่านผู้หญิงเปลี่ยน ภาสกรวงศ์ (บุนนาค) เขียนรวบรวมไว้ใน “ตำราแม่ครัวหัวป่าก์” และในสมัยต่อมาเจ้านายหลายพระองค์ที่ไปศึกษายังต่างประเทศมักคุ้นเคยกับอาหารตะวันตก จึงมีการทำอาหารแบบฝรั่งตะวันตกอย่างเต็มรูปแบบ

กำเนิดประเทศไทย

อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดคนรุ่นใหม่ขึ้นคือ “ปัญญาชน” ซึ่งส่วนใหญ่เป็น “นักเรียนนอก” ที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากโลกตะวันตกมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากชนชั้นปกครองรุ่นเก่าและไพร่บ้านพลเมืองทั่วไป คนกลุ่มนี้คือพลังผลักดันการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองในเวลาต่อมา

ปีพุทธศักราช 2475 ในสมัยรัชกาลที่ 7 กลุ่มปัญญาชน คนรุ่นใหม่และนายทหารหนุ่มรวมตัวกันเป็น “คณะราษฎร” เข้ายึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

“การปฏิวัติ 2475” คือจุด “อวสาน” ของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และเป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการสร้าง “รัฐประชาชาติ” ซึ่งมีประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ

จาก “สยาม” กลายเป็น “ไทย”

สมัยก่อนการสร้างอาณาจักรสยามเป็นการรวบรวมผู้คนและดินแดนมาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐส่วนกลาง โดยไม่มีอาณาเขตรูปแบบการปกครอง และฐานพลเมืองที่แน่นอน “ชาติ” เป็นนิยามของนครรัฐสมัยใหม่ ซึ่งนอกจากจะกำหนดเขตแดนและอธิปไตยอย่างถาวรแล้วยังต้องสร้างสำนึกร่วมกันของคนในชาติด้วย

กระบวนการ “สร้างชาติ” เริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 เข้มข้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 และเป็นจริงเป็นจังในสมัยรัชกาลที่ 8 โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

รัฐบาล “ชาตินิยม” ได้ออกประกาศ “รัฐนิยม” ปีพุทธศักราช 2482 ระบุให้ใช้ชื่อ ประเทศ ประชาชน และสัญชาติ ว่า “ไทย” และให้ใช้คำว่า “ไทย” แก่ชาวไทยทั้งมวลโดยไม่แบ่งแยก เท่ากับเป็นการกำหนดให้ชาติพันธุ์ “ไทย” มีความสำคัญเหนือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีอยู่หลากหลายในขอบเขตแผนที่ประเทศสยาม

ประกาศฉบับนี้ยังได้เปลี่ยนชื่อ “ประเทศสยาม” เป็น “ประเทศไทย” และกำหนดให้เรียกผู้ที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในประเทศว่า “ไทย”

เครื่องมือ “สร้างชาติ” เพื่อให้ “ประเทศไทย” มีความเป็นชาติภายใต้แนวคิดใหม่นี้ รัฐบาลได้ใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อสร้างสำนึกร่วมกันของคนในชาติ ทั้งเหนือ กลาง อีสาน ใต้ ล้วนต้องรับบท “คนไทย” อยู่ภายใต้กรอบกฎ “ความเป็นไทย” เหมือนกันทั้งสิ้น

เครื่องมือสร้างชาติในครั้งนี้มีทั้งภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย ความเป็นอยู่ แม้แต่นิสัยใจคอสิ่งเหล่านี้ถูกบรรจุไว้ในนโยบายของรัฐ แบบเรียน บทละคร บทเพลง ใบปิด รายการวิทยุ คำขวัญ งานรื่นเริง ตราสัญลักษณ์ อนุสาวรีย์ และอื่นๆ อีกมากมายไม่เว้นแม้การพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล

“เพลงชาติ” ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน มีอิทธิพลสูงสุดในกระบวนการสร้างสำนึกแห่งชาติ ได้มาจากการประกวดบทเพลงชาติใหม่เมื่อมีการเปลี่ยนชื่อประเทศในปีพุทธศักราช 2482 โดยมีเนื้อร้องแสดงความรักชาติและสะท้อนว่า “ประชาชน” คือเจ้าของประเทศ

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมาย รักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบ แต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวี มีชัย ชโย

ทำไมจึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสยาม พ.ศ.2475?

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองในสยาม เริ่มปรากฏมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 จากการเสด็จประพาสยุโรปถึง 2 ครั้ง ทำให้พระองค์ทรงทราบและตระหนักถึงกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของประชาคมโลกสู่แนวทางระบอบประชาธิปไตย ดังปรากฏชัดในการประกาศยกเลิกระบบทาส พ.ศ.2448 ในสมัยต่อมารัชกาลที่ 6 จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการสร้างเมืองจำลอง “ดุสิตธานี” ขึ้นเพื่อทดลองใช้แนวทางประชาธิปไตยปกครอง ซึ่งในขณะนั้นแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยกำลังตื่นตัวอย่างมากในหมู่ข้าราชการที่ได้มีโอกาสไปเล่าเรียนจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันผลจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ในยุโรปช่วงปลายรัชกาล (พ.ศ.2461-2475) ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลกเกิดความฝืดเคืองทั่วโลก จนกระทั่งปี พ.ศ.2472 ในสมัยรัชกาลที่ 7 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในประเทศสหรัฐอเมริกา (Great Depression) กระทบต่อการส่งสินค้าออก ทำให้ประเทศสยามเข้าสู่ภาวะข้าวยากหมากแพง และก่อให้เกิดความไม่พอใจในวิธีการแก้ปัญหาของรัฐบาลชนชั้นสูง อันนำไปสู่การเข้ายึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร (ประกอบด้วยกลุ่มทหารบก ทหารเรือและข้าราชการพลเรือน รวม 99 คน ซึ่งมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าคณะ) เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ในที่สุด

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดภาวะสงครามรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “สงครามเย็น” สังคมโลกถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วการเมือง คือ โลกเสรีนิยมประชาธิปไตยมีสหรัฐอเมริกาเป็น “พี่ใหญ่” และค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำ การแข่งขันขยายอิทธิพลทำให้เกิดสงครามเต็มรูปแบบและสงครามจิตวิทยาทั่วโลก

ประเทศไทยเลือกอยู่ฝ่าย “อเมริกา” ซึ่งได้ทำหน้าที่ “พี่เลี้ยง” ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาต่างๆ เพื่อผูกใจไว้เป็นฐานสำคัญในการต่อสู้กับฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค

สีสันตะวันตก เบ่งบานหลังสงคราม

หลังจาก “นิยมไทย” อยู่ได้ไม่นาน ภาวะสงครามเย็นและการเลือกสังกัดค่ายโลกเสรี ส่งผลให้ประเทศไทยเปิดประตูต้อนรับ “ตะวันตก” อีกครั้ง

วัยรุ่นยุคกึ่งพุทธกาลนิยมคลั่งไคล้ในเสียงเพลง การแต่งกายและรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบตะวันตก “ยุคฟิฟตี้” ก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ตัวแทนวัยรุ่นที่โด่งดังในสมัยนั้นมีฉายานามว่า “โก๋หลังวัง” ชุมนุมกันอยู่ในย่านวังบูรพาภิรมย์

“โลกใหม่” เกิดขึ้นอย่างมีชีวิตชีวา หลังผ่านความบอบช้ำจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจไทยเริ่มตั้งหลักก้าวสู่ยุคพัฒนา ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใส เสียงเพลงแห่งความหวังและสนุกสนาน กล่อมให้ผู้คนลืมฝันร้ายจากยุคสงครามโลกจนหมดสิ้น ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายยังต้องต่อสู้เพื่อพิทักษ์เอกราชและเผชิญกับสงครามกลางเมือง

ซิกส์ตี้ จิน บางกอก

"ยุคซิกส์ตี้" (ทศวรรษที่ 1960) เป็นยุคที่มีสีสันมากที่สุดยุคหนึ่ง ประเทศไทยเริ่มรู้จักและรับวัฒนธรรมยุคซิกส์ตี้จากทหารอเมริกัน ซึ่งเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2510 (ค.ศ. 1967)

ย่านสิงสถิตของวัยรุ่นเริ่มย้ายฐานที่มั่นจากยุค "โก๋หลังวัง" มาอยู่ใจกลางเมืองแห่งใหม่ ซึ่งมีศูนย์การค้าใหญ่ๆ รองรับมากมาย เช่น ศูนย์การค้าสยาม ศูนย์การค้าประตูน้ำ และศูนย์การค้าราชดำริซึ่งมีบันไดเลื่อนแห่งแรกของประเทศ

การเข้ามาของเหล่าทหารอเมริกันยังทำให้หลายเมืองขยายตัวขึ้น ทั้งแหล่งพักพลที่พัทยา อุดร โคราช และเกิด "ย่าน" ใหม่ๆ ขึ้นในเมืองหลวง เช่น ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ และถนนสุขุมวิท มีร้านค้าและธุรกิจบันเทิงผุดขึ้นเป็นดอกเห็ดแหล่งราตรีคึกคักด้วยแสงสี ขี้เมา จี.ไอ. เมียเช่า และสายลับ!

กิจการทุกประเภทหันมาใช้ชื่อเป็นภาษาฝรั่ง เช่น โรงหนังปารีส โรงหนังลิโด้ ชื่อร้านอาหารต้องต่อท้ายด้วย "เรสเตอรองก์" หรือถ้าเป็นโรงแรมต้องมีคำว่า "โฮเต็ล" อาหารขึ้นชื่อในยุคนี้คือ "ข้าวผัดอเมริกัน" และ "ต้มยำกุ้ง" เด็กไทยเริ่มมีชื่อเล่นฝรั่ง เช่น จอย จูน แอปเปิ้ล แม้แต่ชื่อสุนัขก็มีชื่อยอดนิยม เช่น ลักกี้ และยังมีพลเมือง "ลูกครึ่ง" เกิดขึ้นใหม่ที่ยังไม่ "มาแรง" เหมือนยุคนี้

เมืองไทยวันนี้

OLYMPIA

มองไปข้างหน้า

ประเทศไทยควรมีการจัดตั้ง
โรงงานไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์
เพื่อทดแทนการใช้พลังงาน

ปัญหาเรื่องใด

อีก 10 ปี ข้างหน้าหากชาวนาไทย

เลิกทำนาปลูกข้าว

ไม่มีข้าวให้บริโภค คุณจะทำอย่างไร?

อีก 3 วันโลกจะแตก

คุณจะทำสิ่งใดเป็นอันดับแรก ?

แหล่งค้นคว้า แหล่งข้อมูลภาพ

ชาร์ลส ไฮแอม และรัชนี ทศรัตน์. **สยามดึกดำบรรพ์: ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: ริเวอร์บุ๊คส์, 2542.

ชิน อยู่ดี. **สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2529.

ชิน อยู่ดีและสุด แสงวิเชียร. **อดีต.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิฆเณศ, 2517.

ธิดา สาระยา. "การก่อตัวของรัฐในลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองนครปฐม ศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดี." ใน **รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2537.

ธิดา สาระยา. **กว่าจะเป็นคนไทย.** กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

ธิดา สาระยา. **ทวารวดี: ต้นประวัติศาสตร์ไทย.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2545.

ธิดา สาระยา. **อารยธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2539.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. **สุวรรณภูมิ: ดินแดนทองแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2546.

ปรานี วงษ์เทศ. **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์.** กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, 2543.

ปรีชา นุ่นสุข. ศาสนาพราหมณ์ในภาคใต้. ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้.**(เล่ม 9). กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2529.

ผาสุข อินทราวุธ. "ผลการขุดค้นเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่จังหวัดสิงห์บุรีและนครปฐม." **เมืองโบราณ** 10: 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2527): 28-40.

ผาสุข อินทราวุธ. **ทวารวดี : การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2542.

ผาสุข อินทราวุธ. **สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

พรหมศักดิ์ เจิมสวัสดิ์. **คนกับพระเจ้า.** กรุงเทพฯ: โคมทอง, 2523.

พระยาสัจจาภิรมย์. **เทวกำเนิด.** กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาคาร, 2511.

พิริยะ ไกรฤกษ์. **ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด, 2533.

พิริยะ ไกรฤกษ์. **อารยธรรมไทย: พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะ เล่ม 1 ศิลปะก่อนพุทธศตวรรษที่ 1.** กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2544.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. **ศาสนาและการเมืองกรุงสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2528.

พิสิฐ เจริญวงศ์, บรรณาธิการ. **โบราณคดีสี่ภาค.** กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมศิลปากร, 2531.

ไมเคิล ไรท์. **แผนที่แผนทางในประวัติศาสตร์โลกและสยาม.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2548.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ และวิวรรณ แสงจันทร์. **แหล่งโบราณคดียุคดึกดำบรรพ์: ภาพเขียนสี พิธีกรรม 3,000 ปี ที่ผาศักดิ์สิทธิ์.** กรุงเทพฯ: มติชน, 2545.

ศรีศักร วัลลิโภดม. "การนับถือผีในเมืองไทย," **ศิลปวัฒนธรรม** 5: 4 (กุมภาพันธ์ 2527): 6-17.

ศรีศักร วัลลิโภดม. "สุวรรณภูมิ" อยู่ที่นี่ที่ลุ่มน้ำจระเข้สามพัน ย่านแม่กลอง-ท่าจีน." **ศิลปวัฒนธรรม** (กุมภาพันธ์ 2543).

ศรีศักร วัลลิโภดม. **กรุงศรีอยุธยาของเรา.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2543.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **ประวัติศาสตร์โบราณคดี : เมืองอู่ทอง.** กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2549.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **สยามประเทศ: ภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาราชอาณาจักรสยาม.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2535.

ศรีศักร วัลลิโภดม. แอ่งอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2536.

สินชัย กระบวนแสง. "สภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองโบราณบ้านคูเมือง ตำบลห้วยชัน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี." ใน **การขุดค้นและการศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนโบราณที่บ้านคูเมือง อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี.** กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.

สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ). **สุวรรณภูมิอยู่ที่นี่แผ่นดินสยาม.** กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, 2545.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. **ชาติพันธุ์สุวรรณภูมิ: บรรพชนคนไทยในอุษาคเนย์.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2547.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. **ประวัติศาสตร์สังคม-วัฒนธรรมของภาษาและวรรณคดีในสยามประเทศ.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2546.

สุรพล นาถะพินธุ. "พัฒนาการของวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย." ใน **สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2542.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง-พระยาอนุมานราชธน). **เมืองสวรรค์ และผีสางเทวดา.** กรุงเทพฯ: บรรณาคาร, 2515.

ก่อนเป็นมิวเซียมสยาม เคยเป็นอะไร?

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.3) พื้นที่ท้ายวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) ได้ถูกยกให้เป็นวังของเจ้านาย 5 พระองค์ การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของพื้นที่เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อพระองค์ได้ทรงจัดตั้งกระทรวงพาณิชย์ขึ้นใน ปีพ.ศ. 2463 ทรงพระราชทานพื้นที่บริเวณวังทั้งหมดให้เป็นที่ทำการของกระทรวงฯ(พื้นที่ของกระทรวงพาณิชย์ (เดิม) ครอบคลุมพื้นที่วังเพียง 4 วังเท่านั้น ส่วนวังที่ 5 ในปัจจุบันได้กลายเป็นสถานีตำรวจนครบาลพระราชวัง) จนกระทั่งพ.ศ. 2547 กระทรวงฯ ได้ย้ายที่ทำการไปยังพื้นที่แห่งใหม่จึงได้ปรับเปลี่ยนจัดตั้งเป็นมิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ พื้นที่แห่งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นก่อนการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นมิวเซียมสยามจึงต้องดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดีเพื่อให้มีการศึกษาด้านประวัติศาสตร์การใช้พื้นที่และสถาปัตยกรรม โดยคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ระดมนักโบราณคดีมาทำการขุดค้นสำรวจและเก็บข้อมูล ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญช่วยเพิ่มข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ได้แก่ เปลือกหอยมุก โครงกระดูกม้า ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบ ฯลฯ

เข้าชมมิวเซียมสยาม

เวลาเปิด-ปิด: อังคาร – อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์
เวลา 10.00 – 18.00 นาฬิกา
ปิด วันจันทร์ เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลปีใหม่

ค่าเข้าชม

จำนวน (คน)	ผู้ใหญ่ (ไทย)	ผู้ใหญ่ (ต่างชาติ)	เยาวชน อายุ 15 ปีขึ้นไป
1 คน	100 บาท	300 บาท	50 บาท
5 คนขึ้นไป	50 บาท	150 บาท	25 บาท

ฟรี
1) เยาวชนอายุน้อยกว่า 15 ปี, พระภิกษุ สามเณร, ผู้พิการ, ผู้มีอายุ 60 ปี+ และมัคคุเทศก์ (แสดงบัตร)
2) ตั้งแต่เวลา 16.00-18.00 น.
3) วันหยุดนักขัตฤกษ์ที่ประกาศโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ที่อยู่ติดต่อ: มิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ
เลขที่ 4 ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์: 0 2225 2777 ต่อ 123
โทรสาร: 0 2225 1881-2
เว็บไซต์: www.museumsiam.com
facebook/museumsiamfan
การเดินทาง รถโดยสาร หมายเลข 3, 6, 9, 12, 32, 44, 47, 53, 82 และ 524
ที่จอดรถ: มีพื้นที่จอดรถจำกัด
รองรับเฉพาะรถยนต์ขนาดเล็ก (สี่ล้อ – หกล้อ)
ช่วงเช้า รถบัสขนาดใหญ่สามารถจอดได้
ริมถนนมหาราช (ฝั่ง รร.ราชินี)

บริการของมิวเซียมสยาม

บริการการศึกษา

มิวเซียมสยาม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์เชิงมานุษยวิทยา มุ่งเน้นการเล่าเรื่องราวประเทศไทยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคปัจจุบัน ผ่านนิทรรศการ “เรียงความประเทศไทย” โดยมีเป้าหมายกระตุ้นให้ผู้เข้าชมเกิดความอยากรู้ พิเคราะห์และตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การศึกษาและค้นคว้าความรู้ต่อไป

นอกเหนือจากนิทรรศการ มิวเซียมสยามให้บริการความรู้แก่ประชาชน โดยจัดทำสื่อการเรียนรู้สร้างสรรค์และหลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ สื่อการเรียนรู้ประเภทเกมสร้างสรรค์ (เกมเศรษฐียุคสุวรรณภูมิ เกมค้นหาสุดยอดพ่อค้ายุคสุวรรณภูมิ เกมการ์ดชาติพันธุ์สุวรรณภูมิ และเกมจิ๊กซอว์ 3 มิติ) สมุดกิจกรรมหรือใบงาน สื่อการเรียนรู้จับต้องได้ (Hands on) ชุดคู่มือพิชิตองค์ความรู้ รวมทั้งจัดโปรแกรมเรียนรู้สำหรับเด็ก และกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและงานอดิเรกสำหรับกลุ่มครอบครัว

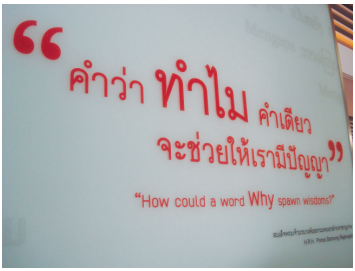

ห้องคลังความรู้

ห้องคลังความรู้ ตั้งอยู่ที่ชั้น 2 อาคารสำนักงานสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 23 ธันวาคม 2552 เป็นห้องสมุดเฉพาะของหน่วยงานประเภทห้องสมุดอ้างอิง ให้บริการแก่เจ้าหน้าที่สถาบันฯ และบุคคลทั่วไป เปิดทำการวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 9.00-17.00 น. และเปิดให้บริการเป็นพิเศษหากมีการจัดกิจกรรมในโอกาสต่างๆ

หนังสือในห้องคลังความรู้มีจำนวน 6,000 รายการ และสื่อซีดี จำนวน 100 รายการ ให้บริการการอ่าน ยืม-คืน สืบค้นสารนิเทศ สแกน ถ่ายเอกสาร และให้บริการจัดฉายภาพยนตร์ เสวนากิจกรรมตามวาระ ให้บริการชมภาพยนตร์ในโครงการ Thailand Script Project I รวมทั้งบทภาพยนตร์ที่ชนะเลิศการผ่านการประกวดเขียนบทภาพยนตร์

ห้องคลังโบราณวัตถุและห้องปฏิบัติการ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ได้จัดสร้างห้องคลังโบราณวัตถุและห้องปฏิบัติการ เพื่อใช้สำหรับการจัดเก็บและอนุรักษ์โบราณวัตถุทั้งของสถาบันฯ และเปิดให้บริการสำหรับหน่วยงานหรือบุคคลที่มีโบราณวัตถุไว้ในครอบครองประเภทโลหะ ผ้าและสิ่งทอ เครื่องปั้นดินเผา ภาพเขียน กระดาษ สมุดไท เป็นต้น นอกจากนี้สถาบันฯ ยังจัดอบรมเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลโบราณวัตถุให้กับพิพิธภัณฑ์เครือข่ายและผู้สนใจ ท่านสามารถขอเข้าชมการทำงานด้านการอนุรักษ์ดูแลโบราณวัตถุได้ในวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 9.30-17.30 สนใจติดต่อ โทร. 0 2225 2777 ต่อ 109

ร้าน Muse Shop

จำหน่ายหนังสือและสิ่งพิมพ์ด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสินค้าที่ระลึกของมิวเซียมสยาม สื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เช่น เกมการ์ด แผ่นดีวีดี ซีดี E-learning รวมถึงสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ของเล่นพื้นบ้าน และสินค้าที่สะท้อนความเป็นไทยอย่างสร้างสรรค์

นอกจากงานบริการความรู้ มิวเซียมสยามยินดีให้บริการพื้นที่ทั้งในและนอกอาคาร ห้องนิทรรศการ ห้องประชุม-สัมมนา สนามหญ้าและลานกว้าง สำหรับใช้จัดกิจกรรมหลากรูปแบบ เช่น งานสัมมนา เปิดตัวสินค้า งานเลี้ยงรับรอง งานพิธีมงคลสมรส งานถ่ายทำโฆษณาและภาพยนตร์ ฯลฯ ติดต่อสอบถาม โทร. 0 2225 2777 ต่อ 505

หนังสือนำชมนิทรรศการเรียงความประเทศไทยฉบับเยาวชน
ปรับปรุงจากหนังสือนำชมนิทรรศการเรียงความประเทศไทยโดยปรามินทร์ เครือทอง

กองบรรณาธิการ	งานพัฒนาการเรียนรู้ มิวเซียมสยาม
ออกแบบรูปเล่ม	วีระพล สิงห์น้อย, กล้วยไม้ วนพานิช
จัดพิมพ์โดย	สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เลขที่ 4 ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
พิมพ์ครั้งแรก	กันยายน 2555
จำนวนพิมพ์	3,000 เล่ม
พิมพ์ที่	บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด โทรศัพท์ 0 2241 7101

Discovering History,
Discovering You

www.museumsiam.com
facebook.com/museumsiamfan

สำนักนายกรัฐมนตรี

okmd

Museum Siam
Discovery Museum

THAI
Smooth as silk

EGCO
GROUP